De Brugse Augustijnen Franciscus Van Muenincxhove (1659-1736) en Bernardus Désirant (1656-1725)*

Voor Lucien Ceyssens OFM
bij zijn 70e verjaardag.

De archaeoloog, die — het « colligere fragmenta » indachtig — gebogen zit over fragmenten van een vaas, verkeert in geen andere positie dan de historicus, geconfronteerd met een briefje zonder adressant of adressaat. Zo'n gedenatureerd epistel leverde onlangs het archief van de Nederlandse Augustijnenprovincie op. Het betrof een briefje ter grootte van een bidprentje (10,5 × 6,5 cm), gedateerd 18 november 1724. Het is in een keurige hand geschreven en kennelijk bedoeld als minuut voor een brief van grotere afmeting en inhoud, gericht aan een niet met name genoemde eerwaarde heer en geschreven door een zekere Franciscus, die met de geadresseerde goed bekend was, gezien zijn ondertekening « totus tuus Franciscus ».

Hier volgt de tekst van het document aan de hand waarvan wij onze speurtocht zullen beginnen.

Reverende admodum Domine

Acclusas fratri suo charissimo mittere et earum contentum commendare dignetur. Scriptae sunt 4 huius, mitti non potuerunt propter nimias Eximii occupationes.
In festo S. Patris Sanctitas sua celebravit in ecclesia nostra ad altare ejusdem S. Patris. Finito sacro ivit ad sacristiam comitante Reverendissimo Patre Generali, quo vocari fecit Eximium nostrum quem, donec in habitu Religionis ex cubiculo claudicans ad sacristiam pervenisset, patientissime expectavit, humanissime et paterne excepit, gratias egit de oblato sibi Augustino Vindicato, quem summopere laudavit.

* Voor de lijst van afkortingen van meermalen geciteerde bronnen en werken, zie blz. 56.

Hi sunt praecipui illi, et non alii, Patres, quibuscum Sanctitas sua illo die ibidem egit, quorum nomina silent Relationes vestrae Hollandicae. Enixissime commendo me pro intentionibus pro initio anni proximi.

Totus tuus
18 nov. 1724 Franciscus.

Het eerste houvast is de datum. Daarvan uitgaande zullen we trachten de genoemde personen te identificeren en te localiseren.

I

Wie met *Sanctitas sua* bedoeld wordt, kost weinig moeite te achterhalen : dat is de Paus. Voor het jaar 1724 zijn er twee pausen. Op 7 maart van dat jaar sterft Innocentius XII, die wordt opgevolgd door Benedictus XIII, gekozen op 29 mei en op 4 juni daaraanvolgend gekroond.

Van de Paus wordt gezegd, dat hij op het feest van de H. Vader in onze kerk celebreerde aan het altaar van dezelfde H. Vader. Aangenomen dat het briefje, dat zich in het archief van de Augustijnen bevindt, iets met die Orde te maken zal hebben, en er bovendien gesproken wordt over een pater Generaal en over een boek, dat tot titel heeft « Augustinus Vindicatus », stellen we vast, dat het feest van de H. Vader dat van St. Augustinus is, dus 28 augustus 1724. Dan is de Paus, die op die dag in « ecclesia nostra », dat is Sant'Agostino te Rome, celebreerde *Benedictus XIII*. De gebeurtenis, die verhaald wordt, speelt zich dus af te Rome, want zou een andere plaats het toneel van deze plechtigheid zijn geweest, dan ware dit stellig vermeld.

II

Na de viering van de Eucharistie gaat de Paus in gezelschap van pater Generaal naar de sacristie. Generaal van de Augustijnenorde was in die tijd *Thomas Cervioni*, in 1672 te Montalcino in Toskane geboren en in 1742 te Rome gestorven als sacrista van paus Benedictus XIV. Cervioni was Adeodatus Nuzzi († 7 dec. 1720) in diens functie van vicaris generaal van de Orde opgevolgd en werd door het generaal kapittel van 1721 tot prior generaal gekozen [1]). Dat bleef hij tot 3 juni 1726 toen hij bisschop van Faenza werd [2]).

[1]) Acta van dit generaal kapittel in *Analecta Augustiniana* 12 (1927-28), 261-80. Op dit kapittel was de Vlaams-Belgische provincie vertegenwoordigd door Mag. Bernardus Désirant, definitor.

[2]) Voor Cervioni, zie D. Perini, OSA, *Bibliographia Augustiniana. Scriptores itali*, I (Firenze 1929), 221-22, voor Nuzzi, *ibidem* III (Firenze 1935), 30-31.

III

In de sacristie van S. Agostino gebeurt er iets bijzonders, dat ons weer een stap dichter brengt bij de oplossing van ons probleem.

Paus Benedictus laat iemand roepen, die door de briefschrijver omschreven wordt als *Eximius noster*. Deze medebroeder lag in zijn kamer waarschijnlijk ziek te bed. Hij moet namelijk zijn habijt aantrekken om voor de Paus te verschijnen en komt strompelend naar de sacristie. Daar heeft de hoge gast geduldig op hem zitten wachten. Benedictus XIII ontvangt hem zeer vriendelijk en bedankt hem voor een boek getiteld *Augustinus Vindicatus*, dat de auteur hem had aangeboden en door de Paus zeer geprezen wordt.

Dit boek, waarvan de volledige titel luidt : *S. Augustinus vindicatus contra centum et unam damnatas Paschasii Quesnelli propositiones et contra 1. Joannis Frickii, lutherani Ulmensis, In clementiam Clementis examinatam, etc. 1714*; *2. Joh. Wolfg. Jegeri. lutherani Tubingensis, Bullam novitiam Pont. Max. Clementis XI, sub examen vocatam, etc. 1714*; *3. Gottlob Friderici Jenichen, lutherani Lipsiensis, Historiam, etc. examen bullae Clementis XI, 1714*; *4. Anonymi (seu Paschasii Quesnelli cum suis) Hexaples, 1715, libri centum et unus* verscheen te Rome in 7 delen tussen de jaren 1721-1723 en staat op naam van *Bernardus Désirant O.S.A.*

Bernard Désirant was een merkwaardige en zeer gecompliceerde figuur. Een felle, driftige anti-jansenist, die door zijn zucht naar roem en erkenning, zijn scherpe, niets en niemand sparende pen voor talrijke mensen binnen, maar vooral buiten de Augustijnenorde een schrik en een lastpost was. De expert op het gebied van het Jansenisme, Lucien Ceyssens O.F.M., zegt van hem : « Zijn vlugge geest, steeds onder de prikkel van weet- en eerzucht, verwierf hem op korte tijd een uitgebreide eruditie, die hij met veel vertoon kon aanwenden. Handigheid, durf, uithoudingsvermogen, slagvaardigheid maakten hem tevens geschikt voor een actief leven. Slechts ontbrak het hem aan een religieus gemoed en vooral aan een bezonnen oordeel, om met vrucht over zijn kwaliteiten te kunnen beschikken. Deze werden tenslotte in dienst gesteld van een verregaande eer- en praalzucht, die licht omsprongen met waarheid en rechtvaardigheid, wanneer het er op aankwam een gewenst doel te bereiken » [3]. Hier staat ten

[3] CEYSSENS, *Diarium*, p. 243.

voeten uit getekend de man die op 21 mei 1656 te Brugge werd geboren. Over het leven en de werken van Désirant is nog geen monografie geschreven wel enige goede detailstudies, naast enkele bio-bibliografische overzichten in naslagwerken [4]). We zullen trachten een korte levensschets te geven van deze augustijn, die zoals we zullen zien goede betrekkingen onderhield met de schrijver van ons briefje.

Na zijn studies aan het Augustijnencollege van zijn vaderstad trad hij daar in de Orde, maakte zijn studies te Leuven [4a]) en kwam op 23-jarige leeftijd als leraar in de rhetorica in het Brugs college terug.

Binnen een jaar had hij door de publicatie van twee satiren zich de ergernis van de bisschop en het stadsbestuur op de hals gehaald [5]). Op hun verzoek plaatste zijn overheid hem in 1680 als filosofie-professor in het ordescollege te Brussel [5a]), vanwaar hij zijn theologische studies aan de universiteit van Leuven bekroonde met het licentiaat. Op 11 mei 1683 verdedigde hij in zijn licentiaatthesis de rechten van de kerk van Rome tegenover de Gallikaanse leer « op een wijze die beter paste voor een student van de rhetorica dan voor een candidaat-

[4]) Zie J.F. Ossinger, OESA, *Bibliotheca augustiniana historica* (Ingolstadii 1768), p. 291-92; Goethals, p. 200-18; Keelhoff, *Bruges*, p. 245-61; E. Varenbergh, *Désirant* in *BNB* V (Bruxelles 1876), 731-41; N. Merlin, OSA, *Désirant* in *DTC* IV, 627-30; L. Ceyssens, OFM, *Désirant* in *DHGE* XIV, 342-43; J.M. Gijsen, *Désirant* in *Nationaal Biografisch Woordenboek* 4 (Brussel, 1970), 221-27.

[4a]) In sept. 1677 verdedigde hij met Petrus Clenaerts onder voorzitterschap van Franciscus Farvacques de thesis : *Veritas Augustiniana in medio doctorum Almae Universitatis Lovaniensis, juxta universas materias scholis ejus theologicis praescriptas, stabilita. Praeside F. Francisco Farvacques S. Theol. Doctore ac Professore O.E.S.P. Augustini, propugnabant Fr. Petrus Franciscus Clenaerts, Fr. Bernardus Desirant, ejusdem Ordinis, Lovanii die 2 et 3 Septembris hora 9 ante et 3 post meridiem.* Lovanii, typis Martini Hullegaerde, 1677. In 4°, [18] p.

[5]) Goethals, p. 201 : « 1. contre le clergé irrégulier et particulièrement contre le curé Moens qui, dans un de ses sermons avait déclamé contre l'usage des dots chez les religieux ; 2. était une comédie dans laquelle il était soupçonné d'avoir voulu ridiculiser le pouvoir du souverain ».

In bijlage 1 geven wij een zo compleet mogelijke lijst van Désirant's werken.

[5a]) Zoals blijkt uit deze thesis : *Philosophia universa, praesidebit F. Bernardus Desirant, philosophiae professor Ord. S. Aug., defendent F. Petrus van Daele* [et] *F. Philippus Cammelynck* (*Hora 9 ante meridiem*) *et F. Bonaventura Moors* [et] *F. Rolandus Albertus de Grass* (*Hora 3 post meridiem*) *eiusdem voti, Bruxellis in conventu eorundem die 3 Septembris.* Bruxellis, typis P. vande Velde prope Monetam, sub signo typographiae novae, 1682. In 4°, 12 p.

licent» [6]). Mede omdat de Leuvense universiteit geen stelling wilde innemen tegen het Gallikanisme, maakte Désirant hiermee in Rome zoveel indruk — er zal wel iemand geweest zijn die dit feit gemeld heeft — dat Paus Innocentius XI over de jonge augustijn inlichtingen verlangde. Deze beval hem bij de ordesoversten aan in de hoop, dat er een nieuwe Christiaan Lupus († 1681) [7]) uit hem zou groeien. Geruggesteund door dit pauselijk schouderklopje stelde hij zich voortaan ten doel Gallikanen en Jansenisten, die voor hem slechts één soort ketters uitmaakten, met alle middelen te bestrijden.

Dat begon pas goed nadat hij op 20 november 1685 gepromoveerd was tot doctor in de theologie [8]) en op 11 april 1689 door koning Karel II van Spanje benoemd was tot koninklijk geschiedschrijver [9]). Door middel van een bevriende relatie, en met steun van genoemde koning en ten nadele van de rechtmatig verkozen candidaat Leonard Gautius [10]) slaagde Désirant er een maand later in een professoraat in de geschiedenis aan de Alma Mater te veroveren [11]) en vervolgens, wederom ten nadele van een candidaat, nu Gommarus Huygens [12]), een plaats in de « stricte » (d.i. de anti-jansenistische) faculteit der theologie [13]).

In het Leuvense Augustijnenconvent bewoonde hij zijn eigen kwartier, buiten het eigenlijke klooster; had er zijn eigen knecht Nicolaas Sergant, alias Fidel, een vierwielige koets met twee paarden bestuurd door een eigen koetsier Andreas Dufrain, en zijn eigen hof

[6]) CEYSSENS, *Diarium*, p. 244.

[7]) Voor Lupus, zie M. BAEKELANDT OSA, *Leven en werken van P. Christianus Lupus* in *Augustiniana* 2 (1952), 150-67; CEYSSENS, *Chrétien Lupus. Sa période janséniste (1640-1660)* in *Augustiniana* 15 (1965), 294-314; 629-60; 16 (1966), 264-312.

[8]) KEELHOFF, *Bruges*. p. 257.

[9]) Het document van deze benoeming is uitgegeven door A. Pinchart in *Messager des sciences historiques ou archives des arts et de la bibliographie de Belgique*, Gand 1884, p. 181-82. Désirant legde in deze kwaliteit de eed af op 22 april 1689, cfr. *Messager...* Gand 1858, p. 400.

[10]) De Maastrichtenaar Leonard Gautius († 1728) werd in 1689 benoemd tot thesaurier en kanunnik van de kathedraal van Antwerpen, zie *NNBW*, IV (Leiden 1918), 633.

[11]) Dat was op 14 mei 1689, zie KEELHOFF, *Bruges*, p. 250. Zie ook CEYSSENS, *Diarium*, p. 244.

[12]) Gommarus Huygens (1631-1702) was reeds op 30 sept. 1687 tot professor gekozen, maar omdat hij jansenistische doctrines verkondigde, ging de benoeming niet door, zie *BNB* IX (Bruxelles 1886-87), 729-46; *DTC* VII, 350-55 en CEYSSENS, *Gommarus Huygens in de verwikkelingen van de strijd tussen Kerk en Staat* in *Jansenistica* II (Mechelen 1953), 193-229. Zie ook bijlage 1, nn. 22, 24.

[13]) CEYSSENS, *Fourberie*, p. 285-86.

binnen de kloostertuin, dat alles tot ergernis van vele medebroeders [14]), maar hij was ook een *eximius* zoals in die dagen een universiteitsprofessor betiteld werd.

Hij bleef echter niet lang in Leuven. Humbert-Guillaume de Précipiano [15]), aartsbisschop van Mechelen, zond hem in 1692 als zijn afgevaardigde naar Rome om de anti-jansenistische fractie van de universiteit te vertegenwoordigen in het onderzoek naar de orthodoxie van Zeger Bernard van Espen [16]) en zijn jansenistische vrienden, die reeds sinds 1677 door de anti-jansenistische collegae te Rome waren aangeklaagd van onzuiverheid in de leer. Daar verlangde men, dat er een deputatie van beide zijden zou komen om de zaken toe te lichten. De aangewezenen uit het « stricte » kamp, Martinus Steyaert [17]), apostolisch vicaris van 's-Hertogenbosch en Martinus Harney O.P. [18]), beiden hoogleraren te Leuven, hadden er geen zin in, waardoor de zaak op de lange baan was geschoven. De aartsbisschop wilde de kwestie afgehandeld zien en omdat hij op dat moment geen ander kon vinden vroeg hij Désirant, die er natuurlijk een goede gelegenheid in zag om verder carrière te maken. Even voor hij te Rome arriveerde, was Jean Libert Hennebel [19]) daar namens de andere groep aangekomen. Ofschoon Bernard Désirant alles in het werk stelde zijn opdrachtgever tevreden te stemmen en de aangeklaagde proposities veroordeeld

[14]) *Ibidem*, p. 286. KEELHOFF, *Bruges*, p. 246-47, die deze verhalen, medegedeeld door GOETHALS, p. 208, als overdreven bestempelt en blijkgevend van onwetendheid inzake het religieuze leven, brengt de vierwielige koets terug tot een eenvoudige sjees, maar Désirant zelf beschrijft zijn voertuig beter in zijn *Apologia* van 1709, aldus CEYSSENS, *Fourberie*, p. 286, noot 110.

[15]) Voor De Précipiano (1626-1711) zie *BNB* XVIII (Bruxelles 1905), 204-16; *Nat. Biogr. Woordenboek* 2 (Brussel 1966), 699-710; CEYSSENS, *Humbert-Guillaume de Précipiano voor zijn archiepiscopaat* in *Jansenistica* II, (Mechelen 1953), 7-124.

[16]) Voor Van Espen (1646-1728), zie *BNB* VI (Bruxelles 1878), 699-705; *DTC* XV, 2530-31; G. LECLERC, SDB, *Zeger Bernard Van Espen (1646-1728) : un canoniste janséniste. Esquisse d'un portrait psychologique* in *Augustiniana* 13 (1963), 174-200. G. LECLERC, SDB, *Zeger-Bernard Van Espen et l'autorité ecclésiastique* (Zürich 1964), XXII, 451 p. M. NUTTINCK, *La vie et l'œuvre de Zeger-Bernard van Espen*, Louvain 1969. Zie ook bijlage 1, nn. 8, 9, 24, 31.

[17]) Voor Steyaert (1647-1701), zie *BNB* XXIV (Bruxelles 1926-29), 5-17; *NNBW* X (Leiden 1937), 967-77; *DTC* XIV, 2615-16; CEYSSENS, *De rehabilitatie van Martinus Steyaert, 1684-1685* in *Jansenistica* I (Mechelen 1950), 305-41. Hij studeerde aan het Gents Augustijnencollege, cf. KEELHOFF, *Gent*, p. 128-29. Zie ook bijlage 1, nn. 12, 13, 14, 22.

[18]) Voor Harney (1634-1704), zie *NNBW* I (Leiden 1911), 1027.

[19]) Voor Hennebel (1652-1720), zie *BNB* IX (Bruxelles 1886-87), 68-71; *DTC* VI, 2148-50. Zie ook bijlage I, n. 24, Appendix.

te krijgen, slaagde hij daar niet in. Rome probeerde, zonder een uitspraak te doen, beide partijen met elkaar te verzoenen, maar kon dat evenmin bereiken. Zo eindigde Désirant's missie in 1696.

Hij had in die vier jaar echter niet stil gezeten. Buiten zijn eigenlijke opdracht was hij druk in de weer geweest met tal van zaken, waar hij sporen van Jansenisme meende te ontdekken. Hij bemoeide zich met het intern beleid o.a. van de Hollandse Zending [20]), van zijn eigen Augustijnse provincie [21]) en die van de Kapucijnen [22]), liet de generale oversten daarin ingrijpen met allerlei onaangename gevolgen van dien, bezocht kardinalen, bisschoppen en andere monsignori, liep van de ene congregatie naar de andere en hield van al deze activiteiten een dagboek bij, waarin hij alles nauwkeurig opschreef, zelfs de dagen dat hij wegens ziekte niet kon werken [23]). Van dat *Diarium* zijn enkele stukken bewaard gebleven. Ceyssens, die het *Diarium* publiceerde [24]), meent dat Désirant's enige doel erin bestaan schijnt te hebben de poging tot verzoening der partijen, die Rome in het vooruitzicht stelde, te doen mislukken. Hij wilde de tegenstanders verpletterd zien onder een definitieve veroordeling, waaruit hij een volgens hem dreigend schisma met een al te lichtvaardig leedvermaak tegemoet zag [25]).

Terug in zijn vaderland is hij vast van plan wat hem in Rome niet gelukt is in de Nederlanden te bereiken en de Jansenisten met alle geoorloofde en — zoals we zullen zien — ongeoorloofde middelen te bestrijden. Hij maakt zichzelf tot tolk van het gehele volk in een aan de generaal van de Orde opgedragen boek *Accusatio et querela populi Belgici*, verschenen in 1697 [26]).

[20]) O.a. inzake beschuldigingen tegen Codde ingebracht, de ondertekening van het Formulier en de Hollandse Catechismus, zie Polman, *Rom. Bronnen* III, nn. 416, 477, 493 en 514.

[21]) Zie Ceyssens, *Diarium*, p. 278-79 en verderop noot 88.

[22]) Zie Ceyssens, *De difficultatibus praetextu Iansenismi in provincia Flandro-Belgica Min. Cap. excitatis*, in *Collectanea Franciscana* 8 (1938), 384-94.

[23]) En passant kreeg Désirant op zijn verzoek van paus Innocentius XII dispensatie van de bepaling van Innocentius XI : « Cavetur quod nemo in eadem provincia privilegia magisterii accipere possit, nisi S. Theologiam praefatam per annos 12 diligenter docuerit » — hij had pas 9 jaar gedoceerd — waardoor hij zich Magister S. Theologiae mocht noemen. De tekst van de bulle, gedateerd 11 dec. 1694, afgedrukt bij Keelhoff, *Bruges*, p. 250-51.

[24]) Het geheel met inleiding Ceyssens, *Diarium*. 237-326.

[25]) *Ibidem*, p. 246.

[26]) Zie bijlage 1, n. 21.

In hetzelfde jaar trekt hij naar de Noordelijke Nederlanden en bezoekt er verschillende steden. Zo is hij op 13 september 1697 in Leiden, waar een verklaring op schrift gesteld en naar Rome verzonden wordt over het feit, dat er in Amsterdam jansenistische boeken gedrukt worden, o.a. de werken van Michel Baius. Verschillende mensen, met name worden enige Amsterdamse pastoors genoemd, onder wie de augustijn Fulgentius Stevins, hebben hem in de hoofdstad daarover mededelingen gedaan [27]). Op deze speurtochten was hij vergezeld van de aartsbisschop van Ancyra, de ongeschoeide Karmeliet Petrus Paulus, graaf van Palma, die, in Amsterdam op een boot wachtend om naar zijn Mongools missiegebied te gaan, enkele maanden in Holland voor inquisiteur speelt, een Jezuiet en een Franciskaan, en de roerige pastoor van Kethel, Adriaan van Wijck [28]). Deze manœuvres leveren van de ene kant de nodige pamfletten en boeken op tegen van Jansenisme verdachte lieden en deden van de andere zijde de leiding van de Hollandse Zending, met name Petrus Codde, herhaaldelijk de pen ter hand nemen om bij de Paus en de Romeinse Congregaties te protesteren over het eigenmachtig optreden van genoemde personen [29]).

[27]) Zie POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 458-59 (= n. 549). Voor Stevins, zie noot 89.

[28]) Waarschijnlijk Frans Verbiest SJ en Joannes Maille OFM, cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 502 (= n. 614). Over van Wijck zegt L. ROGIER, *Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de 16e en 17e eeuw* II (Amsterdam² 1947), p. 290 : « Adriaan van Wijck was een wat opgeblazen, ijdel man, een opgewonden persoonlijkheid met veel van de querulant; in zijn roerigheid zag hij tegen geen vrij vulgaire middelen op om de jansenisten te ontmaskeren, wat wel zijn meest geliefde bezigheid scheen », een karakterbeschrijving die heel wel overeenkomt met die van Désirant.

[29]) POLMAN, *Rom. Bronnen* III, nn. 568, 582, 614; zie ook de brieven van Codde aan kardinaal Noris en Du Vaucel (bijlagen 2 en 3). Codde, zie noot 73, noemt Noris zijn *patronus* en *protector*. In het proces te Rome tegen Codde neemt de augustijn Enrico kardinaal Noris een gematigde positie in. Hij was lid van de op 24 april 1698 ingestelde speciale commissie voor de Hollandse aangelegenheden die een onderzoek moest instellen naar de beschuldigingen tegen de aartsbisschop van Sebaste ingebracht, POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 468 (= n. 567). Noris verklaart in de vergadering van 25 sept. 1699 : « [Codde] Jansenistam esse, certum non est; favere ipsis Sebastenum, negari non posse. Ergo est suspectus, ideo vocandus ad Urbem. Informationes ab episcopis Belgii non posse sumi, qui sunt suspecti Sebasteno », *ibidem*, p. 507 (= n. 619), en stelt op 11 mrt. 1701 voor : « Audiatur D. Sebastenus et interim examinentur catechismi in S. Officio », *ibidem*, p. 545 (= n. 684). In de vergadering van de commissie van 18 dec. 1701 stelt Noris met andere kardinalen voor, dat Codde's *Responsiones* op de beschuldigingen en zijn andere geschriften onderzocht worden. Er worden drie censores benoemd, onder wie Nicolaus Serani, generaal van de Augustijnen, *ibidem*, p. 571-72 (= n. 732). Codde's

Op dit Hollandse avontuur volgt in Désirant's leven zijn laatste Leuvense periode, die na 10 jaar afgesloten wordt door de gebeurtenis die zeer veel stof deed opwaaien en waarmee zijn naam in de geschiedenis op geenszins fraaie wijze verbonden blijft : de z.g. *Fourberie de Louvain*. Tot welke dingen iemand, die als docent toch wel een goede reputatie genoot, kan komen wanneer hij verblind door eigenwaan en haat wil schitteren als strijder voor geloof en kerk, leert ons deze geschiedenis [30]).

Profiterend van de politieke omstandigheden : einde van de Franse overheersing in 1707, diplomatieke onderhandelingen van Oostenrijk om de Spaanse Nederlanden weer terug te krijgen en zowel

agent te Rome, Du Vaucel, zegt, dat Noris behoort tot de kardinalen die de aartsbisschop van Sebaste gunstig gezind zijn, *ibidem*, p. 573 (= n. 734). Wanneer de commissie op 11 jan. 1703 beraadslaagt of het raadzaam is Codde naar Holland te laten terugkeren, zegt Noris : « Omnes Sebasteni propositiones posse salvari, et id ipsum sibi dictum fuisse a P. Generali S. Augustini(= Serani) », en « Causam non posse terminari. Agitur de regione haereticorum, ubi caute procedendum. Agitur de archiepiscopo publice accusato de erroribus. Si remittatur cum vicariatu, dicetur approbatam esse eius doctrinam. Eius responsiones esse mancas et non plene satisfacere, quia habent multas equivocationes... Nec posse remitti sine vicariatu, quia irrogaretur infamia, et insuper posset turbas augere. Posse communicari ipsi difficultates circa eius doctrinam; si satisfecerit posse dimitti, ita tamen, ut prius subscribat formulario », *ibidem*, p. 670, 672 (= n. 877).

Désirant was tussen 20 en 30 sept. 1697 in Den Bosch. In die dagen waren nl. de Augustijnen van de statie De Star te Amsterdam in moeilijkheden gewikkeld met Maria van Loon, weduwe van Petrus Loyens, over de huur van haar huis op de Oudezijds Achterburgwal, dat zij als kerkgelegenheid had opengesteld. De paters wilden dit huis verlaten om zich te gaan vestigen in de Spinhuissteeg, hetgeen in 1699 zijn beslag kreeg. In het statieboek van De Star lezen we : « [20 sept. 1697] Iverat et tum temporis Silvam Ducis Eximius P. Magister Desirant, qui ibidem totam rem indagavit, [30 sept.] rescribens nobis causam nostram esse in pessimo statu, et timendum nostrae Missioni ob periculum gravis mulctae propter reversale », *Annales* II, p. 156. Cfr. noot 72.

[30]) L. Ceyssens heeft deze kwestie grondig uitgezocht en gepubliceerd in zijn artikel *P. Bernard Désirant en de « Fourberie » van Leuven (1707-1708)* in *Jansenistica* II (Mechelen 1953), 233-304. Enkele jaren tevoren was hij reeds wegens politieke uitlatingen tijdens de geschiedenislessen in conflict gekomen met het wereldlijk bestuur. Dit had tot gevolg, dat hij op last van Lodewijk XIV — de Fransen hielden de Zuidelijke Nederlanden tot 1707 bezet — op 17 aug. 1701 naar St. Truiden werd verbannen. Het document van de verbanning is gepubliceerd door A. Pinchart in *Messager des sciences historiques...* Gand 1884, p. 182. Désirant heeft zich tegen deze beschuldigingen verweerd met attestaties van zijn leerlingen (zie bijlage 1, n. 52). Mogelijk waren de beschuldigingen niet geheel juist. In ieder geval wordt Désirant op 31 jan. 1702 uit de ballingschap teruggeroepen en in zijn functies hersteld (zie *Messager des sciences historiques...* p. 182-83).

openlijke als ondergrondse manipulaties van en naar de Noordelijke Nederlanden voor aansluiting bij de Republiek, beraamt Désirant plannen Zeger van Espen en zijn jansenistische vriendenkring, waarvan bekend is dat zij geheime bijeenkomsten houden, van hoogverraad te doen verdenken, dat zij nl. aansluiting zoeken bij het calvinistische Noorden en van België een republiek willen maken. Petrus Tourteau, de twintigjarige zoon van de procurator van de universiteit, die zijn brood verdient met schrijfwerk voor Van Espen en andere professoren, onder wie Désirant zelf, en bedreven is in het vervalsen van handtekeningen en handschrift, wordt door de al te ijverige anti-jansenist aan het werk gezet om bezwarend theologisch materiaal en dreigbrieven te vervaardigen, op het postkantoor brieven naar Noord-Nederland te laten onderscheppen, en bij Van Espen, bij wie hij veel aan huis komt, boeken weg te halen. Hij krijgt daarvoor geld aangeboden en goedbetaalde baantjes in het vooruitzicht gesteld.

Het plan slaagt in zover dat de scripta, de tegenstanders van Van Espen in handen gespeeld, in de publiciteit worden gebracht. De universiteit komt in beroering en de zaak wordt aan het gerechtshof voorgelegd om de waarheid uit te zoeken. Er komt een proces van dat anderhalf jaar in beslag neemt. De verdenking valt al spoedig op Tourteau. Bij het verhoor door de mand gevallen wentelt hij de schuld af op Désirant, op wiens instigatie hij zegt gehandeld te hebben. Désirant wordt ontboden, maar ontkent iets met de zaak te maken te hebben. Uit het verhoor van verschillende mensen blijkt echter, dat Tourteau de laatste tijd regelmatig bij Désirant geweest is. Bovendien getuigen de valse stukken dat de schrijver het vakjargon van de theologische polemiek goed kent, iets wat de capaciteiten van Tourteau ver te boven gaat. Désirant kan niet meer volhouden buiten de zaak te staan en verklaart in goede trouw gehandeld te hebben, maar door Tourteau bedrogen te zijn. « Met zijn ongeëvenaarde spitsvondigheid weet Désirant een menigte kleine feiten te draaien en te keren, erkende en vaststaande gegevens weg te goochelen, nieuwe gegevens er bij te fantaseren, om dan zijn spel met dit alles zo op te zetten, dat men boeken zou moeten schrijven indien men al zijn beweringen wilde weerleggen » [31]). Als zijn argumenten ontoereikend blijken om zijn onschuld te bewijzen, voert hij aan dat er een complot van jansenistische zijde gevoerd wordt tegen hemzelf, daarvan is hij nu het

[31]) Ceyssens, *Fourberie*, p. 281.

slachtoffer. Maar aan het einde van het proces is er geen enkel bewijs geleverd dat er te Leuven een complot was noch tegen kerk en staat, noch tegen Désirant zelf. De uitspraak valt op 18 mei 1708. De Raad van Brabant verbant hem levenslang uit zijn vaderland [32]). Deze zware slag heeft hem echter niet tot inkeer gebracht. In vele geschriften zal hij zijn onschuld blijven bewijzen en de hele schuld op Tourteau schuiven, steeds weer zeggend, dat hij het slachtoffer van de Jansenisten is geworden [33]). Deze slachtofferhouding weet hij dan weer te gebruiken om in de gunst van Paus en Keizer te komen.

Bernard Désirant, uit Brabant verbannen, vestigt zich even over de grens in Aken, vanwaar hij de strijd tegen de Jansenisten onverminderd voortzet. Tussen de jaren 1709-1714 verschijnen er verschillende boeken van zijn hand te Aken, Keulen, Luik en Maaastricht. Daaronder zijn verweerschriften tegen het Leuvense proces en de uitspraak — een ervan wordt door het H. Officie veroordeeld — polemische geschriften tegen Nicolas Heyendal, prior en in 1712 abt van Rolduc, en door hem zogenoemde *Troostschriften* aan de katholieken van Noord-Nederland tegen de protesten van Hollandse Cleresie die de rechten van de kerk van Utrecht en Haarlem verdedigden tegen Rome en de Internuntius [34]). Met dit laatste heeft Désirant het zijne ertoe bijgedragen, dat de kloof tussen Rome en Utrecht in plaats van overbrugd steeds meer verbreed werd. Intussen was zijn naam en faam tot in Wenen doorgedrongen. Keizer Joseph I benoemde hem op 5

[32]) KEELHOFF, *Bruges*, p. 248-49, die voor Désirant een grote bewondering heeft, gelooft vast in diens onschuld en in haat- en lastercampagnes van de Jansenisten. Maar tijdens het proces weigeren zijn medebroeders, behalve Désirant's secretaris François d'Herbe, onder ede te getuigen, zich beroepend op religieuze privileges (CEYSSENS, *Fourberie*, p. 257). Als Désirant, bang voor zijn leven, bij zijn medebroeders in Brussel asyl vraagt, weigeren deze hem dit te geven (*ibidem*, p. 248) en als de internuntius probeert Désirant na zijn veroordeling in bescherming te nemen, vindt hij geen medewerking bij de provinciaal en het definitorum van de provincie (*ibidem*, p. 249).

[33]) CEYSSENS, *Fourberie*, p. 250-51, geeft de titels van 8 verweerschriften door Désirant geschreven tussen 1709-1714, zie bijlage 1, nn. 30, 31, 32, 35, 46, 47, 53, 54. waaraan kan worden toegevoegd : *Abregé de la cause du père Bernard Désirant... tiré de ses trois livres latins* L'Apologie, la Concordance, *& celui* des Nullités, en : *Du dernier Livre des Adversaires, imprimé sur la fin de Mai 1710 intitulé* La Justice & la Vérité vengées &c. Deze zijn als Appendix afgedrukt bij *De la Réformation régulière*, zie bijlage 1, n. 34.

[34]) Zie bijlage 1, nn. 29, 36 en POLMAN, *J.C. van Erkel en het « Protest » der Cleresie (1709-1714)* in *AAU* 74 (1956), 161-203, speciaal p. 175-200.

september 1710, wegens zijn zilveren doctorsjubileum, tot keizerlijk theoloog.

De tekst van het keizerlijk diploom komt in twee versies voor, die wij om hierna te vermelden redenen naast elkaar afdrukken, ook al omdat zij niet gemakkelijk te consulteren zijn en de res gestae van Désirant, benevens wat hij van de Jansenisten al heeft moeten verduren, uitvoerig vermeld worden.

KEELHOFF, *Bruges*, p. 252-53 [35]).
JOSEPHUS, divinae favore clementiae [37]) electus Romanorum imperator, semper Augustus.

Fide dignis itaque testimoniis edocti honorabilem religiosum devotum nobis dilectum patrem Bernardum Désirant, ordinis eremitarum sancti Augustini, natum et professum in civitate Brugensi, in Flandria, annis abhinc viginti quinque sacrae theologiae doctorem in universitate Lovaniensi creatum, deinde pro mercede variorum scriptorum a se tam pro fide catholica contra lutheranos, calvinistas et jansenistas, quam

DESIRANT, *Actio epistolaris*... p. 71-72.[36])
JOSEPHUS, Divina favente Clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, etc.
Notum facimus tenore praesentium universis et singulis etc.
fide dignis itaque testimoniis edocti, Honorabilem Religiosum devotum nobis dilectum Patrem Bernardum Desirant Ordinis Eremitarum S. Patris Augustini, natum et Professum in Civitate Brugensi in Flandria, annis abhinc viginti quinque sacrae Theologiae Doctorem in Universitate Lovaniensi creatum, deinde etc.

[35]) KEELHOFF heeft de tekst overgenomen uit het tijdschrift *Messages des sciences historiques ou archives des arts et de la bibliographie de Belgique*, Gand 1858, p. 400-401. De anonieme auteur vond het document in het Koninklijk Archief (Archives du Royaume), maar geeft geen nadere plaatsaanduiding.

[36]) Zie bijlage 1, n. 41. De volledige titelbeschrijving, overvloeiend van breedsprakigheid en typerend voor de mentaliteit van Désirant, luidt: *Actio epistolaris de gratia et libero arbitrio contra Jansenismum latentem in triginta tribus Propositionibus, excerptis ex quibusdam R.D. Nicolai Heyendal Abbatiae Rodensis tunc prioris & lectoris, &c. Dictatis, per Authorem recognitis, & primo quidem sub spe correctionis per Denuntiationem fraternam coram Defuncto Abbate Reverendissimo D. Joanne Bock, secreto facta, nunc vero post promissam satisfactionem denegatam in lucem edita per Exim. P. Bernardum Désirant, Theologum Caesareum, Historiographum Regium, S.Th. Doctorem & Professorem, Historiarum Professorem publicum, & strictae Facultatis Theologicae Lovaniensis Regentem, &c. Tempus plantandi, et tempus evellendi quod plantatum est. Eccl. c. 3, v. 2.* Aquisgrani, typis Arnoldi Metternich, 1712.

[37]) De anonymus van de *Messager* heeft *favore* gelezen in plaats van *favente* en geeft daarom: *divina favore clementiae*. Omdat dit fout is verbeterde KEELHOFF de tekst in: *divinae favore clementiae*.

contra quatuor propositiones gallicanas editorum, anno 1689 a serenissimo quondam [38]) Hispaniarum rege Carolo secundo piissimae memoriae, non tantum historiographum regium et professorem publicum historiarum, quibus plures Germaniae principes ac nobiles imbuit, factum, sed etiam, mediante consueta electione sanctae facultatis theologicae Lovaniensis, regentem renunciatum, ac insuper, accedente ejusdem serenissimi regis jussu, ab episcopis Belgii, necnon a majori et saniori parte praedictae universitatis Lovaniensis ad sedem apostolicam contra jansenistas missum, ibidemque munere suo tam praeclare functum fuisse, ut in illius causae fulcimentum duo brevia apostolica ad praefatos Belgii episcopos directa, et unum sibi inscriptum a summo pontifice Innocentio duodecimo felicissimae recordationis obtinuerit.

Ac praeterea benigne perpendentes, praedictum patrem Bernardum, anno 1697 in Belgium reversum, jansenistis magis magisque in odium venisse, necnon allaborante eorumdem invidia anno 1701 tamquam nimis impense Austriacum a ministris gallicis inauditum Trudonopolim relegatum,

detecta vero insidiarum fallacia,

post quinque menses honorifice restitutum fuisse,

facere non potuimus, quin tam ⟨*p. 253*⟩ sublimium meritorum intuitu eidem gratiae nostrae caesareae propensionem testatam redderemus.

Ac proinde motu proprio, ex certa scientia, animoque bene deliberato praedictum patrem Bernardum Désirant, in theologum nostrum caesareum benigne assumpsimus et recepimus, prout per praesentes assumimus et recipimus,

Ac praeterea benigne perpendentes praedictum Patrem Bernardum anno 1697 in Belgium reversum Jansenistis magis magisque in odium venisse, necnon allaborante eorumdem invidia...

detecta vero insidiarum fallacia...

facere non potuimus quin tam sublimium meritorum intuitu eidem gratiae nostrae Caesareae propensionem testatam faceremus.

Ac proinde motu proprio, ex certa scientia, animoque bene deliberato, praedictum Patrem Bernardum Desirant in Theologum nostrum Caesareum benigne assumpsimus et recepimus ⟨*p. 72*⟩ prout per praesentes assumimus et recipimus...

[38]) KEELHOFF en de *Messager* hebben *quodam*, hetgeen ons niet juist lijkt.

aliorumque nostrorum theologorum numero ac caetui [39]) clementer adscribimus et adjungimus :

decernentes ac expresse volentes quod ante nominatus Bernardus Désirant, noster theologus,

omnibus et singulis honoribus, praerogativis, immunitatibus, praeeminentiis, privilegiis et gratiis utatur, fruatur et gaudeat, quibus caeteri theologi nostri utuntur, fruuntur et gaudent, quomodolibet de consuetudine vel de jure, etc.

Decernentes ac expresse volentes, quod antenominatus Bernardus Desirant, noster Theologus...

Quapropter mandamus universis et singulis Principibus Ecclesiasticis et saecularibus, Ducibus, Proceribus, Praelatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus et Officialibus cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut praeeminentiae extiterint, necnon quibuscunque aliis nostris Sacrique Romani Imperii Subditis ac Fidelibus dilectis, ac [40]) reliquos nobis non subjectos pro status, gradus et dignitatis conditione fraterne benigneve hortamur, et requirimus, ut supradictum Bernardum Desirant pro Theologo nostro tam in Scriptis, quam viva voce habeant, nominent, reputent atque honorent, ac insuper omnibus et singulis privilegiis, juribus et immunitatibus, praerogativis, honoribus, emolumentis, consuetudinibus et libertatibus supradictis, integre frui, potiri et gaudere sinant absque omni impedimento et contradictione, quatenus indignationem nostram gravissimam evitare voluerint; caeteri vero facturi sunt in eo rem nobis gratam fraterno amoris affectu, Caesareave nostra benevolentia et gratia per occasionem agnoscendam et rependendam, harum testimonio Literarum manu nostra subscriptarum et Sigilli nostri Caesarei appensione munitarum.

[39]) De *Messager* heeft *latui*. KEELHOFF corrigeerde dit in *caetui*.

[40]) Er staat *at*.

Quae dabantur in civitate nostra Viennae, die quinta septembris, anno 1710.

Quae dabantur in Civitate nostra Viennae die quinta Septembris Anno millesimo septingentesimo decimo, Regnorum nostrorum, Romani vigesimo primo, Hungarici vigesimo tertio, Bohemici vero sexto.
(*Erat subscriptum*) JOSEPHUS.

Désirant was met deze onderscheiding buitengewoon vereerd en wanneer hij voortaan boeken uitgeeft, zal op de frontpagina achter zijn naam eerst prijken *Theologus Caesareus*, gevolgd door de andere titels : Historiographus regius, S.Th. Doctor et Professor, Historiarum professor publicus et strictae facultatis theologicae Lovaniensis regens, etc., hoewel hij zijn professoraat te Leuven de facto niet meer uitoefent.

Het keizerlijk diploom speelt een rol in de literaire oorlog die Bernard Désirant vanuit Aken voert met de nabij gelegen Augustijner Kanunnikenabdij van Rolduc. Abt Joannes Bock (1682-1712) [41]) en zijn opvolger Nicolaus Heyendal (1712-1733) [42]) werden wegens hun geschriften en relaties met vooraanstaande Jansenisten als Arnauld en Quesnel van Jansenisme beschuldigd. Door hun krachtig ingevoerde hervorming van de abdij weken verschillende koorheren naar elders uit en zij vonden in Désirant een instrument om hun ontevredenheid over de onberispelijke mannen te wreken en hen te doen beschuldigen van jansenistische leerstellingen [43]). Heyendal heeft zijn abt en zichzelf met grote hardnekkigheid verdedigd. « Men kan hier », zegt Polman [44]), « aan het spreekwoord denken, dat het de slechtste vruchten niet zijn waaraan de wespen knagen. Als men onder de hatelijke scheldnaam niets anders dan een zeker rigorisme heeft te verstaan, kan het de beide mannen alleen maar tot eer strekken zich die op de hals te hebben gehaald ».

41) Voor Bock, zie R. CORTEN - A. RUIJTEN, *Rolduc in woord en beeld. Geschiedenis der abdij en der onderwijsinrichting*, [Rolduc 1902], p. 140-42; *Nat. Biogr. Woordenboek* 3 (Brussel 1968), 93-99.

42) Voor Heyendal, zie CORTEN-RUIJTEN, p. 142-47; J.M. GIJSEN, *Nikolaus Heyendal (1658-1733) Abt von Rolduc und seine Stellung zum Jansenismus*, 2 dln., Assen 1964. Heyendal's « Hauptgegner » Désirant, speciaal : I, p. 70-85; *Nat. Biogr. Woordenboek* 4 (Brussel 1970), 415-26. Zie ook bijlage 1, nn. 34, 40, 41, 43, 44, 45, 62.

43) Désirant had in Aken vooral contact met de leider van de anti-reformatiepartij Petrus Jansen, GIJSEN, I, p. 64, 67, 72, 77, en Willem Cuperus, *ibidem*, I, p. 66, 77; II, p. 53 (= n. 309), 64 (= n. 97).

44) POLMAN, *Kath. Ned.*, III, p. 234; zie ook POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 171, aant. 3.

Nu had Heyendal in een brief van 3 november 1711, kennelijk geprikkeld, gezegd, dat het keizerlijk hof maar eens moest nagaan wat voor man het was die zich de titel van keizerlijk theoloog aanmatigde [45]) ! Dat kon Désirant natuurlijk niet nemen. Met zijn diploom bij zich stapte hij naar het Akense stadhuis om het de burgemeesters, schouten en de raad voor te leggen en een *vidimus* te vragen. Deze heren laten de stadssecretaris op 22 augustus 1712 een stuk opstellen, waarin zij verklaren het document op uitdrukkelijk verzoek van de belanghebbende gezien en als authentiek erkend te hebben. In het vidimus worden alle ondertekenaars van het diploom genoemd, het zegel beschreven en de inhoud weergegeven. Désirant laat het geheel afdrukken aan het einde van zijn *Actio epistolaris* [46]), maar het typische is, dat uit het eerste gedeelte van het stuk verschillende passages zijn weggelaten en door ... vervangen. We kunnen ons niet voorstellen, dat de Akense stadssecretaris dat in zijn vidimus gedaan heeft, temeer daar het tweede gedeelte, dat de anonymus van de *Messager* blijkbaar niet zo belangrijk vond, geen enkel hiaat vertoont. Wij zijn geneigd dit eerder op rekening van Désirant zelf te zetten, de reden waarom wij beide teksten ter vergelijking naast elkaar gelegd hebben.

Bernard heeft het dus niet nodig gevonden de *facta, honores et mandata* van vóór 1697 te vermelden, maar daardoor wordt de vermelding, dat hij dat jaar in België terugkeerde voor de lezer niet zo duidelijk, of het moet zijn, dat hij slechts wilde laten uitkomen steeds meer het slachtoffer van de haat der Jansenisten te zijn geworden. Dan laat hij weer zijn vijfmaanden-durende verbanning naar Sint Truiden weg, waardoor het lijkt, dat keizer Joseph juist wegens de afgunst van de Jansenisten en de ontzenuwing van hun intriges niet anders kon doen dan pater Bernardus de vorstelijke onderscheiding uit te reiken. De daarop volgende zin, beginnend met *Decernentes*, blijft door weglating van het voornaamste stuk in de lucht hangen, mogelijk omdat er anders op de bladzijde geen plaats meer zou zijn voor de mededeling van de keizer, dat alleman, hetzij hoog of laag geplaatst, Bernardus Désirant keizerlijk theoloog zal noemen en hem de dienovereenkomstige eer dient te bewijzen. De bedoeling is echter duidelijk : Heyendal, en ieder die eventueel mocht twijfelen, kan nu weten, dat

[45]) « Videbit Aula Imperialis qualis ingenii Vir sibi sumat titulum Theologi Caesarei », *Actio epistolaris*, p. 30, 71.

[46]) p. 71-72.

Désirant zich de titel niet heeft aangematigd, maar dat hij er volkomen recht toe heeft deze te voeren.

Van de andere kant is het interessant om het eerste gedeelte van het keizerlijk document te vergelijken met hetgeen wij reeds gezegd hebben ten aanzien van Désirant's eerste Leuvense periode en zijn Romeinse missie [47]). Wat een betrouwbaar auteur als Ceyssens mededeelt over de wijze waarop Désirant professor te Leuven werd, doet ons wel even afvragen waarom er in het keizerlijk document bij de vermelding van Désirant's benoeming tot regens van de theologische faculteit speciaal toegevoegd moest worden, dat dit geschiedde *mediante consueta electione*. Vervolgens de mededeling, dat hij op bevel van de koning van Spanje, door de bisschoppen en het « betere » deel van de de Leuvense universiteit naar Rome gezonden werd, daar met zoveel succes werkte en er voor de Belgische bisschoppen twee pauselijke breven loskreeg.

Tenslotte het feit, dat hij als Oostenrijks onderdaan door de Fransen naar St. Truiden verbannen na vijf maanden in ere hersteld werd, terwijl er van zijn andere verbanning tengevolge van de « Fourberie de Louvain » geen gewag gemaakt wordt. Dit alles doet ons sterk vermoeden, dat de honorandus de tekst voor een groot gedeelte zelf heeft opgesteld of er althans de hand in gehad heeft.

Na de keizerlijke viel Désirant de pauselijke eer te beurt. Clemens XI riep hem in 1716 naar Rome [48]), benoemde hem tot professor in de exegese [49]) aan de pauselijke universiteit, de Sapienza, tot vice-prefect van het college der Propagande Fide en tot kwalificator van het H. Officie [50]). Nu had hij bereikt wat hij reeds zo lang nastreefde en dat hij tijdens zijn eerste Romeinse periode door veelvuldige bezoe-

[47]) Zie p. 9.

[48]) GOETHALS, p. 212. Hij had dit vooral te danken aan zijn relatie met Giovanni Battista Bussi, internuntius te Brussel (1698-1706), vervolgens nuntius te Keulen (1706-1712) en daarna kardinaal-aartsbisschop van Ancona († 1726).

[49]) In de Biblioteca Angelica te Rome, tot 1873 bibliotheek van het generaalsklooster Sant'Agostino (zie D. GUTIÉRREZ OSA, *De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini bibliothecis* in *Analecta Augustiniana* 23 (1954), 257-63), waarin de literaire nalatenschap van Désirant is terechtgekomen, bevinden zich nog enkele exegetische tractaten, die in de in noot 4 vermelde biobibliographieën niet zijn opgenomen, zie bijlage 1, nn. 56, 57, 58.

[50]) Deze functies worden vermeld in de overlijdensannonce van Désirant, zie noot 60.

ken aan kardinalen en prelaten in de week had gelegd : een aanzienlijke post in Rome en erkenning van pauselijke zijde.

Vanzelfsprekend ging de strijd tegen de Jansenisten voort en als kwalificator van het H. Officie kon hij zijn kennis van jansenistische leerstellingen en zijn bekendheid met personen die deze voorstonden ten volle benutten en uitbuiten. Bovendien liet hij zich op de hoogte houden door vrienden, die hem regelmatig berichten en door Jansenisten uitgegeven pamfletten en boeken toestuurden.

Dit materiaal gebruikte hij niet alleen om in de vergaderingen van het H. Officie en de Congregatie van de Propaganda adviezen en aanwijzingen te geven, maar hij schreef er ook boeken over. We noemden al zijn meest bekende en grootste werk *Augustinus Vindicatus* dat tussen 1721 en 1723 van de persen kwam. Daarnaast willen wij tenslotte nog vermelden de *Batavia vera*, waarvan nog één handschrift bewaard is in het bisschoppelijk archief van Haarlem, en dat van belang genoemd mag worden voor onze vaderlandse kerkgeschiedenis [51]).

De volledige titel van dit werk luidt : *Batavia vera. De variis Ultraiectinae et Harlemiensis Ecclesiae casibus per tempora distinctis, quibus ostenditur qualiter ordinaria utriusque sedis et capituli iura expiraverint. Contra scriptum anonymum, cui titulus « Mémoire pour l'Église et le clergé d'Utrecht... A Amsterdam, chez Nicolas Potgieter, 1722 ». Auctore N.N.* De auteur noemt zich niet bij name, maar het is bekend dat het H. Officie Désirant heeft opgedragen deze voor Rome moeilijke kwestie historisch te onderzoeken. Hij wist er wel het een en ander vanaf en was in zijn Akense tijd met zijn « Troostschriften » al in de weer geweest tegen de pretenties van de Hollandse Cleresie [52]).

Terzelfdertijd belastte Thomas d'Alsace, aartsbisschop van Mechelen, diens vicaris-generaal Cornelis Hoynck van Papendrecht [53]) met eenzelfde onderzoek. In beide gevallen betrof het de weerlegging van het anonieme, maar door de Franse diaken Jean Baptist Boulenois geschreven, boek : *Mémoire pour l'Église et le clergé d'Utrecht où l'on*

[51]) Zie de studie van P. Polman OFM, *De « Batavia vera » van B. Désirant en de « Historia » van C.P. Hoynck van Papendrecht (1723-1725)* in *Mededelingen der Kon. Nederl. Akad. van Wetenschappen, afd. Letterk.* nwe reeks 27 (Amsterdam 1964), 63-96, als overdruk, Amsterdam 1964, 36 p.

[52]) Zie noot 34.

[53]) Voor Hoynck van Papendrecht (1686-1754), zie F.X. De Feller, *Dictionnaire historique* XIII (Paris[7] 1828), 70.

fait voir que depuis la naissance de la Réforme dans les Provinces-Unies, cette Église n'a rien perdu de ses droits et de sa jurisdiction [54]). Dit werk handelt alleen over de kerk van Utrecht, maar Désirant betrekt ook die van Haarlem in zijn boek, waaraan hij de hoofdtitel geeft *Batavia vera*, in tegenstelling tot het zeer bekende werk van Hugo F. van Heussen, *Batavia sacra, sive res gestae apostolicorum virorum, qui fidem Bataviae primi intulerunt*, dat in 1714 te Brussel verschenen was en dat hij als voornaamste doelwit op de korrel neemt [55]).

Désirant bewijst in zijn boek, dat met de bisschopszetels ook de kapittels van Utrecht en Haarlem verdwenen zijn. De kapittels kunnen dus niet eigenmachtig optreden, de bestuursmacht van de kerk in in Holland en Utrecht is teruggevallen aan de H. Stoel.

De Mechelse kardinaal had in Rome gedaan gekregen, dat hem inlichtingen en materiaal uit het archief van de Propaganda toegezonden zouden worden. Dit kon Hoynck gebruiken voor zijn boek. Désirant, die vrije toegang had tot dat archief in verband met zijn opdracht om het *Mémoire* te weerleggen, verschafte de inlichtingen. Toen Désirant naast zijn *Peroratio* tegen het *Mémoire*, geschreven ter voorlichting van het H. Officie, uit eigen initiatief en liefhebberij een groter werk, de genoemde *Batavia vera*, voltooid had, keurde de Propaganda op 10 mei 1723 goed, dat Hoynck daarvan een afschrift zou krijgen om te kunnen gebruiken bij de samenstelling van zijn boek, maar dit moest later naar Rome worden teruggestuurd [56]). Dit laatste is echter niet gebeurd, de reden waarom de *Batavia vera*, lange tijd zoek geweest, is teruggevonden in het fonds Hoynck van Papendrecht in het Haarlems bisschoppelijk archief [57]).

Hoynck heeft veel ontleend aan en overgenomen uit Désirant's *Batavia*, zonder evenwel diens naam te noemen. Zijn boek verscheen eerst einde 1725, nadat men in Rome lange tijd nodig had gehad om correcties aan te brengen. Het is de bekende *Historia Ecclesiae Ultrajectinae a tempore mutatae religionis in Foederato Belgio, in qua ostenditur ordinaria sedis archiepiscopalis et capituli jura intercidisse. Accedunt varia Monumenta huc spectantia, cum Dissertationibus, in quibus dilucidantur occurrentes difficultates facti et juris, et Refutatio*

[54]) POLMAN, *Batavia*, p. 8 en *Rom. Bronnen* IV, p. 573-74 (= n. 727).

[55]) POLMAN, *Batavia*, p. 11. Voor Van Heussen's *Batavia sacra*, zie POLMAN, *Kath. Ned.* I, p. 238-49.

[56]) POLMAN, *Batavia*, p. 10. en *Rom. Bronnen* IV, p. 588 (= n. 743); p. 689, aant. 1.

[57]) Haarlem, *Bisschoppelijk Archief*, Hs.afd., n. 77; POLMAN, *Batavia*, p. 13-14.

instrumenti appellationis presbyterorum Ultrajectensium a constitutione « Unigenitus » [58]). Intussen was de scheiding Utrecht-Rome al een feit geworden.

Er is van de *Batavia vera* nog een tweede exemplaar in Nederland geweest, waarop wij later nog zullen terugkomen [59]).

In ons uitgangspunt, het briefje van 1724, lazen we, dat de Eximius Désirant strompelend naar de sacristie van S. Agostino kwam. Hij liep op zijn laatste benen. Op 2 maart 1725 kwam aan dit rusteloze en gepassioneerde leven een einde. Het was in zijn 69ste jaar, het 53ste van zijn religieuze leven en het 45ste van zijn priesterschap [60]).

Het valt niet te ontkennen, dat Bernard Désirant grote gaven van geest en verstand bezat. Was zijn karakter niet zo onstuimig en wat meer menselijk geweest, dan had hij stellig in opbouwende zin veel kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van de theologie, meer dan hij nu gedaan heeft door zijn controversistische bedrijvigheid. Ongetwijfeld was dan ook zijn plaats in de kerkgeschiedenis, met name in die van de Nederlanden, een eervolle plaats geweest.

IV

We hebben reeds vermeld, dat Désirant te Rome in verbinding stond met vrienden, die hem berichten en boeken toestuurden [61]). In

[58]) *Ibidem*, p. 15-28.

[59]) Zie p. 51-52.

[60]) De overlijdensannonce te Rome gedrukt, waarvan wij de tekst ontlenen aan KEELHOFF, *Bruges*, p. 256, luidt :

JESUS, MARIA, AUGUSTINUS.

Anno Domini 1725, die 2 Martii, obiit Romae anno aetatis suae 69, religiosae vitae 53, Sacerdotii 45, Reverendus admodum ac Eximius Pater Magister Fr. BERNARDUS DESIRANT, Flandro-Brugensis, Ordinis Eremitarum S.P. Augustini, S. Theologiae Doctor, Episcoporum Belgii sub Pontificatu Innocentii XII ad Sanctam Sedem contra grassantes in Belgio Jansenistas deputatus, Historiographus Regius, et Historiarum in Universitate Lovaniensi Professor publicus, ac ibidem strictae Facultatis Theologiae Professor Regens, Theologus Caesareus, a Clemente XI, Pontifice Maximo, Romam vocatus, in Archigymnasio Sapientiae Sacrae Scripturae Lector, et universalis in tota Republica Christiana contra haereticam pravitatem Inquisitionis Qualificator, in Collegio Urbani VIII de propaganda fide studiorum pro-praefectus, quatuor Pontificibus charus, plurimis contra Jansenistas, (a quibus gravas passus est persecutiones) et pravam eorum doctrinam editis libris clarus. Vixit annos 68, menses 9, dies 10.

Requiescat in Pace.

[61]) Zie p. 22.

Amsterdam was dat zijn driejaar jongere stadgenoot, medebroeder en oud-leerling Franciscus van Muenincxhove, pastoor van De Star van 1713-1736. Polman tekent bij een verzoekschrift, door de katholieken bij de Amsterdamse magistraat ingediend tegen de verplichting Steenoven te erkennen, aan : « door P. Munnixhoven uit Amsterdam aan zijn confrater P. Désirant te Rome 24 juli 1722 toegestuurd... Met deze copie beginnen die losse aantekeningen en brieffragmenten te verschijnen betreffende actuele gebeurtenissen, voornamelijk te Amsterdam, welke opvallen door het nogal precieuze schrift. Deze bladen moeten afkomstig zijn van Désirant en die berichten zelf van P. Munnixhoven, zoals blijkt uit enkele aantekeningen van de secretaris van de Propaganda » [62]). Ook ons briefje is met een precieuze hand geschreven en gezien de overige mededelingen mogen we stellen dat de briefschrijver Franciscus, die het op 18 november 1724 opstelde, de Amsterdamse pastoor *Franciscus van Muenincxhove* was.

Frans van Muenincxhove werd in 1659 waarschijnlijk te Brugge geboren [63]). De familienaam komt in verschillende vormen voor, o.a. Meunincxhove, Munnixhoven, Munnikhoven, met en zonder *van*, met en zonder *n* op het eind [64]). Bij toeval vonden wij onlangs een boekje, dat blijkens de handtekening toebehoorde aan Franciscus. Hij schrijft zijn naam *Van Muenincxhove*, waardoor wij dus weten wat de juiste schrijfwijze is [65]).

[62]) POLMAN, *Rom. Bronnen*, IV, p. 542. aant. 2.

[63]) P. Norbert Teeuwen OSA was zo vriendelijk ons over Van Muenincxhove enige gegevens uit het Prov. Archief OSA te Gent en uit eigen aantekeningen te verschaffen, waarvoor wij hem gaarne dankzeggen.

Omdat Frans van Muenincxhove, zoals we verderop zullen zien, een lijfrente had op een hofstede te Beernem, circa 15 km. ten Z.O. van Brugge, werd gemeend, dat hij misschien uit deze plaats stamde. Dhr A. Ryserhove, die in 1949 een studie publiceerde over Beernem, heeft met P.L. Goegebuer OSA het parochiearchief, zich nu bevindend in het Rijksarchief te Brugge, voor ons nagezien, maar de familie Van Muenincxhove komt daar niet in voor. Volgens de archivaris is het een Brugse familie, die goederen bezat in Beernem. Een onderzoek in de parochieregisters van Brugge was niet mogelijk, daar het Stadsarchief wegens verbouwing gesloten is. Wij danken de genoemden voor hun inlichtingen.

[64]) In 1663 tekent een Jan van Meunincxhove als deken van het gilde der barbiers te Brugge de aflossing van een fundatie, ten bate van de Augustijnen in 1474 door een Brugse familie gesticht, zie KEELHOFF, *Bruges*, p. 177.

[65]) Het boekje is Augustinus ARPE, OESA, *Summa theologica Aegidii Columnae* II, Genuae 1704 en wordt bewaard in de Centrale Augustijnenbibliotheek te Eindhoven.

Tijdens het provinciaal kapittel van Leuven, 30 april 1730, wordt Frans van Mueninckxhove toegelaten « ad gratiam iubilaei » [66]). Hij is dus 50 jaar in de Orde. Daaruit volgt, dat hij rond 1680 te Brugge in de Augustijnenorde is ingetreden. Zijn broer Jacobus wordt daar voor het eerst genoemd in 1697. Op 12 mei 1715 wordt hij tot prior te Brugge benoemd en is als zodanig vermeld in 1719, 1721 en 1724 [67]). Hij overlijdt te Brugge in 1727 [68]). Frans van Mueninckxhove studeerde theologie te Leuven bij Bernard Désirant, onder wiens voorzitterschap hij op 30 augustus 1687 een theologische thesis verdedigde [69]). Twee jaar later vinden we hem vermeld als conventualis van het Brugse klooster [70]) en op het intermedium of tussenkapittel, gehouden te Antwerpen op 28 sept. 1692, wordt een resolutie aangenomen waarin Franciscus en zijn neef Gerard d'Herbe dispensatie krijgen om in Brussel in hetzelfde convent te wonen [71]).

Begin maart 1693 stuurt provinciaal Jacobus Willemart, die van 1682-1691 pastoor was van De Star te Amsterdam [72]), Frans van

[66]) Gent, Prov. Archief OSA, *Liber capitulorum* IV (1715-1731), 176.

[67]) KEELHOFF, *Bruges*, p. 216, 244-45.

[68]) Vriendelijke mededeling van N. Teeuwen.

[69]) De titel van deze thesis luidt : *Theologia universa, quam praeside F. Bernardo Désirant Ordinis Eremitarum S.P. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctore & Professore, propugnabit F. Franciscus van Mueninckxhove, eiusdem Ordinis, Lovanii in Schola Augustiniana, die 30 Augusti hora 9 ante & 3 post meridiem.* Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, anno 1687. In 4°, [14] p.

Zijn broer Jacobus sloot zijn theologische studies af met de volgende thesis *Omnis desiderii meta, et ad eam semita, per universam theologiam ordine scholastico ex M.P. Augustino deducta. Praesidebit Fr. Thomas Santerre Ord. FF. Erem. M.P. Aug. S.T. Licentiatus & Professor. Defendet Fr. Jacobus van Mueninckxhove, eiusdem voti, Lovanii in Schola Augustiniana die 12 Augusti hora 9 ante & 3 post meridiem.* Lovanii, typis Guilielmi Stryckwant sub aurea Lampade, 1702. In 4°, [12] p.

[70]) Op 4 nov. 1689, zie KEELHOFF, *Bruges*, p. 239.

[71]) Gent, Prov. Archief OSA, *Liber capitulorum* III (1689-1714), 56. Zonder dispensatie mochten familieleden niet in hetzelfde klooster wonen, cf. noot 103. Gerard d'Herbe kwam na zijn prioraat te Dendermonde (1688-1691) terug in het klooster te Brugge, waar hij prior was 1697-1700 en 1709-1712 (KEELHOFF, *Bruges*, p. 242, 244), zie ook noot 147.

[72]) Voor Willemart (1627-1697), zie KEELHOFF, *Bruges*, p. 241-42.

De statie De Star werd gesticht door Petrus Parmentier, geboren te Gent in 1602. Hij kwam rond 1636 naar Amsterdam en kerkte eerst bij verschillende families, o.a. in 1656 in de bocht van de Zeedijk, waarna hij van Adriaan Hartman in 1663 de kerk « Het Hert » of St. Nicolaas huurde, gelegen op de hoek van Oudezijds Voorburgwal en Heintje Hoeksteeg. Toen dit huis in 1671 aan een niet-katholieke eigenaar verkocht werd, nam Parmentier zijn intrek bij Jacob van Loon, een lakenkoopman door Rem-

Muenincxhove naar de Apostolisch Vicaris Petrus Codde [73]) met het verzoek hem als toegevoegd missionaris bij pater Cornelis de Wolf aan De Posthoorn te Amsterdam te willen benoemen [74]). Codde heeft aanvankelijk bezwaren tegen dit voorstel; hij kan het eigenlijk niet doen buiten de Congregatie van de Propaganda om, en als de Jezuieten en Dominicanen, die meer mensen in de Hollandse Missie hebben dan de Augustijnen er weet van krijgen, zullen die niet nalaten ook met dergelijke voorstellen te komen [75]). Omdat de gezondheid van p. de Wolf echter te wensen overlaat en deze al geruime tijd niet op vacantie is kunnen gaan, wordt Van Muenincxhove op 12 maart 1693 met volledige bevoegdheid aan De Posthoorn benoemd, maar het is een tijdelijke benoeming voor drie maanden, tot 1 juli 1693 [76]). Petrus Lambertus

brandt vereeuwigd in De Staalmeesters. Deze bewoonde het huis « De Star », gelegen aan de Oudezijds Achterburgwal en Huidevetterssloot. Parmentier overleed daar in 1681, zie voor hem KEELHOFF, *Gent*, p. 246 en *NNBW* VII (Leiden 1927), 940. De kerk werd in 1699 verplaatst naar de Spinhuissteeg en men nam de naam De Star mee (cf. noot 29). Op dezelfde plaats bouwde pastoor Liborius Frees in 1848 een nieuwe kerk, toegewijd aan St. Augustinus. Deze kerk heeft tot 1929 dienst gedaan, waarna de Augustijnen uit de binnenstad vertrokken naar Amsterdam-West en een nieuwe St. Augustinuskerk bouwden aan de Postjesweg, zie J. WAGENAAR., *Amsterdam in zijne opkomst, aanwas, geschiedenissen, etc.*, II (Amsterdam 1765), p. 212; VAN EEGHEN, p. 239-40; H. WARTENBERGH OSA, *Drie St. Nicolaaskerken in Amsterdam* in *Ons Amsterdam* 22 (1970), 341-43.

73) Petrus Codde (1648-1710), aartsbisschop van Sebaste, was Apostolisch Vicaris in de Verenigde Nederlanden van 1688-1704, zie *NNBW* VIII (Leiden 1930), 292-93. Zijn correspondentie bevindt zich in het Archief van de Oud-Bischoppelijke Cleresie (OBC), gedeponeerd in het Rijksarchief te Utrecht. Wij betuigen onze dank aan dr. M.P. van Buijtenen, rijksarchivaris te Utrecht, en speciaal aan drs. H. Leeuwenberg, verbonden aan het archief der OBC, die in het *Diarium litterarum* van Codde de brieven betreffende Van Muenincxhove opspoorde. De brieven drukken wij als bijlagen af. Zie ook bijlage 1, n. 37.

74) Cornelis de Wolf (1639-1695) kwam hier in 1676 als socius en volgde in 1680 Guilielmus Sterkx als pastoor op, zie voor hem *AAU* 64 (1940), 307.

De Posthoorn is de eerste Augustijnenstatie in Nederland, begonnen door p. Jan van den Brande in 1623 op de Prinsengracht. Na 1630 werd de statie verplaatst naar het huis « Het Friesche Wapen » op de Haarlemmerdijk. In 1687 werd het huis « De Posthoorn » op de Prinsengracht gekocht en verhuisde pastoor De Wolf met zijn kudde hierheen. Sindsdien heet de statie De Posthoorn. Zoals we zullen zien, ging de statie in 1723 over in handen van de seculieren, cf. J. WAGENAAR, *o.c.* II, p. 213; J. v. d. LOOS, *De Posthoorn te Amsterdam* in *BBH* 38 (1918), 161-262; VAN EEGHEN, p. 240-43; H. WARTENBERGH OSA, *Schuil-, zolder- en huiskerken I. De Posthoorn* in *Ons Amsterdam* 23 (1971), 186-91.

75) Zie bijlage 4.

76) Zie bijlage 5.

Le Drou, oud-provinciaal en nu sacrista van de Paus, vraagt Codde in een brief van 11 april, misschien op instigatie van Désirant die op dat moment in Rome vertoeft, Van Muenincxhove voor onbepaalde tijd aan De Posthoorn toe te laten [77]). De aartsbisschop van Sebaste antwoordt op 16 juni, dat hij aan dit verzoek zal voldoen, hoewel p. de Wolf niet ziek is en een socius eigenlijk niet nodig heeft [78]). « Ik heb zo'n idee », schrijft Codde op 19 juni aan zijn agent Du Vaucel te Rome [79]), « dat de Augustijnen aan De Posthoorn een tweede man voor vast willen verbinden », maar daarvoor zijn zij te weinig in getal en die kerk hoeft geen tweede priester te hebben. Wel hoopt hij dat Le Drou hem zal verdedigen, als de Congregatie later Codde's handelwijze misschien zal afkeuren.

Zo wordt op 18 juni 1693 « ob rationes speciales » de benoemingsbrief voor Van Muenincxhove uitgeschreven en hem alle volmachten verleend [80]). Wel wordt er de restrictie bijgemaakt, dat er geen tweede H. Mis in de statiekerk mag worden ingesteld. Nog diezelfde dag schrijft Cornelis de Wolf aan Codde terug, dat hij erg blij en dankbaar is om de benoeming en hij belooft zich strikt te zullen houden aan de gestelde voorwaarde [81]). Ook provinciaal Jacobus Willemart dankt Codde voor de verleende gunst [82]).

P. Ferdinand de Post, de opvolger van Willemart als pastoor van De Star [83]), tekent in zijn statieboek wel de tijdelijke benoeming

[77]) Zie bijlage 6. Voor Le Drou, geboren te Hoei in 1641, professor te Leuven, provinciaal, sacrista van de Paus en bisschop van Porphyrion, daarna vicaris generaal van Luik, waar hij in 1721 stierf, zie OSSINGER, *o.c.*, p. 301 ; *BNB* XI (Bruxelles 1890-91), 617-18 ; *DTC* IX, 127-128.

[78]) Zie bijlage 7.

[79]) Zie bijlage 8. Louis Paul du Vaucel, bijgenaamd Walloni (c. 1641-1715), kanunnik van Alet, was uit Frankrijk uitgeweken naar Holland, waar hij in 1681 Antoine Arnauld ontmoette, die hem naar Rome stuurde om de belangen der Jansenisten te behartigen, wat hij van 1683 tot 1703 gedaan heeft, POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 7, aant. 6. Zie voor hem *Dictionnaire de Biographie Française* XII (Paris 1970), 1010 ; *DTC* XV, 2585-86.

[80]) Zie bijlagen 9A-B.

[81]) Codde had de benoemingsbrieven voor Van Muenincxhove bij pater De Wolf laten brengen, zie bijlage 10. Het antwoord van De Wolf in bijlage 11.

[82]) Zoals blijkt uit de brief van Codde aan de provinciaal d.d. 1 juli 1693, zie bijlage 12.

[83]) Ferdinand de Post (1632-1699) kwam op 25 mei 1691 als opvolger van Willemart in De Star, hoewel Thomas Debbaut, socius aldaar vanaf 1682, als candidaat was voorgedragen, maar er waren tegen hem nog al wat bezwaren, cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* III,

van Frans van Muenincxhove aan bij de 9e maart (!), maar niet de aanstelling van 18 juni [84]). Waarschijnlijk mocht de Mechelse Ferdinand de Post de Bruggenaar Van Muenincxhove niet. Hij schrijft tenminste bij zijn vermelding : door onze mensen is hij nooit als zodanig geaccepteerd, omdat hij sustentatie vroeg [85]).

Voordat Van Muenincxhove goed en wel een jaar aan De Posthoorn werkzaam was, kwamen er klachten bij Codde binnen, dat hij noch p. de Wolf zich aan de afspraken hielden. Zij zijn bezig meer gelovigen naar hun kerk te trekken om een tweede viering te houden. De Apostolisch Vicaris herinnert De Wolf op 3 mei 1694 aan wat hij zo plechtig beloofd heeft en dreigt Van Muenincxhove's faculteiten in te trekken als die tweede H. Mis doorgaat [86]). Zij zullen waarschijnlijk niet buiten hun boekje gegaan zijn. Immers, als Cornelis de Wolf op 12 october 1695 overlijdt, komt de opvolging ter sprake. Codde schrijft op 25 october aan de thans ex-provinciaal Willemart [87]), dat het overlijden een gevoelig verlies is voor de statie en de provincie. De rector-provincialis, Willem Wijnants [88]), heeft de aartsbisschop

p. 253-54 (= n. 328). « Ob rationes valde urgentes », schrijft Debbaut in het statieboek van De Star, deed De Post in 1696 afstand van zijn pastoraat en volgde Debbaut hem op (*Annales* II, p. 165). Hij bleef als socius aan de statie verbonden tot zijn dood in 1699.

[84]) *Ibidem*, p. 147 : « *9 Martii 1693 admisit Ill. mus D. Sebastenus Codde R.P. Franciscum Munighshoven tanquam socium nostrum communem usque 1 Julii 1693, cum spe continuationis saltem usque ad tempus* ». Het geheel is onderlijnd.

[85]) « Numquam a nostris ut talis acceptatus est quia requisivit sustentationem ».

[86]) Zie bijlage 13.

[87]) Zie bijlage 14.

[88]) Wijnants, geboren te Maastricht in 1642 en aldaar overleden in 1709, was aanvankelijk met Désirant bevriend. Deze had er voor gezorgd, dat de generaal van de Orde Wijnants op 13 aug. 1693 de voorrechten schonk van de licentiaten in de theologie, ofschoon hij nooit de theologie onderwees. De wijze waarop hij van deze voorrechten gebruik maakte ergerde zijn medebroeders, speciaal Mauritius Poelman, die in 1694 voor de tweede maal tot provinciaal was gekozen. Poelman, wiens gezondheid slecht was (cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 391-94 (= n. 486) waar het gaat over zijn eventuele aanstelling tot praefect van de Hollandse Missie) was het niet eens met ingrijpen van het generaal bestuur van de Orde in de provinciale aangelegenheden, o.a. ten aanzien van p. Michael Deckers (zie noot 142). Hij liet zich in 1695 vervangen door Jacobus Willemart. Na zijn dood op 28 mei 1695 werd Willem Wijnants op instigatie van Désirant en tegen de zin van het provinciaal bestuur, dat voor Willemart was, door Rome als rector provincialis aangesteld. Er was in de provincie nog al wat deining om deze maatregel. Op het kapittel van 1697 was de invloed van de tegenpartij toch niet zo groot, dat deze zijn keuze tot provinciaal in de weg stond. Hij oefende deze functie uit tot 1700, waarna hij zich terugtrok in zijn Maastrichtse klooster, zie CEYSSENS, *Diarium*, p. 278-79; POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 423 (= n. 509). Voor Poelman, zie KEELHOFF, *Gent*, p. 249.

nog geen candidaat voorgedragen, maar van zijn kant wil Codde Frans van Muenincxhove daar wel tot pastoor benoemen.

Dat gaat echter niet door. Fulgentius Stevins [89]) wordt De Wolf's opvolger en als zodanig door Codde geaccepteerd en benoemd. « Maar », zo schrijft de aartsbisschop op 1 december aan Wijnants [90]), « U zult begrijpen, dat Van Muenincxhove, die terwille van Cornelis de Wolf aan de statie was toegevoegd, daar nu niet meer kan blijven. Wil hem dus elders benoemen of naar de provincie terugroepen ». Dit verzoek wordt door Codde nog eens herhaald op 12 december [91]). Het antwoord van Wijnants komt na de 16e december [92]). Hij zal Frans van Muenincxhove terugroepen, ofschoon hij gehoopt had, dat Van Muenincxhove toch nog aan De Posthoorn verbonden had kunnen blijven, maar Wijnants legt zich geheel neer bij Codde's besluit. Wel zou hij graag willen, dat Van Muenincxhove de nalatenschap van De Wolf en de administratie van het sterfhuis regelt voor hij vertrekt. Hopelijk zal hij daarbij geen moeilijkheden veroorzaken.

Dat bleek hij echter wel te doen. De vicaris van de Augustijnse Missie, Thomas Debbaut [93]), socius aan De Star, bericht Codde op

[89]) Fulgentius Stevins, geboren te Ronse in 1654 en overleden te Amsterdam in 1710, kwam wegens zijn anti-jansenistische houding herhaaldelijk in conflict met Petrus Codde, zie bijlagen 3 en 22; POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 548 (= n. 688) waar wordt medegedeeld, dat Stevins in 1701 van de preekstoel verkondigt, dat men niet bisschoppen, maar alleen de Paus gehoorzaamheid schuldig is. In 1705 gaf hij te Amsterdam een handboekje uit voor de klopjes onder de titel : *Regel voor de geestelyke Dogters, voornamelyk in de Hollandsche Sending, van de Derde Orde der Eremyten van den heyligen Vader Augustinus*, zie voor hem *NNBW* V (Leiden 1921), 815; *Nationaal Biografisch Woordenboek* 3 (Brussel 1968), 857-58; N. TEEUWEN OSA, *P. Fulgentius Stevins en de augustijnse klopjes in de Hollandse Missie* in *Annalen v. d. Gesch. en Oudhk. Kring van Ronse* 12 (1963), 106-12.

[90]) Zie bijlage 15.

[91]) Zie bijlage 16.

[92]) Zie bijlage 17.

[93]) Thomas Debbaut van Dendermonde (1639-1713), zie voor hem *AAU* 64 (1940), 306 en boven noot 83, wordt door Codde in zijn brief van 4 jan. 1696 (zie bijlage 21) betiteld als *vicesuperior*. Deze functie, ook wel genoemd vicarius, vice-praefect van de missie, is in de voorafgaande jaren niet zo'n duidelijke zaak, hetgeen wel kan samenhangen met de wisselingen in het bestuur van de provincie. Op 13 jan. 1692 benoemt provinciaal Jacobus Willemart de pastoor van De Posthoorn, Cornelis de Wolf, tot vice-praefect (*Annales* II, p. 147). Wanneer zijn opvolger Mauritius Poelman in juli 1694 in De Star visitatie houdt, figureert De Wolf als vice-praefect, maar Ferdinand de Post noteert daarbij in de marge : *M. et Reverendus P. Willemart existens Provincialis et Missionum Praefectus absolverat P. Cornelium de Wolf a Vice-praefectura secundum litteras*

30 december [94]), dat Van Muenincxhove door middel van vrienden zich in Amsterdam probeert te handhaven, en vraagt de aartsbisschop daarom Van Muenincxhove's jurisdictie in te trekken en de brief niet naar De Posthoorn maar naar De Star te sturen.

De Apostolisch Vicaris probeert Van Muenincxhove bij zich te ontbieden, maar zonder resultaat. Hij blijkt vier dagen later reeds in Groningen te zijn, hoogstwaarschijnlijk bij p. Carolus de Backere, die vóór hij in 1685 als pastoor in de Groningse statie van de Heerenstraat kwam, prior was te Brugge en daarna te Leuven. Hij was doctor in de theologie, regens van de studies en een veel gezocht expert in kerkrechtelijke aangelegenheden [95]). Frans van Muenincxhove kende hem dus uit zijn studententijd.

Codde schrijft op 3 januari 1696 aan provinciaal Wijnants [96]) dat Van Muenincxhove zonder afscheid te nemen vertrokken is. De provinciaal moet hem dat maar niet kwalijk nemen, maar hem toch wel binnen de kloostermuren terugroepen.

Diezelfde dag stuurt de aartsbisschop van Sebaste de ontslagbrief van Frans van Muenincxhove naar Groningen [97]). Daarin spoort hij

datas Antverpiae 13 Aprilis 1693. Originales vidi et legi. Ergo mendacium quod esset P. de Wolf Vice-praefectus. (*ibidem*, p. 151). De Propaganda benoemt op 28 febr. 1695 Poelman tot praefect van de Hollandse Missie en deze stelt daarop De Wolf tot zijn vicarius aan. Het document is opgenomen in de *Annales* (p. 150), maar is niet gedateerd. De Post schrijft er onder : *vidi 18 Apr. 1695.* Waarschijnlijk is Debbaut onmiddellijk na de dood van De Wolf (12 oct. 1695) tot vice-praefect benoemd, maar de benoemingsakte is niet opgenomen in de *Annales*. Wel vinden we daar op p. 166 : *Adm. R.P. Thomam Debbaut continuamus Vicarium nostrum, dantes eidem omnem auctoritatem quam ab Adm. R. ac. Erudiss. P. Magistro Exprovinciali praedecessore nostro* [=Willem Wijnants] *habuit usque ad revocationem. Datum Bruxellis 17. Oct. 1700. Fr. Philippus Tax.* Debbaut was op 30 dec. 1695 nog socius van Ferdinand de Post, cf. noot 83.

[94]) Zie bijlage 18.

[95]) Voor Carolus de Backere (1632-1701), zie KEELHOFF, *Gent*, p. 250. In zijn brief aan Willemart, d.d. 11 maart 1693, had Codde reeds gesuggereerd, dat Van Muenincxhove p. De Backere zou gaan helpen in de paastijd (cf. bijlage 4). In Groningen bezaten de Augustijnen twee staties, een in de Heerenstraat (1675-1790) en een in de Oude Ebbingestraat (1689-1840), nadat zij eerst in verschillende andere huizen gekerkt hadden. De grondlegger van de Augustijnse nederzettingen was de Groninger Gaspar Ernesti (1595-1658), die in 1624 op familiebezoek gekomen bij zijn vrienden introk en in 1631 van de stadsregering verlof kreeg zich in de stad te mogen vestigen, zie voor hem *NNBW* VIII (Leiden 1930), 495 en voor de staties E. YPMA OSA, *De Augustijnenstaties te Groningen in de 17e eeuw* in *AAU* 71 (1952), 151-170; L. v. d. HEIJDEN, *Katholiek Groningen na de reductie* in *AAU* 59 (1935), 314-19.

[96]) Zie bijlage 19.

[97]) Zie bijlage 20.

hem aan naar zijn provincie terug te keren en verklaart hij zich steeds tot wederdienst bereid zo Van Mueninexhove die ooit nodig mocht hebben. Ook Thomas Debbaut wordt door Codde van het ontslag op de hoogte gesteld [98]).

Daarmede is aan de eerste Amsterdamse periode van Franciscus van Mueninexhove een einde gekomen en keert hij terug binnen de muren van het convent te Brugge [99]).

Frans van Mueninexhove bleef in Brugge tot het provinciaal kapittel van Brussel [100]), waarin op 28 april 1697 Willem Wijnants tot provinciaal werd gekozen. Het kapittel verplaatste Van Mueninexhove van Brugge naar het convent van Brussel [101]). Bij het volgende kapittel, gehouden te Mechelen in mei 1700 blijkt hij conventualis van Mechelen te zijn, want hij wordt vandaar verplaatst naar Enghien (Edingen) [102]). Hier blijft hij drie jaar, zoals blijkt uit de kapittelakten van het in april 1703 te Tienen gehouden kapittel, dat hem van Edingen terugplaatst in zijn eigen Brugse convent [103]). Tussen 1704 en 1706 is hij sacrista van

[98]) Zie bijlage 21.

[99]) Dat Van Mueninexhove naar zijn convent terugging, blijkt uit een brief die Codde op 8 jan. 1698 aan Du Vaucel te Rome schreef over een nieuwe aanvraag van de Augustijnen om een socius aan De Posthoorn verbonden te krijgen, waartegen Codde zich verzet. Hij geeft daarin een terugblik op de geschiedenis van 1693-95, waarna hij zegt: « ... et ensuite le *supplens* [= Frans van Mueninexhove] s'en retourna à son couvent », zie bijlage 22.

[100]) Voor de navolgende gegevens danken wij p. Fernando Rojo, archivista generale OSA te Rome, die de in het Generaal Archief bewaarde kapittelakten van de Vlaams-Belgische provincie heeft nagezien en de benoemingen van Van Mueninexhove tussen de jaren 1696-1709 heeft medegedeeld.

[101]) Rome, *Arch. Generale OSA*, Ff. 34, f. 309v, 310.

[102]) *Ibidem*, Ff 36, f. 119v, 120v.

[103]) *Ibidem*, Ff 36, f. 132, 133. Op dit kapittel krijgt Franciscus verlof om met zijn broer Jacobus en hun neef Carolus Biesels in hetzelfde convent te wonen : « Dispensatur cum RR. PP. Francisco et Jacobo Meuninexhove, germanis fratribus et item R.P. Carolo Biesels eorum sobrino, ut possint simul cohabitare », Gent, Prov. Archief OSA, *Liber capitulorum* III (1689-1714), p. 224. Hieruit volgt, dat de moeders van Frans en Jacobus van Mueninexhove en van Carolus Biesels zusters waren. De ouders van de laatste heetten Charles Biesels en Anna Wils. Moeder Van Mueninexhove was dus een Wils. Biesels is in 1679-81 vermeld als student in de filosofie te Gent. De filosofiecursus volgde op het noviciaat, zodat hij in 1678 in de Orde is ingetreden. Op 16 sept 1678 wordt de dos van Carolus Biesels 400 ponden gr. geregeld, niet door zijn ouders die blijkbaar overleden waren, maar door zijn voogden Judocus Hanssens en Ferdinand van Mueninexhove. Gent, Prov. Archief OSA, *fonds Brugge* n. 327. Biesels overleed te Brugge als jubilaris in 1732. Vriendelijke mededeling van N. Teeuwen.

Brugge geworden. Immers op het intermedium van 1704 wordt hij niet als zodanig vermeld, maar wel op het kapittel van Mechelen in september 1706 gehouden, waarin hij als sacrista van Brugge herbenoemd wordt [104]). Hij zal deze functie waarschijnlijk uitgeoefend hebben tot het kapittel van Gent, april 1709, waarin een andere medebroeder tot sacrista benoemd wordt [105]) en zijn naam niet voorkomt onder de verplaatsten. Hij is evenwel nog conventualis van Brugge [106]), want op 8 augustus van dat jaar dienen Jacobus en Franciscus van Muenincxhove « beeden augustynen tot Brugghe » een request in bij de Raad van Vlaanderen om hun beider lijfrente veilig te stellen [107]). Deze lijfrente hadden zij op een hofstede te Beernem bij Brugge. Waarschijnlijk waren er in de familie Van Muenincxhove moeilijkheden ontstaan, want de lijfrenten kwamen ten laste van Johanna de weduwe van Ferdinand van Muenincxhove en de weduwe van Pieter van Muenincxhove, terwijl de hofstede zelf bewoond werd door een zekere Jan van Haecken. Het Hof besliste ten gunste van de supplianten en vaardigde de eerste deurwaarder af naar Beernem om de burgemeesters en schepenen aldaar mede te delen, dat iedere rechtshandeling ten aanzien van de hofstede verboden is.

Intussen waren de kansen voor Van Muenincxhove om in Amsterdam terug te komen met het jaar gestegen, dank zij kerkelijke en politieke omstandigheden. Op kerkelijk terrein waren er verschillende moeilijkheden ontstaan, nadat Petrus Codde in mei 1702 wegens jansenistische tendenties door Rome gesuspendeerd was. Clerus en gelovigen werden door deze maatregel verdeeld in twee kampen, pro en contra Rome. Het duurde lang eer Rome een nieuwe Apostolisch Vicaris had aangesteld in de persoon van Gerard Potkamp, die slechts één maand in functie was en op 16 december 1705 stierf. Na hem werd op 8 februari 1707 Adam Damen benoemd, die eveneens door velen niet erkend werd [108]). Na de afzetting van Codde mengden ook de Staten van Holland en Westfriesland zich in het conflict Rome-Nederland. Zij vaardigden op 17 augustus 1702 een plakkaat uit, waarbij verboden werd aan een eventuele citatie naar Rome gevolg te geven en een Apostolisch Vicaris te erkennen, die niet in het land zelf gekozen en

104) Rome, *Arch. Generale* OSA, Ff 38, f. 309v.

105) *Ibidem*, f. 319.

106) KEELHOFF, *Bruges*, p. 244 vermeldt hem onder 20 april 1709.

107) Zie bijlagen 23 A-B.

108) Zie hierover POLMAN, *Kath. Ned.* I. 157-87; cf. bijlage 31.

door de Staten goedgekeurd was. Bovendien mochten geen nieuwe regulieren in de Hollandse Missie worden toegelaten [109]).

Nu was na de dood van p. Henricus Horsman, 4 october 1706, Nicolaas van de Poel door provinciaal Bernardus Matthei tot socius van pastoor Thomas Debbaut aan De Star benoemd, nadat deze drie maanden alleen was geweest. De benoeming kon niet bekrachtigd worden door de Apostolische Vicaris, die was er nog niet, maar wat erger was, zij was in strijd met het plakkaat van 1702. Gevolg was, dat Nicolaas van de Poel met verschillende andere religieuzen op 15 september 1707 werd verbannen, en Thomas Debbaut weer allen zat [110]). Na veel onderhandelen weet hij van de stadsregering gedaan te krijgen, dat Frans van Muenincxhove als socius aan De Star wordt toegelaten, omdat hij vóór het plakkaat door Codde benoemd was aan de statie van De Posthoorn. Debbaut heeft er twee jaar voor moeten werken, maar het was niet zonder succes. Hij schrijft in het Statieboek van De Star onder het jaar 1710 : « Frans van Muenincxhove is nu bij me, een vriendelijke man en een goede predikant» [111]). Vergeleken bij Debbaut's brief van 30 december 1695 aan Codde [112]) moeten we zeggen : of Van Muenincxhove is in zijn voordeel veranderd, of Debbaut is te blij om daar nog aan terug te denken.

Op 4 mei 1713 overlijdt Thomas Debbaut op 74 jarige leeftijd en Franciscus van Muenincxhove volgt hem op als primarius (= pastoor) van De Star. In het volgende jaar roept provinciaal Petrus van Acker [113]), de missionarissen van de Noordelijke Nederlanden op 14 juli in « het

[109]) POLMAN, *Rom. Bronnen* III, p. 609 (= n. 791).

[110]) « Anno 1706 in Brabantiam iverat animi relaxandi gratia R.P. Henricus Horsman in hac missione socius auxiliaris... Antverpiae disenteria correptus diem clausit extremum die 4 Octobris. In locum eius successit R.P. Nicolaus van de Poel conventus Teneramondani postquam locus ad tres fere menses vacasset. Abire debuit a nobis propter rationes politicas, non quod in minimo deliquisset, sed quod non esset admissus ab archiepiscopo Sebasteno, qui tunc suspensus erat », *Annales* II, p. 167. Zie ook POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 67, aant. 2.

[111]) « Post duos annos supplicavi magistratui pro habendo R.P. Francisco Meuninxhoven conventus Brugensis, qui erat ante admissus ab episcopo Sebasteno, qui Meuninxhove mecum, etiamnum pacifice manet », *Annales* II, p. 167. « Propter molestias versantes inter archiepiscopum Sebastenum et S. Sedem interponente se magistratu acatholico remissus est cum multis aliis P. Van de Poel, et post duos annos precario apud me tolleratur R.P. Franciscus van Meuninxhoven conventus Brugensis vir comis et disertus concionator omnibus gratus », *ibidem*, p. 168.

[112]) Zie bijlage 18.

[113]) Voor Van Acker (1669-1731), zie KEELHOFF, *Gent*, p. 256.

Starretie» bijeen voor de visitatie. Het blijkt dat Van Muenincxhove een socius heeft, Philippus Le Ducq [114]). Wanneer deze benoemd en door de stadsregering werd toegelaten, is niet bekend. Aangezien het plakkaat van 1702 nog steeds van kracht was, moeten we aannemen, dat pastoor Van Muenincxhove, die vrienden had onder de vroede vaderen, zelf de nodige stappen gedaan heeft om zijn medebroeder aan de statie verbonden te krijgen. Tijdens de visitatie worden verschillende decreten uitgevaardigd. Onder anderen vinden we vermeld, dat de gemeenschappelijke missiekas weer wordt ingesteld, waarin de statieoversten hun taxa dienen te deponeren en waarover Frans van Muenincxhove als depositarius wordt aangesteld. Verder mag niemand zonder voorkennis en toestemming van de missieprefect — in die tijd dezelfde als de provinciaal — een jongedochter als derde-ordelinge inkleden. Wil men een meisje voordragen, dan dient de roeping duidelijk vast te staan en zij moet geschikt zijn om in dienstverband met de missionarissen samen te werken. Deze derde-ordelingen zijn de bekende klopjes [115]). We mogen aannemen, dat Anna Glaudina Roos aan deze eisen voldeed. Zij wordt op 21 januari 1717 ingekleed en Frans van Muenicxhove wijdt haar bij deze gelegenheid twee in druk verschenen gedichten [116]).

In 1718 beginnen de verhoudingen tussen Frans van Muenincxhove en Philippus Le Ducq te verslechteren. Beiden kunnen niet goed met elkaar overweg. Van en over hen komen klachten en beschuldigingen binnen bij provinciaal Philippus Tax [117]). Deze schrijft op 5 september 1718 uit Brussel een stevige brief naar Amsterdam [118]), waarin het een en ander wordt opgedragen « ne lites deinceps habeatis aut quam celerrime finiatis » [119]). Er dient samengewerkt te worden; Van Muenincxhove, ofschoon senior en primarius, moet niets doen zonder voorkennis van Le Ducq en met diens overleg; er is wel een

[114]) Zie bijlage 24. Philippus Le Ducq deed zijn professie te Brussel op 29 Aug. 1702, GROOTENS, p. 98 (= n. 49). Hij was professor in de philosophie te Gent 1711-13 en overleed op 11 apr. 1735, TEEUWEN, *Obituarium*, p. 77 (= 234).

[115]) Cf. noot 89.

[116]) Zie bijlagen 25 en 26.

[117]) Voor Tax, in 1740 op 89-jarige leeftijd overleden, zie TEEUWEN, *Obituarium* p. 77 (= n. 240).

[118]) Zie bijlage 27.

[119]) Cf. *Regula S. Augustini*, VI, 1, ed. critica L. VERHEIJEN OSA, *La Règle de St. Augustin* I (Paris 1967), p. 433.

hiërarchische ordening van primarius en secundarius, maar de paters dienen niet te vergeten dat zij confratres zijn en compastores; de socius moet niet op eigen houtje « pastoralia » uitoefenen maar na overleg met de pastoor; om de drie maanden moeten beiden een overzicht maken van inkomsten en uitgaven en dat naar de provinciaal sturen; men kan niet zonder verlof van de provinciaal zo maar geld uit de gemeenschappelijke kas nemen en zakgeld (subsidium) moet gevraagd worden aan de vicaris van de missie; vrienden van de Orde moet men vasthouden en hun aantal vergroten, hen regelmatig bezoeken en gastvrij ontvangen. Tenslotte wordt ons nog een blik in de keuken gegund : de bejaarde huishoudster Maria Cuypers [120]) mag niet ontslagen worden tenzij met uitdrukkelijk verlof van de provinciaal en de heren moeten niet lastig voor haar zijn.

Wanneer provinciaal Tax het jaar daarop de medebroeders komt bezoeken is de « Starrehemel » nog zwaar bewolkt, reden waarom hij op 26 september 1719 opnieuw een aantal decreten in het statieboek achterlaat [121]). Weer wordt er gewezen op de samenwerking van beide missionarissen, die er niet over moeten strijden wie de eerste is, maar « senior alteri in honore, alter seniori in amore sit ». Zijn zij het ergens niet over eens, dan moeten zij het maar voorleggen aan de provinciaal. De driemaandelijkse kasoverzichten moeten nauwkeuriger gemaakt en opgestuurd worden, blijkbaar werd daarmee de hand gelicht. Verder zijn er bepalingen betreffende verhuur van huizen, biechthoren — er komt een tweede biechtstoel bij, zodat de biechteling kan weten wie er in zit — uitvaarten en jaargetijden. Het kerkorgel schijnt een bron van naijver en ruzie te zijn voor de dames-organisten, zodat de provinciaal bepaalt dat Maria Fulp er s'maandags op speelt en

[120]) Maria Cuijpers was al in dienst van de statie toen zij op 21 nov. 1686 als derde-ordelinge werd ingekleed : « Maria Cuijpers ancilla nostra anno 1686 die 21 novembris festo Praesentationis B.V. Mariae sacris operante et concionante P. Jacobo Willemart inter filias spirituales est investita et hactenus in servitio Dei et nostro perseverat », *Annales* II, p. 237. We vinden haar naam ook onder de weldoeners van de statie : « Anno 1692 Maria Cuijpers ancilla nostra dedit ornatum argenteum parvulae statuae B.M. Virginis, quae communiter in medio altaris ponitur », *ibidem*, p. 274; « Anno 1710 dedit Maria Kuypers 3 statuas, unam referentem S.M. Monicam, S. Augustinum alteram, et tertiam S. Nicolaum », *ibidem*, p. 277. Toen pater Debbaut op 30 mei 1707 voor de prijs van f. 4000.- een huis kocht op Het Ruslant, achter de statie gelegen, droeg Maria f. 1200.- bij, *ibidem*, p. 167. Zij wordt door provinciaal Tax terecht als *benemerita* vermeld.

[121]) Zie bijlage 28.

op feestdagen tijdens de mis van Van Muenincxhove, terwijl de dames Spijkermans alle zondagsdiensten begeleiden [122]). De leiding van het zangkoor berust alleen bij Le Ducq. De huishoudster Maria Cuypers mag op eigen kosten boven de keuken een kamer laten maken en omdat zij oud is mag haar nicht haar komen helpen, zonder daar evenwel voor betaald te worden. De meisjes mogen niet ontslagen worden, tenzij de beide paters het er volkomen over eens zijn. Tenslotte wijst de provinciaal er nogmaals op dat weldoeners en penitenten hoffelijk en gastvrij ontvangen worden. Alle decreten ten spijt, de toestand in de pastorie van de Spinhuissteeg wordt met de dag erger. Het blijft ook niet binnenshuis, het wordt bekend in de stad, bij de aartsbisschop van Mechelen en de internuntius, zelfs Rome mengt zich in de zaak [123]).

Johan van Bijlevelt, de Apostolisch Vicaris, bericht op 14 december 1719 aan de Mechelse vicaris-generaal Hoynck van Papendrecht, dat de heren vreselijk met elkaar overhoop liggen. Van Muenincxhove heeft Le Ducq bij de provinciaal aangeklaagd van « impia conversatio », waarover notariële akten zijn opgemaakt, maar Le Ducq wordt in bescherming genomen door de provinciaal. De internuntius heeft buiten weten van Van Bijlevelt de pastoor naar Brussel ontboden en, omdat hij weigerde te komen, gesuspendeerd. Hij blijft evenwel zijn functie gewoon uitoefenen. Volgens Vicaris van Bijlevelt

[122]) Van deze dames is verder niets bekend. Het orgel was door Jacobus Willemart in 1682 aangeschaft : « Anno 1682 emi sumptibus et dono domicellae Mariae van Loon, viduae domini Petri Loyens, organum a domino Melchiore de Haze Antverpiae 300 flor. monetae Hispanicae », *Annales* II, p. 273. Het is « een cleyn orgel », schrijft Ferdinand de Post in zijn verslag over de moeilijkheden met de weduwe Loyens in 1697 (cf. noot 29), « maar sy heeft de oude gehouden ende gedestrueert », *ibidem*, p. 161.

[123]) In het Archief v. d. Ned. Provincie OSA bevinden zich in het dossier Van Muenincxhove enige aantekeningen uit de correspondentie tussen Johan van Bijlevelt en Cornelis Paul Hoynck van Papendrecht. Zij zijn van de hand van J.J. Burgmeijer, kapelaan te Rijswijk, gedateerd 13 juni 1843 en gericht aan pastoor Liborius Frees van De Star te Amsterdam. De hierna volgende citaten ontlenen wij aan deze uittreksels. De historicus Burgmeijer was geboren te Amsterdam 30 oct. 1808, priester gewijd in 1833, daarna kapelaan te Leiden, Langeraar en Rijswijk en werd in 1844 pastoor te Warmond, waar hij 13 dec. 1850 overleed, zie *BBH* 36 (1915), 278. Joannes Liborius Frees werd eveneens te Amsterdam geboren, 10 mei 1798, kwam als socius in 1821 aan De Star en was er van 1834-1860 pastoor. Hij bouwde in 1848 de nieuwe kerk (cf. noot 72) en overleed te Amsterdam op 28 sept. 1860, zie voor hem *BBH* 37 (1916), 152; 40 (1921), 376. Voor Johan van Bijlevelt (1670/71-1727), zie *NNBW* V (Leiden 1921), 61-66; Polman, *Kath. Ned.* I, p. 215-16; 253-367, en verderop p. 55. Voor Hoynck, zie noot 53.

is Le Ducq de hoofdschuldige en verdient Frans van Muenincxhove door de aartsbisschop beschermd te worden [124]). Op 18 januari 1720 schrijft de Vicaris aan Hoynck, dat het schandaal in omvang toeneemt. Van Muenincxhove is door provinciaal Tax aangepakt, maar hij heeft zich bij de internuntius verdedigd. De stadsregering heeft de pastoor laten roepen en gevraagd door wie hij ontboden is. Als het antwoord luidt : de internuntius te Brussel, verbieden de vroede vaderen Van Muenincxhove het land te verlaten tenzij met hun toestemming. Intussen heeft de pastoor een schrijven, door verschillende Amsterdamse priesters ondertekend, naar de Congregatie van de Propaganda gestuurd met beschuldigingen tegen Le Ducq, de provinciaal en de internuntius [125]).

Voor Le Ducq wordt de grond te heet onder de voeten als hij op straat schunnige liedjes over hem hoort zingen. Hij gaat uit Amsterdam weg en trekt zich terug in de Zuidelijke Nederlanden. Provinciaal Tax houdt nu Van Muenincxhove de hand boven het hoofd en is het niet eens met de internuntius, schrijft Van Bijlevelt op 5 februari aan Hoynck [126]).

[124]) « Franciscus Munnixhoven Ord. FF. Erem. S. Aug., missionarius primarius Amstelodami habet deplorabiles discordias cum socio suo patre Le Duc, quem apud Superiores accusat, ipse vicissim accusatus ab illo. Internuntius sine scitu Vicarii ipsum evocat in provinciam et nolentem venire suspendit a divinis, quam suspensionem ille contempsit, et perrexit in sacramentorum administrationem summo cum scandalo. Quantum ad substantiam causae suae putat Vicarius ipsum esse innocentem et probum virum et mereri protectionem archiepiscopi Mechliniensis.

Philippus Le Duc videtur nimis favorabiliter auditus, cum duo avunculi eius ipsum protegerint apud provincialem Philippum Tacks. Dicuntur confecta plura instrumenta coram notario et testibus, quibus probatur impia conversatio patris Le Duc ».

Internuntius Vincenzo Santini schrijft over deze zaak op 28 dec. 1719 aan de kard. staatssecretaris, POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 433 (= n. 570).

[125]) « Scandala crescunt Amstelodami. P. Tacks, provincialis, aggreditur patrem Munnixhoven, qui se jam defenderat apud internuntium. Citatur a magistratu et interrogatur a quo sit evocatus e patria, et cum nominasset internuntium prohibuerunt illi ne sine scitu illorum e patria exiret. Mittit ad S. Congregationem articulos quosdam a sacerdotibus Amstelodamensibus signatos, qui continent accusationes contra p. Le Duc, querelas contra provincialem et internuntium. Quae publicantur contra p. Le Duc sunt inexplicabilia ».

[126]) « Vicarius conqueritur de negotio Augustinianorum Amstelodami. P. Munnixhoven tolleratur a provinciali, qui cum internuntio dissentit. P. Le Duc Amstelodamo discessit. Cantantur publice cantilenae contra p. Le Duc, quas timorati omnes abominantur, et venduntur relationes de hoc negotio ».

Tegen het einde van de maand komt pater Gregorius Akerboom in Amsterdam en probeert Van Muenincxhove over te halen naar de provincie terug te keren, maar zich beroepend op het verbod van de stadsregering, weigert deze daarop in te gaan [127]). Tegen de suspensie door de internuntius heeft de pastoor geappelleerd bij de Propaganda Fide [128]). Het grootste deel van de Amsterdamse clerus verklaart, dat Van Muenincxhove geen schuld treft [129]). Akerboom kan in de statie niet functioneren, want hij wordt daar niet toegelaten door de stadsregering, die met kerksluiting dreigt als Van Muenincxhove weggaat [130]).

In maart komt er van de Propaganda bericht, dat Van Muenincxhove in ieder geval moet gehoorzamen [131]) en dat Rome het optreden van de internuntius en de provinciaal goedkeurt [132]).

Op 13 april 1720 schrijft de kardinaal-staatssecretaris een brief aan de Brusselse internuntius. Van Muenincxhove's gedrag wordt daarin reserveloos veroordeeld, maar aan de internuntius wordt overgelaten of het misschien aanbeveling verdient de pater met zachtheid te behandelen en hem bijvoorbeeld voor een maand zijn faculteiten terug te schenken. Daarna zal hij naar Brugge moeten gaan [133]).

Internuntius Santini antwoordt de kardinaal op 3 mei [134]), dat Van Muenincxhove eigener beweging naar Brugge is vertrokken [135]), nadat hij pater Hieronymus van Damme uit Bodegraven had laten overkomen om zijn plaats in te nemen, maar deze is door de stadsregering evenmin toegelaten. De pastoor heeft zelfs tweemaal een boete

[127]) « P. Gregorius Akerboom hortatur p. Munnixhoven ut sine praejudicio juris sui se denuo in provinciam recipiat, sed noluit sub praetextu prohibitionis a magistratu factae » (Akerboom aan Hoynck, 29 febr. 1720), cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 433, aant. 2. Voor Akerboom (1671-1733), zie KEELHOFF, *Gent*, p. 257.

[128]) « P. Munnixhoven a sententia suspensionis ab internuntio inflictae appellavit ad S. Congr. de Prop. Fide » (Bijlevelt aan Hoynck, 29 febr. 1720).

[129]) « Major pars communitatis favet p. Munnixhoven, uti etiam missionarii. Habet multa probitatis testimonia, sed discessus e provincia contra obedientiam displicet plurimis » (Bijlevelt aan Hoynck, 29 febr. 1720).

[130]) Zie POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 437 (= n. 577); p. 438 (= n. 580).

[131]) « P. Munnixhoven omnino pareat », *ibidem*, p. 443, aant. 5.

[132]) *Ibidem*, p. 434 (= n. 573); p. 443 (= 584).

[133]) *Ibidem*, p. 446 (= n. 588).

[134]) *Ibidem*, p. 447 (= 591).

[135]) Op 6 mei schrijft Van Bijlevelt aan Hoynck : « His diebus p. Munnixhoven erat in provincia in quam sponte sua tandem venerat. Magistratus Amstelodamensis urget, ut redeat et nulli alteri religioso Ordinis sui vult aperire oratorium, quod jam clausum est ».

moeten betalen, een van 100 dukaten en een van f. 100, omdat hij de eveneens niet geadmitteerde Joannes Rollin de H. Mis heeft laten lezen en Van Damme heeft laten biechthoren [136]). De kerk is nu gesloten en zal pas opengaan als een der afgezette missionarissen weer terugkeert. Oud-provinciaal Van Acker schijnt de belangen van Van Mueninexhove bij het provinciaal bestuur te verdedigen.

In de zomer van 1720 gaat Bernard Désirant zich in de zaak mengen. Samen met Adeodatus Nuzzi [137]), vicaris-generaal van de Augustijnenorde, adviseert hij op 7 augustus de Congregatie van de Propaganda : laat Van Mueninexhove naar Amsterdam terugkeren en Le Duq's plaats ingenomen worden door Petrus van Putthem. Verder zal het goed zijn als de functies van missieprefect en provinciaal voorlopig niet in één hand verenigd zijn. De Congregatie benoeme dus Gerard d'Herbe tot prefect van de Hollandse Augustijnenmissie. Provinciaal Tax en Philippus Le Ducq mogen zich niet meer met de missie bemoeien. Dit advies wordt geaccepteerd en de secretaris van de Propaganda brengt op 20 september het besluit ter kennis van de Brusselse internuntius Santini [138]). Er wordt bij geschreven, dat Frans van Mueninexhove van zijn irregulariteit, opgelopen door het zich niet storen aan het feit dat hij gesuspendeerd was, ontheven is. Het decreet van de Propaganda d.d. 17 september 1720, waarin Philippus Tax ontheven is van de prefectuur en Gerard d'Herbe in zijn plaats benoemd, is door Frans van Mueninexhove, misschien met enige voldoening in het statieboek van De Star overgeschreven [139]).

Dank zij de bemoeiingen van Désirant hebben de zaken voor Frans

[136]) In dezelfde brief van Van Bijlevelt : « Antequem discederit [p. Munnixhoven] e missione in provinciam mulctatur a sculteto 100 ducatonibus ob hoc quod permisisset p. Joanni Rollin non admisso divina peragere in oratorio suo, et 100 florenis ob hoc quod tempore suspensionis suae permisisset patri Van Damme excipere confessiones », zie ook *BBH* 2 (1874), 261-62.

Voor Rollin (of Rolin), die in die tijd socius communis of subsidiarius in de missie was en in 1744 overleed, zie GROOTENS, p. 98 (= n. 54); TEEUWEN, *Obituarium*, p. 79 (= n. 251). Hieronymus van Damme (1668/69-1724) van het klooster te Gent, zie KEELHOFF, *Gent*, p. 254, was de eerste augustijn die in Bodegraven werkzaam was, nadat de statie die aan de Jezuieten toebehoorde 7 jaar vacant was geweest. Hij kwam hier in 1710 en bediende de statie tot zijn dood in 1724, cf. *BBH* 1 (1875), 102.

[137]) Zie noot 2.

[138]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 462 (= n. 607, 3). Voor Van Putthem, zie noot 208; voor D'Herbe noot 147.

[139]) Zie bijlage 29.

van Muenincxhove een goede keer genomen. Met Gerard d'Herbe is hij bij Santini geweest, van wie hij alle faculteiten voor Amsterdam heeft teruggekregen en Gerard d'Herbe de mededeling ontving dat hij tot prefect van de missie benoemd was. Santini schrijft dit op 18 october aan de kardinaal staatssecretaris en voegt er aan toe, dat de provinciaal zich voorbeeldig onderworpen heeft [140]). Een paar dagen later is Van Muenincxhove weer terug in zijn Amsterdamse pastorie en functioneert de statie voor het kerkvolk als voorheen [141]).

Vicaris-generaal Hoynck van Papendrecht krijgt nog een brief toegestuurd van de pastoor van de Mozes en Aaron, Aegidius de Glabbais OFM, d.d. 20 october, dat er geruchten rondgaan dat de zaak Van Muenincxhove zal worden herzien, terwijl de Jansenisten door de rehabilitatie van de Augustijn weer hoop gekregen hebben, dat hun appellatie ten gunste van het Utrechts vicariaat in Rome geadmitteerd zal worden [142]).

[140]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 467 (= 614). Hoynck noteert bij Van Bijlevelt's brief van 21 oct. 1720 : « S. Congregatio de Prop. Fide tulit sententiam in causa p. Fr. Munnixhoven, qui ab internuntio Santini suspensus et in provinciam revocatus, appellaverat ad S. Congr. Quae litteris ad internuntium datis respondit, illum male fecisse appellando, male non obediendo, male suspensionem contemnendo et in functionibus pastoralibus continuando, quodque ideo factus sit irregularis. Sed mandat S. Congregatio ill. mo D. Internuntio ut illum restituat in stationem suam et absolvere faciat a censuris. Dispensat S. Congregatio super irregularitate. Deponit p. Tackx ab officio praefecti Missionis et inhibet ne ipse, nec p. Secretarius Crabeels [= Carolus Crabeels, † 1740, zie TEEUWEN, *Obituarium*, p. 78 (= n. 242)] directe vel indirecte sese immisceat negotiis istius stationis, et constituit p. D'Herbe praefectum. Ita retulit mihi ill. mus D. Internuntius die 25 oct. 1720, aegerrime ferens, quod a S. Congr. non fuisset auditus ».

[141]) « Redit ad stationem suam et fungitur officio missionarii ut ante », schrijft Van Bijlevelt op 21 oct. 1720 aan Hoynck.

[142]) « Est rumor in Hollandia, quod fiet revisio causae p. Munnixhoven, prout factum fuit in causa p. Deckers. Missionarii Amstelodamenses anxii sunt de confessionibus patri Munnixhoven factis tempore suspensionis. Restitutio p. Munnixhoven spem fecit Jansenistis ut ipsorum appellatio Romae admittatur ».

Michael Deckers (1648-1718) van het klooster te Bree, was omstreeks 1672 naar de Hollandse Missie gekomen, eerst in Buitenveldert en in Nieuwendam; daarna werd hij socius bij p. De Wolf aan De Posthoorn (1680-88) met wie hij verschillende moeilijkheden had. Hij was van 1688-93 pastoor te Nieuwendam. In 1691 werden er beschuldigingen tegen hem ingebracht over vergrijpen tegen het celibaat, die hij persoonlijk in Rome ging weerleggen. Tot 1696 hoort men van de zaak in tal van brieven, maar het is niet erg duidelijk of de beschuldigingen gegrond of ongegrond zijn, omdat de binnenkerkelijke politiek tussen Jansenisten en Anti-Jansenisten er een rol in meespeelt. In 1693 ging hij vrijwillig weg uit Nieuwendam en werkte sindsdien in de Nijmeegse statie, waar hij in

Gerard van Wijckersloot, aartspriester van Amstelland, bericht Hoynck echter op 8 november dat Van Mueninexhove « pacifice possidet stationem suam » [143]). Maar zo rustig is dit nu ook weer niet, want hij heeft nog al wat vijanden die het zelfs op zijn leven gemunt hebben. Twee onwillige dienstboden — waren deze misschien de oorzaak of de aanleiding van alle ellende ? — heeft de pastoor op bevel van hogerhand uit de pastorie laten zetten.

Het laatste bericht over deze geschiedenis, die twee jaar heeft geduurd, dateert van 13 december 1720 [144]). De Propaganda Fide geeft daarin, conform het advies van Bernard Désirant, de opdracht aan de internuntius te Brussel om samen met pater d'Herbe een onderzoek in te stellen naar een door de paters Tax en Le Ducq in Amsterdam aangegane schuld, (hiervoor wordt Frans van Mueninexhove aangesproken) en Petrus van Putthem tot socius aan De Star te benoemen. Ook de missieprefect Gerard d'Herbe ontvangt eenzelfde schrijven, een dag later gedateerd [145]), met iets meer gedetailleerde gegevens. De Propaganda vraagt d'Herbe met de internuntius te onderzoeken of die schuld werkelijk bestaat en of het bedrag ter grootte van f. 1600 de missie ten goede is gekomen. De betrokkenen dienen eventueel tot afbetaling verplicht te worden en het resultaat van het onderzoek moet aan de Propaganda gemeld worden [146]).

In de zomer van 1721 komt de nieuwe missieprefect, Gerard d'Herbe [147]), die zich ook noemt voorzitter van het provinciaal kapittel,

1718 overleed, zie POLMAN, *Rom. Bronnen* III in de Index sub voce Deckers, zie ook bijlagen 4, 12 en 14. Voor De Glabbais, zie D. VAN HEEL - B. KNIPPING, *Van schuilkerk tot zuilkerk. Geschiedenis van de Mozes en Aaronkerk te Amsterdam*, Amsterdam 1941, p. 113-133.

143) « Pacifice possidet p. Munnixhoven stationem suam, sed habet multos inimicos, etiam vitae suae insidiantes. Duas ancillas sibi invisas et discedere nolentes authoritate magistratus ejecit. Mobilia sua sunt diminuta ». Voor Wijckersloot (c. 1673-1727), zie *NNBW* V (Leiden 1921), 1149-50.

144) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 473 (= n. 623, 1).

145) *Ibidem*, p. 474 (= n. 623, 3).

146) D'Herbe heeft omtrent de aflossing van de schuld een regeling getroffen, schrijft de Propaganda op 16 aug. 1721 aan de internuntius. Le Ducq is in Rome het geval komen toelichten, *ibidem*, p. 494 (= n. 638, 5).

147) Gerard d'Herbe, neef van Van Mueninexhove (cf. noot 71), heeft deze functie niet lang bekleed. De internuntius schrijft op 1 jan. 1722, dat D'Herbe een ongeluk heeft gekregen en zijn functie niet meer kan uitoefenen. Men moest bij wijze van rehabilitatie p. Tax maar weer aanstellen tot missieprefect. De Propaganda benoemt hem als

op visitatie in De Star. Hij is blij, dat er een goede geest heerst in de pastorie. « Benedictus Deus, qui unanimes constituit in domo sua », schrijft hij aan het einde van de visitatiedecreten op 14 augustus [148]).

Om herhaling van de moeilijkheden te voorkomen wordt daarin herroepen wat door Tax in 1718 en 1719 betreffende de gelijkberechtigdheid van primarius en socius in de statie, de kerk en de huishouding was bepaald. Voor het moment en voor de toekomst worden weer van kracht de bepalingen van provinciaal Le Drou van 25 october 1684, die zeggen, dat alleen de primarius op de genoemde terreinen de baas is, ook wat betreft het aannemen en ontslaan van kosteressen en dienstpersoneel. De primarius vrage wel « pro sua discretione » de mening van de socius. Ook de inkleding en aanname van de geestelijke dochters geschiedt uitsluitend door de pastoor; de socius mag het alleen doen met verlof van de primarius. Hetzelfde geldt ten aanzien van het biechthoren van de klopjes. Niettemin bindt de missieprefect de missionarissen op het hart voorkomend voor elkaar te zijn en in het belang van de statie goed samen te werken.

In de jaren 1722-1723 is Van Muenincxhove betrokken in de kwestie rond de statie van De Posthoorn. Jacobus Baert [149]), pastoor aldaar en vicarius van de missie sterft op 13 februari 1722. Het is zaak zo vlug mogelijk een opvolger te hebben anders wordt de plaats ingenomen door een refractariër, zoals de jansenistische clerus genoemd wordt, die de steun geniet van de stadsregering. Daar komt nog bij het feit, dat juist tegenover de uitgang van De Posthoorn de jansenistische statie van St. Jan en St. Willibrord gelegen is, die in het recent verleden herhaaldelijk vanuit De Posthoorn, met name van Pastoor Stevins [150]), aanvallen van de kansel te verduren kreeg. Van Muenincxhove weet via Nicolaas van Bambeek, een der vier burgemeesters van Amsterdam met wie hij bevriend is, gedaan te krijgen dat Petrus de Vlamincq

zodanig op 31 jan. 1722, zie POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 520 (= n. 671). Pater d'Herbe overlijdt op 28 febr. 1722, 66 jaar oud, en wordt in het Brugse convent begraven (KEELHOFF, *Bruges*, p. 245).

148) Zie bijlage 30.

149) Jacobus Baert was werkzaam in de Utrechtse statie toen de Keulse nuntius Bussi hem op 11 juni 1710 benoemde tot opvolger van pastoor Stevins aan De Posthoorn (Archief Ned. Prov. OSA, *Statieboek van De Posthoorn*, p. 8). Provinciaal Tax benoemde hem op 12 jan. 1719 tot zijn vicarius missionum (*ibidem*, p. 32).

150) Zie noot 89.

reeds vóór het einde van de maand aan de statie wordt toegelaten [151]). Het is een voorlopige toelating weliswaar, maar De Vlamincq kan ongehinderd werken en de magistraat eist strikt genomen niet dat hij een aanstelling door Steenoven overlegt [152]). De statie is gered. Het blijkt maar voor even te zijn, want op 15 mei overlijdt pater de Vlamincq en beginnen de moeilijkheden opnieuw [153]).

Weer spant Frans van Muenincxhove zich in om de opengevallen plaats bezet te krijgen. Hij deelt de Apostolisch Vicaris Van Bijlevelt mondeling mee, dat hij wel een mogelijkheid ziet een Augustijn, die elders werkzaam is, door de magistraat geadmitteerd te krijgen en denkt daarbij aan pater Joannes de Munck in Utrecht. Van Bijlevelt schrijft hierover aan de internuntius en, ietwat voorbarig, ook aan De Munck zelf [154]). Deze voelt er echter niet voor op het voorstel in te gaan, omdat hem de gebeurtenissen van het vorig jaar nog vers in het geheugen liggen. Hij was toen gevraagd naar Nijmegen te willen gaan, waartegen zijn gemeentenaren heftig hadden geprotesteerd en de Utrechtse magistraat met kerksluiting had gedreigd als dit zou

[151]) « Obiit in eadem civitate Amstelodamensi, calamitoso hoc tempore, pater Baart Ord. S. Aug. in statione Cornuana missionarius, et provisionaliter patri Vlaming, ejusdem Ordinis, divina in oratorio defuncti peragere, ad instantias patris Muenincks-hoven, qui magno apud consulem Bambeek habetur loco, permissum erat », Van Bijlevelt's *Memoriale Missionis Hollandicae* ad Sanctitatem Suam et Em. PP. S. Cong. de Prop. Fide de 4 Julii 1721 usque ad 26 Junii 1722, in *AAU* 22 (1895), 122.

[152]) Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 522, aant. 8. Deze welwillende houding van de magistraat is even later weer ingetrokken en Vlamincq moet vóór 12 maart ofwel een aanstelling van Steenoven vragen of zijn kerk sluiten, *ibidem*, p. 526 (= n. 677), maar deze eis schijnt, mogelijk door toedoen van Van Muenincxhove, niet zo dwingend geweest te zijn, want de kerk is spoedig weer heropend zonder dat de nieuwe pastoor de Utrechtse vicaris Steenoven hoeft te erkennen, *ibidem.*, p. 533 (= 686).

[153]) « De successione illius hactenus nihil certi constitutum videtur. Verum Ds. Internuntius Brux. [= Giuseppe Spinelli, internuntius 1721-31] ego, Ds. Wyckerslootius et P. Tax Ord. S. Aug. provincialis, omnem lapidem moturi sumus, quatenus alter ejusdem Instituti missionarius ibidem surrogetur; idque vel ideo cum majore boni successu spe, quod dictus Ds. consul [= Van Bambeek] patri Muenincksho ven valde propensus, sit modo consulum praesidens », Van Bijlevelt's *Memoriale Missionis*, loco cit.

[154]) Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 533, aant. 8. Joannes de Munck, van het klooster te Mechelen, was prior in Maastricht, toen hij in 1720 benoemd werd tot opvolger van pastoor Joannes Matthie († dec. 1719). Over diens opvolging waren nog al wat moeilijkheden geweest, tengevolge waarvan de kerk in de Jerusalemsteeg tot augustus 1720 door de magistraat was gesloten, *ibidem*, p. 445 (= n. 587).

doorgaan [155]). Aan dit voorval wordt Van Bijlevelt ook herinnerd door de internuntius [156]). Het gevolg is dat men verder moet zoeken.

In zijn missieverslag aan de Propaganda schrijft Van Bijlevelt op 8 september 1722, dat Frans van Muenincxhove druk bezig is via Van Bambeek, die nu eerste burgemeester van Amsterdam is, om De Posthoorn, na de dood van De Vlamincq gesloten, weer open te krijgen [157]). De situatie wordt nog moeilijker als burgemeester Van Bambeek in het najaar sterft [158]).

In februari 1723 wordt bekend, dat Le Ducq pogingen in het werk stelt aan De Posthoorn benoemd te worden [159]), hetgeen de internuntius begrijpelijk liever niet ziet gebeuren [160]). Als de Augustij-

[155]) *Ibidem*, p. 498 (= n. 642). « Dissidia sub idem tempus [sept. 1721] inter aliquos Ord. S. Aug. Patres circa stationem Ultrajectensem, me interveniente, omnino sublata sunt; adeo ut Fr. Joannes de Munck dicti Instituti ibidem missionarius ad omnium fidelium aedificationem et magistratus satisfactionem tranquilla possessione frui usque modo perseveret », Van Bijlevelt's *Memoriale Missionis*, ut supra, p. 117-18. De Munck overlijdt te Utrecht op 16 dec. 1747.

[156]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 533, aant. 8. Spinelli acht het beter, dat p. Van Putthem, socius van Van Muenincxhove, naar De Posthoorn gaat, maar ook hij voelt daar niet voor.

[157]) « Stationem Cornuanam... quod attinet, ejusdem reserationis per indefessas Francisci Mueninxhoven... apud consulem primarium, ei valde deditum, instantias, communicato tamen mecum semper consilio, indies spes major affulget », Van Bijlevelt's *Memoriale Missionum*... de 30 Junii 1722 usque ad 8 Sept. 1722, in *AAU* 22 (1895), 138; POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 554 (= 707).

[158]) Gerard van Wijckersloot op 9 oct. 1722 aan internuntius Spinelli : « Subitaneus D. Bambeek consulis obitus multum rei catholicae mali ominatur; cum tempore enim summe nobis fauturum eum non sine ratione sperabamus », *ibidem*, p. 559 (= n. 712) en Van Bijlevelt over het gevolg van Bambeek's dood : « ... unde prô dolor ! effectum est, ut... statio Cornuana, cujus reserationis non ita pridem spes affulgebat, occlusa maneat », *Memoriale Missionis*... de 8 Sept. 1722 usque ad 20 Oct. 1722, in *AAU* 22 (1895), 145.

[159]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 574 (= n. 728). Een jaar eerder had Le Ducq reeds gevraagd naar Amsterdam te mogen terugkeren, welk verzoek op 2 jan. 1722 besproken was in de commissie voor aangelegenheden van de Hollandse Missie, *ibidem*, p. 515 (= n. 666). Deze commissie in 1698 ingesteld, zie noot 29, was in een nieuwe samenstelling op 3 sept. 1708 heropgericht, POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 23, aant. 5.

[160]) *Ibidem*, p. 576 (= n. 730, 3). Spinelli had al een candidaat op het oog [Van Putthem, cf. noot 156], « maar uit verlangen *di mantenere nel miglior modo che sia possibile la concordia e la pace in questa sconvolta provincia degli Agostiniani, e piena di mille private dissenzioni e partiti* heeft hij hem wegens de tegenstand van de provinciaal laten vallen », schrijft hij op 3 juli 1722 aan de kard. staatssecretaris, *ibidem*, p. 537 (= n. 691). De moeilijkheden komen minder van de kant van de magistraat dan van de kant van de paters zelf, *ibidem*, p. 540 (= n. 696, 1), bovendien staat er nog een schuld van ongeveer f. 10.000.- op de kerk, *ibidem*, p. 538 (= n. 692).

nen niet in staat blijken een geschikte candidaat voor te dragen en De Posthoorn al een jaar gesloten is, vinden de Apostolisch Vicaris en de aartspriester van Amstelland het beter er een te zoeken onder de seculieren, om te voorkomen dat de statie in handen van de Jansenisten valt [161]). In mei 1723 meldt de internuntius aan de Propaganda te Rome, dat Van Bijlevelt en Van Wijckersloot in Willem Cavalier, pastoor te Castricum, een geschikte man gevonden hebben [162]). De Amsterdamse magistraat is bereid hem te aanvaarden zonder de verplichting de vicaris van het Utrechtse kapittel Steenoven, die in het najaar de eerste aartsbisschop wordt van de Oud-Katholieke kerk van Utrecht, te erkennen. De internuntius heeft hem dus maar benoemd, niet alleen omdat Cavalier kwaliteiten heeft, maar ook omdat de situatie hem daartoe dwong, de parochianen het wensten en de Amsterdamse magistraat zo'n welwillende houding getoond heeft. De Augustijnen blijven evenwel het recht op de statie behouden [163]). Cavalier's benoeming « ad interim » wordt op 3 juli 1723 door de kardinaal staatssecretaris bevestigd [164]). Johan van Bijlevelt schrijft in zijn verslag

[161]) « Stationem Cornuanam quod attinet, quae... annum et ultra... vacavit, in summum discrimen adducitur... Verum est... omnes vires, omniaque studia per me meosque huc contulisse, ne dicti religiosi stationis suae jacturam paterentur... nec defui patri Philippo Tax ejusdem Instituti in hac Missione praefecto, tum Ultrajecti commoranti, media quecunque suggerere, sed oleum et operam pro dolor ! perdidimus », Van Bijlevelt's *Memoriale Missionis...* de 30 Junii 1722 usque ad 30 Junii 1723, in *AAU* 22 (1895) 164-65.

[162]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 576, aant. 2. Van Muenincxhove geeft het bericht door aan Désirant (*ibidem*).

[163]) « Dolendae quidem revera sunt PP. Augustinianorum vices; solatio tamen est, stationem hanc non tam Ordini ereptam, quam alteri velut deservitori ad tempus concessam esse; donec videlicet PP. Augustinianis eam recuperandi occasio detur, quam clausulam D. Intern. Brux. in suis litteris majoribus expresse adjecit, neque Cavelierius alio animo hanc sese amplecti toti communitati e suggestu declaravit, additis insuper promissis quibusdam Ord. S. Aug. Patribus, sese simul atque stationem aliquam saecularem in civitate Amstelodamensi vacari contigerit, maximo conatu allaboraturum, ut eam sibi obtineat, suaque officia interpositurum, ut ipsi in Cornuanam restituantur; adeo ut Ord. S. Aug. PP. de candida illius mente sese plenissime contentos esse testati sint, apprime conscii, aegrius D. Cavalierium ad hanc acceptationem inductum esse », Van Bijlevelt's *Memoriale Missionis...*, ut supra, p. 165-66. Cavalier werd door de Amsterdamse magistraat zonder veel moeite aan De Posthoorn geadmitteerd; hij was geparenteerd aan burgemeester Lieve Geelvinck, cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 604 (= 756).

[164]) *Ibidem*, p. 605 (= n. 757, 2). Cavalier verzocht de Propaganda, dat de geestelijke gunsten, aan de kerk verbonden, gecontinueerd worden, aldus een brief van de secr. der Propaganda van 3 aug. 1723, *ibidem*, p. 605, aant. 2.

van 14 september 1723 aan Rome, dat alles goed gaat in De Posthoorn [165]). Maar de interim-benoeming van een seculier aan deze statie wordt een benoeming voor altijd. De Augustijnen keren er na 1723 niet meer terug [166]).

Zoals we reeds gezegd hebben [167]), begint in de archieven van de Propaganda te Rome vanaf 24 juni 1722 een serie brieffragmenten en aantekeningen te verschijnen, afkomstig van Désirant en hem toegestuurd door Franciscus van Muenincxhove. Het zijn berichten over actuele gebeurtenissen, die zich voornamelijk in Amsterdam hebben afgespeeld. Zeer waarschijnlijk zal Désirant, die toen bezig was met zijn *Batavia vera*, zijn medebroeder en oud-leerling gevraagd hebben hem zoveel mogelijk materiaal te sturen van en over de Jansenisten en hun activiteiten inzake de kerk van Utrecht. Van Muenincxhove zal dit als een wederdienst aan Désirant beschouwd hebben voor alles wat deze ten gunste van hem gedaan had in de kwestie met pater Le Ducq.

Het eerste document [168]) is een latijnse vertaling van het verzoek-

[165]) « In civitate Amstelodamensi, qui et in ipsa statione Cornuana nostrae res catholicae non modo feliciter pergunt, sed et magna iis quotidie accessio fieri videtur, quemadmodum et in aliis Missionis nostrae locis. Et quamvis episcopi [= Steenoven] electionem refractariis tandem a patriae moderatoribus concedendum subvereamur, potestatem tamen ejus ad pusillum eorum gregem restringendam, et Romano-catholicis plenam exercendae Religionis suae libertatem relinquendam minime dubitamus », *Memoriale Missionis*... de 30 Junii 1723 usque ad 14 Sept. 1723, in *AAU* 22 (1895), 186.

[166]) In de kanttekeningen van Spinelli bij een door Philip Cavalier, broer van Willem, te Brussel (10 oct. 1726) opgestelde en door het Haarlems kapittel te Amsterdam (14 oct.) ondertekende akte, waarbij dit lichaam zeven condities aanvaardt met het oog op de te verkrijgen faculteit van een eigen kapittel-vicaris te kiezen, lezen we : « ... Finalmente avrei voluto espressamente mettervi, che la stazione degli Agostiniani d'Amsterdam [= De Posthoorn] si rendesse al suo Ordine, ma non mi è stato possibile d'ottenerlo, perchè il deputato [= Ph. Cavalier] mi rispondeva sempre, che o bisognava stare a concordati, in vigore de quali quella stazione no apparteneva a regolari, o volendosi stare all'attual possesso essi non potevano pretendere una stazione che attualmente non possedevano ; onde vedendo che non avea torto, mi sono alla fine contentato di termini generali », POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 796 (= n. 939). Later zullen de Augustijnen steeds blijven volhouden, dat Willem Cavalier wederrechtelijk de statie in bezit heeft genomen met de gehele inboedel van de pastorie. Gedurende de gehele eeuw is er geharrewar over de eigendommen van de statie — huur van verschillende huizen wordt afgedragen aan de de Augustijnen van De Star — totdat pastoor Henricus Kleijn OSA in 1804 alle eigendommen verkocht aan de toenmalige pastoor van De Posthoorn, cf. VAN EEGHEN, p. 241-43.

[167]) Zie p. 25.

[168]) Zie bijlage 31.

schrift, dat de katholieken van Amsterdam bij hun magistraat hadden ingediend tegen de verplichting Cornelis Steenoven te erkennen als « capitulorum Ultraiectensis et Harlemensis utraque sede vacante vicarius generalis » [169]).

Vervolgings copieerde Van Muenincxhove uit het in 1722 in tweede druk verschenen *Mémoire pour l'Église et le clergé d'Utrecht* [170]) de *Resolutio doctorum Lovaniensium in favorem iurium capituli metropolitani Ecclesiae cathedralis Ultraiectini* [171]) die door Zeger Bernard van Espen in mei 1717 was opgesteld, en zond het afschrift in de herfst van 1722 naar Rome [172]).

In dezelfde tijd bezorgde hij Désirant de zes vragen die Utrecht aan de professoren van Leuven en Parijs ter beantwoording had voorgelegd [173]).

Jacob Krijs, pastoor van de jansenistische statie De Drie Bonte Kraaien te Amsterdam [174]), bericht op 13 mei 1723 aan Pierre Levage, agent van de Cleresie te Rome, dat er geruchten de ronde doen, dat er een nieuwe Apostolisch Vicaris met bisschoppelijke waardigheid in in plaats van Van Bijlevelt zal worden aangesteld [175]). Daarover correspondeert in dezelfde maand ook de internuntius met de staats-

[169]) Cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 503, aant. 1.

[170]) Zie p. 22-3.

[171]) Cf. POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 330 (= n. 423).

[172]) *Ibidem*, p. 559, aant. 1.

[173]) *Ibidem*, p. 560, aant. 1, zie ook POLMAN, *Batavia*, p. 9. Deze vragen luidden :

1. Utrum Pontifex Ecclesiam Hollandicam per tot annos viduatam possit relinquere absque suffectione vicarii consecrati ?

2. Utrum capitulum Ultraiectense, paenes quod electio residet, non sit qualificatum ad eligendum vicarium ?

3. Utrum talis electus, Papa in negatione persistente, non possit consecrari in episcopum ?

4. Utrum viciniores episcopi ad hanc consecrationem peragendam non prius sint invitandi ?

5. Utrum illis recusantibus non possit recurri ad alios episcopos in quocumque loco degentes ?

6. Utrum unus episcopus in hac urgente necessitate cum duobus sacerdotibus ad hoc deputatis non sufficiat, — si plures haberi non possint episcopi, — ad consecrationem huius vicarii peragendam ? POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 559-60 (= n. 712).

[174]) VAN EEGHEN, p. 262-63.

[175]) « ... il y a icy une nouvelle fort répandue... que messeigneurs les cardinaux de cette Congrégation [= Propaganda] ont résolus de donner à cette Église *insciis et inconsultis nobis* un vicaire apostolique contre les droits très incontestables du chapitre d'Utrecht », POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 589-90 (= n. 744).

secretarie in Rome. Er blijken negen candidaten te zijn [176]), van wie Spinelli er drie geschikt vindt [177]). Van die negen candidaten had Van Muenincxhove op 19 maart al vier namen genoemd in een brief aan Désirant [178]) en onder hen zijn er twee, die Spinelli onder zijn meest geschikten telt. Joan van den Steen werd tenslotte uitverkoren en eerst op 12 december 1723 benoemd, maar de Staten van Holland wilden hem niet als zodanig admitteren [179]). Intussen hadden de Utrechtse kanunniken op 27 april 1723 Cornelis Steenoven tot aartsbisschop van Utrecht gekozen [180]). Op 31 juli van dat jaar schreef Désirant zijn agent Van Muenincxhove te willen nagaan of de Staten van Holland het met deze keuze eens waren [181]). Frans Van Muenincxhove schreef hem op 20 augustus terug, hij was er wegens ziekte niet eerder voor in de gelegenheid geweest, dat de Staten volgens zijn mening de titel bisschop van Utrecht niet aangenaam was [182]). Dit naar aanleiding van het Memorandum over het recht van het Utrechts vicariaat op de keuze van een bisschop, dat waarschijnlijk in augustus 1722 ter informatie van de Staten Generaal geschreven was [183]), waarvan Van Muenincxhove een copie bij zijn brief insloot, die weer door Désirant doorgegeven was aan de speciale commissie voor aangelegenheden der Hollandse Zending [184]).

[176]) *Ibidem*, p. 608-9 (= n. 761).

[177]) *Ibidem*, p. 601 (= n. 754), nl. Gerard van Wijckersloot, aartspriester van Amstelland, Joan van den Steen, pastoor van het Begijnhof te Haarlem, en Martinus van Hees, aartspriester van Utrecht.

[178]) Joan van den Steen, Franciscus Dierhout, pastoor van het Begijnhof te Amsterdam, Theodorus de Jager, pastoor te Velsen, en Gerard van Wijckersloot, *ibidem*, p. 605, aant. 1.

[179]) *Ibidem*, p. 625 (= n. 777). Ondanks de bemoeiingen van de Spaanse gezant in Den Haag, Isidro de Avezedo markies de Monteleon, blijven de Staten weigeren, daarom komt er geen nieuwe vicaris en blijft Van Bijlevelt in functie. Van den Steen wordt op 31 oct. 1727 benoemd tot aartspriester van Holland en Zeeland, cf. POLMAN, *Romeinse bescheiden voor de geschiedenis der Rooms-Katholieke Kerk in Nederland 1727-1853*, I, Den Haag 1959 (R.G.P. 103), p. 51 (= n. 52). Hij is dit tot 1746 en overlijdt op 23 mei 1748 (*Ibidem*, p. 658, aant. 3).

[180]) B. VAN BILSEN OFM, *Het schisma van Utrecht*, Utrecht-Brussel 1949, p. 77; POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 585 (= n. 739).

[181]) *Ibidem*, p. 607 (= n. 760).

[182]) Zie bijlage 32.

[183]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 548 (= n. 706).

[184]) *Ibidem*, p. 610 (= n. 762), behandeld in de vergadering van 10 sept. 1723.

De Cleresie krijgt niet veel gedaan van de Staten, die door Rome via de Spaanse gezant in Den Haag bewerkt worden, ofschoon niet altijd met succes [185]). De situatie in de Hollandse Kerk wordt steeds meer kritiek en de verhouding Utrecht-Rome verslechtert. Verschillende malen heeft het Utrechts vicariaat zowel als Steenoven zelf aan de Paus bevestiging gevraagd van de bisschopskeuze en verlof de consecratie door één bisschop te mogen laten geschieden [186]), maar Rome zwijgt. Ook internuntius Spinelli klaagt over het talmen in Rome [187]). Eerst na de dood van paus Innocentius XIII antwoordt het H. College van kardinalen op 8 april 1724, dat de keuze van Steenoven ongeldig is [188]). Deze brief komt hard aan in Utrecht. Een maand na de kroning van de nieuwe paus Benedictus XIII wendt de Cleresie zich nogmaals tot Rome om bevestiging van de keuze [189]). Maar Rome wacht weer met antwoorden en hoopt, dat de Spaanse gezant in Den Haag gedaan zal krijgen, dat de Staten Generaal geen toestemming zullen geven tot Steenovens consecratie [190]). Dank zij de Spaanse koning hebben zij dat ook gedaan, meldt Van Muenincxhove op 29 september 1724 aan Désirant [191]). Maar de Cleresie zet door, wendt zich tot de naburige bisschoppen [192]) om assistentie te willen verlenen bij de consecratie nu zij op herhaalde verzoeken uit Rome geen antwoord heeft gekregen. Als ook dezen niet reageren verricht de gesuspendeerde Franse bisschop Dominique Varlet op 15 october 1724 de consecratie van Steenoven in zijn huiskapel te Amsterdam met assistentie van de Delftse pastoor Joan van Erkel en diens Haagse collega Willem van Dalenoort [193]). Vijf dagen later bericht Frans van Muenincxhove aan Désirant, dat hetgeen zij steeds gevreesd hebben op 15 october is gebeurd, naar men

185) Hij wist b.v. te voorkomen, dat de Staten Generaal en de Staten van Holland de clerus tot erkenning van Steenoven verplichtten, *ibidem*, p. 596 (= n. 751, 1), maar slaagde er niet in Van den Steen als Apostolisch Vicaris geadmitteerd te krijgen.

186) *Ibidem*, de nn. 739 (27 apr. 1723), 746 (18 mei 1723), 749 (28 mei 1723), 759 (1 aug. 1723) en 781 (29 dec. 1723).

187) Brief van 18 febr. 1724 aan de secretaris van de Propaganda, *ibidem*, p. 648 (= n. 792).

188) *Ibidem*, p. 654 (= n. 798).

189) 27 juli 1724, *ibidem*, p. 664 (= n. 812).

190) *Ibidem*, p. 671 (= n. 820).

191) Zie bijlage 33.

192) De bisschoppen van Arras, St. Omer, Antwerpen, Namen en Roermond, Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 673 (= 822).

193) *Ibidem*, p. 677 (= n. 825).

zegt met toestemming van de Staten Generaal [194]). Steenoven meldt op 31 october aan de Paus, dat hij gewijd is [195]).

Van de gegevens die Frans Van Muenincxhove hem opstuurde maakte Désirant goed gebruik bij het opstellen van adviezen inzake de Hollandse aangelegenheden, die de Romeinse congregaties aan de de Paus voorlegden. Een week voor zijn dood kon hij het nog beleven, dat paus Benedictus XIII eindelijk op 21 februari 1725 het advies van de commissie voor aangelegenheden der Hollandse Zending, in de vergadering van 24 november 1724 uitgebracht [196]), uitvoerde en een brief schreef aan de katholieken van Nederland, waarin de verkiezing van Steenoven tot aartsbisschop van Utrecht ongeldig en diens bisschopswijding onwettig werd verklaard [197]). Désirant zal het als een bekroning van zijn veertig jaren anti-jansenistische arbeid beschouwd hebben.

Als dank voor alle bewezen diensten bracht de secretaris van Désirant, François d'Herbe, in 1725 een exemplaar van de *Batavia vera* mee voor zijn neef Frans Van Muenincxhove « velut memoriale magistri defuncti » [198]). We weten niet of dit het origineel dan wel een copie was. Van Muenincxhove gaf het in handen van de Oostendenaar Tilman Willem Backhuysen [199]), recentelijk bekeerd van het Jansenisme, die het boek op naam van Désirant wilde publiceren. Volgens Back-

[194]) Zie bijlage 34. De internuntius berichtte het feit op 25 october, de kard.-aartsbisschop van Mechelen op 27 october, POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 679, aant. 6. Waarschijnlijk is het deze brief van Van Muenincxhove, waarvan de assessor van het H. Officie, Marc'Antonio Ansidei op 8 nov. 1724 gewag maakt in een bericht aan de kard.-staatssecretaris : « L'assessore acclude a V. Em. copia di lettera venuta al P. Desirant, da cui si compiacerà vedere come è seguita la consecrazione di Steenove in arcivescovo di Utrecht », *ibidem*, p. 688 (= n. 832); POLMAN, *Batavia*, p. 23-24.

[195]) POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 680-84 (= n. 828).

[196]) *Ibidem*, p. 692 (= n. 837).

[197]) *Ibidem*, p. 701 (= n. 851). De brief is o.a. gepubliceerd in Hoynck's *Historia*, p. 173.

[198]) Zie de door A. VAN LOMMEL, SJ uitgegeven *Manuscripta nonnulla circa res ecclesiarum Ultraiectensis et Harlemensis confecta et relicta a R.D. Tilmanno Backhusio canonico Brugensi, etc.* in *AAU* 6 (1879), 305. Backhuysen noemt de secretaris van Désirant *N. d'Herbe*, een fout die ook door POLMAN, *Batavia*, p. 14 is overgenomen. In werkelijkheid was dit François d'Herbe (cf. noot 32). In de opgave van Augustijnen die tot het convent van Brugge behoorden, geeft KEELHOFF slechts twee d'Herbes : Gerard, die in 1722 stief, en François, die voor het laatst als conventualis van Brugge vermeld wordt in 1730 (zie p. 261). Zie ook bijlage 1, n. 71.

[199]) Voor Backhuysen, zie *BNB* I (Bruxelles 1866), 603-607; *NNBW* I (Leiden 1911), 211-13.

huysen was Van Muenincxhove « de rebus historicis parum sollicitus » en had hijzelf een « prurientem contra refractarios calamum [200]). » Toen de aartsbisschop van Mechelen van dit voornemen hoorde, probeerde deze via de Brusselse nuntius de provinciaal van de Augustijnen over te halen, dat Van Muenincxhove het handschrift van Backhuysen zou terug vragen om het hem ter hand te stellen [201]). Uit het voorafgaande weten we [202]), dat de vicaris generaal van Mechelen, Hoynck van Papendrecht, bezig was met de uitgave van zijn *Historia*, waarvoor hij gebruik gemaakt had van Désirant's boek. Backhuysen wilde het echter niet afstaan, waarop de kardinaal, stellig uit economische overwegingen daar het de afzetmogelijkheden van Hoyncks *Historia* zou schaden, hem ten strengste verbood er ook maar iets uit te publiceren [203]). Dit is dan ook niet gebeurd, maar het boek bleef in het bezit van Backhuysen, die in 1779 als kanunnik van de St. Donatiaanskerk te Brugge overleed. Na zijn dood belandde het manuscript in het seminarie van Roeselaere, waar het nu niet meer te vinden is [204]).

De laatste levensjaren van Frans van Muenincxhove zijn betrekkelijk rustig verlopen, ofschoon zijn krachten snel afnamen [205]). Hij was

[200]) *AAU* 6 (1879), 305.

[201]) *Ibidem*, p. 305-6.

[202]) Zie p. 22-3.

[203]) POLMAN, *Batavia*, p. 14, 27.

[204]) *Ibidem*, p. 14-15. KEELHOFF heeft het in handen gehad bij het schrijven van zijn boek over het Brugse convent. Op p. 260 schrijft hij : « A ces nombreux ouvrages nous devons ajouter la *Batavia vera, dont nous avons sous les yeux le manuscrit, appartenant au Petit-Séminaire de Roulers* », (cursivering van mij).

[205]) In augustus en december 1723 had hij een lijfrente afgesloten, resp. groot *f.* 3000 en *f.* 1000 tegen 4½ %, en in 1728 nog eens *f.* 600 tegen dezelfde rente. Op vriendelijke aanwijzing van dr. W.J. van Hoboken, gemeentearchivaris van Amsterdam, vonden wij hierover in het *Archief van het R.C. Oude Armenkantoor* Grootboek 1717-1732 (Inv. n. 129), f. 122 : « Anno 1723 De Heer Franciscus Municxhoven — aug. 18. Per cassa ontvangen op lijfrente op zijn E. lijf tot 4½ percento dewijl omtrent de 60 jaaren out is ... *f.* 3000.- — dec. 22. Per cassa ontvangen op zijn E. lijf tot 4½ percento... *f.* 1000.-

NB. als dat den 22 november 1724 in 't Journaal geboeckt staat, dat bovestaande *f.* 1000 strecken tot suplement van *f.* 2000 ons door de wed. van Fulpen gelegateert en dat daarom van die *f.* 1000 geen renten sullen betaalt worden, zoo dat die Heer de *f.* 3000 maar op renten is hebbende.

— 1728, maart 24. Per cassa ontvangen op lijfrente op zijn E. lijf tot 4½ percento ... *f.* 600.-

NB. 't bovengemelde dat van de *f.* 1000 geen renten meer zoude moeten betaalt worden, wert abuys bevonden, derhalve moet sulckx gecontinueert en vervolgens nu jaarlyckx betaalt worden *f.* 207.- ».

bijna zeventig jaar toen de op 4 mei 1727 gekozen provinciaal Nicolaas van den Reijdt hem op 26 januari 1728 benoemde tot zijn vicarius en vice-praefect van de Hollandse Missie [206]), in welke functie hij op 15 november 1730 door provinciaal Petrus van Acker werd gecontinueerd [207]).

Intussen had Frans van Muenincxhove wegens zijn leeftijd en gezondheidstoestand op 20 mei 1730 naast Petrus van Putthem [208]) een tweede socius gekregen, Ludovicus Mattheessens [209]), die op 25

[206]) Zie bijlage 35.

[207]) Omdat er interessante opmerkingen gemaakt worden ten aanzien van het interne leven van de missiestaties, drukken wij de documenten waarin deze herbenoeming van Van Muenincxhove tot vicarius en die van 22 oct. 1731 af als bijlagen 36 en 37.

[208]) De Gentenaar Petrus van Putthem was al socius communis in Amsterdam in 1718 (zie bijlage 27). Hij volgde Van Muenincxhove als primarius van De Star op in 1736 (zie bijlage 40), maar overleed reeds na twee jaar op 7 dec. 1738 in de leeftijd van 54 jaar. Zie voor hem KEELHOFF, *Gent*, p. 258; *AAU* 1 (1875), 103. Na zijn dood was de statie zeven jaar gesloten.

[209]) Zie bijlage 38. Op 21 sept. 1730 vaardigden de Staten van Holland en Westfriesland een plakkaat uit volgend op het verbod het officie van Gregorius VII te bidden. Het plakkaat maakte de uitoefening van priesterlijke functies afhankelijk van een als eed op te vatte verklaring : 1. dat de betrokkene geen ordesgeestelijke was, 2. dat hij geen tegenstander was van de mening, als zou de paus de onderdanen kunnen ontslaan van de plichten jegens de wereldlijke overheid, 3. dat hij geen pauselijke bullen zou afkondigen zonder verlof van de burgerlijke overheid, zie L.J. ROGIER, *De katholieke kerk van 1559 tot 1795* in *Geschiedenis van de Kerk in Nederland*, Utrecht-Antwerpen 1962 (Aula-boeken n. 100), p. 228-29. Met het afleggen van deze verklaring hadden de priesters, met name de regulieren blijkbaar niet de minste moeite en woog de admissie door de overheid zwaarder dan een gewetensconflict. Het zwaartepunt van het plakkaat schijnt gelegen te hebben in het 3e artikel (cf. POLMAN, *Kath. Ned.* II, p. 9-11). Op aanwijzing van dr. W. van Hoboken vonden we in het Gemeentearchief van Amsterdam, *Groot Memoriaal* deel 10 (sept. 1721-mei 1745), f. 90 : « Burgermeesteren en regeerders der stad Amsterdam hebben geadmitteerd de navolgende persoonen om de priesterlijke functien by provisie, en tot wederzeggen toe, hier ter stede te mogen doen, en is hen ten dien eynde verleend deze acte, ingevolge vant placaat van de Heeren Staaten van Holland en West-vriesland, de dato 21 september 1730, nadat zy alvoorens de verklaring, begrepen in 't 3e art. van 't zelfde placaat met hunne gewoone handteekening hadden bekrachtigd... Den 25. october 1730 :
... Franciscus van Munnixhoven, Rooms Priester in de Spinhuyssteeg in de Star
... Den 26 october 1730 :
Pieter van Putthem assisterend Rooms Priester in de Spinhuyssteeg in de Star
Louis Mattheessens (Ms : Mattreessens), assisterend Rooms Priester in de Spinhuyssteeg in de Star ».

maart 1732 herbenoemd werd [210]). Van Muenincxhove had hiervoor van de stadsregering speciaal verlof gekregen. De provinciaal bindt Mattheessens daarom op het hart zijn plaats waar te maken en zich niet met politiek te bemoeien. De socius overleed reeds op 2 juni 1734 tijdens een predicatie in de Maastrichtse Augustijnenkerk.

Zijn opvolger was de Maastrichtenaar Johannes Erkens, benoemd op 24 februari 1735 [211]), maar pastoor Van Muenincxhove heeft niet lang van zijn diensten kunnen profiteren. In zijn 77e levensjaar en het 23e van zijn pastoraat overleed Franciscus Van Muenincxhove op 31 maart 1736 en werd op 5 april daaropvolgend in de Nieuwe Kerk van Amsterdam begraven in het graf nummer G 34 [212]).

Het leven van Van Muenincxhove overziende kunnen we vaststellen, dat hij een derde deel daarvan doorbracht in Amsterdam, de stad die in de nadagen was van haar gouden eeuw en die zijn tweede vaderstad is geworden. Gezien zijn relaties met de magistraten mogen we aannemen, dat Van Muenincxhove behoorde tot de mensen die in de stad een zekere naam hadden. Een naam had hij stellig ook als pastoor in de geschiedenis van de statie De Star. Dit moge blijken uit de lijst van pastoors, die de gemeentenaren, misschien bij gelegenheid van zijn zilveren pastoorsjubileum in 1860, op perkament aanboden aan pastoor Liborius Frees [213]). In die lijst zijn de namen van de stichter der statie, Petrus Parmentier, en die van de jubilaris Liborius Frees met gouden letters geschreven. Van de overige pastoors prijkt alleen de naam van Frans van Muenincxhove in goud. In de binnenkerkelijke

[210]) Door provinciaal Gerardus Melijn : « Cum praedecessor meus immediatus F. Petrus van Acker... officio suo jam immortuus te socii communis munere fungentem... in oratorio Romano-Catholico sub signo Stellae fixerit, eo quidem successu, ut a nobilissimis et praepotentibus Magistratus Amstelodamensis Dominis pariter admissus atque inscriptus jam per annum spartam illam adimpleas laudabiliter ; hinc nos dictam praedecessoris nostri constitutionem approbamus, teque praesentium tenore, et muneris nostri authoritate in isto Stellae oratorio missionarium confirmamus, ut vicario nostro R.P. Francisco van Meuninxhove, jubilario, succurras et sis in adiutorium », *Annales* III, p. 30. Voor Mattheessens, te Mechelen 1697/98 geboren en te Gent ingetreden, zie KEELHOFF, *Gent*, p. 257.

[211]) Zie bijlage 39. Erkens werd na de dood van Van Muenincxhove pastoor te Nieuwendam, cf. *AAU* 1 (1875), 103 en na de openstelling van De Star in 1746 pastoor aldaar (*Annales* III, p. 35). Hij overleed op 2 dec. 1747.

[212]) Vriendelijke mededeling van dr. W.J. van Hoboken, gemeentearchivaris van Amsterdam.

[213]) Prov. Archief OSA Nederland, *Archief De Star Amsterdam*, 4. a. 1.

verhoudingen van de Hollandse Zending heeft hij een bescheiden rol gespeeld. Hij was meer een doorgever van berichten dan een openlijk strijder tegen de Jansenisten, zoals Désirant en Stevins. Wij hopen met deze levensschets, dank zij handschriftelijke en gepubliceerde bronnen aan de naam van Franciscus van Muenincxhove enig reliëf gegeven te hebben.

V

Na de opvoering van de beide hoofdpersonen Frans van Muenincxhove en Bernard Désirant rest ons nog de identificatie van de laatste der dramatis personae, de geadresseerde van het briefje van 1724.

Uit het feit, dat er gesproken wordt van *relationes Hollandicae*, die de geadresseerde geschreven heeft, menen wij te mogen concluderen, dat de brief bedoeld zal zijn voor de Apostolisch Vicaris Johan van Bijlevelt. Dat Van Muenincxhove relaties onderhield met deze man hebben we gezien in de kwesties rond Le Ducq en De Posthoorn.

Johan van Bijlevelt, geboren te Utrecht 1670/71, had zijn studies gemaakt te Leuven in de tijd dat Désirant daar professor was. Codde was over zijn studievorderingen niet tevreden [214]). Die waren inderdaad niet geweldig, maar het is best mogelijk, dat Van Bijlevelt meer voor de anti-jansenistische fractie van de Leuvense universiteit gevoeld heeft dan Codde en zijn partij lief was. In ieder geval blijkt uit ons briefje dat Van Bijlevelt met de *eximius* Désirant bekend was. In 1717 was hij door Rome aangesteld tot Apostolisch Vicaris van de Hollandse Zending [215]), welke functie hij uitoefende tot 1725. Reeds in 1718 werd hij wegens deze buitenlandse aanstelling uit Holland verbannen [216]) en verbleef sindsdien in Utrecht, Mechelen en Arnhem, waar hij 21 januari 1727 overleed [217]). Hij was de laatste Apostolisch Vicaris.

In de jaren 1720-1726 stuurde hij regelmatig uitvoerige en nauwkeurige jaarverslagen en partiële Memorialia op naar de Propaganda Fide over de situatie in de Hollandse Zending, waarvan er verschillende

214) Polman, *Kath. Ned.* I, p. 215-16.

215) Datum van de benoemingsbrief: 2 oct. 1717, Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 349 (= n. 449, 4).

216) Polman, *Kath. Ned.*, I, p. 254. In de verbanning speelden ook een rol de moeilijkheden waarin Van Bijlevelt vóór zijn benoeming tot vicaris gewikkeld was, cf. Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 364 (= n. 469).

217) *Ibidem*, p. 812 (= n. 962); Polman, *Kath. Ned.* I, p. 304.

zijn gepubliceerd [218]). Frans van Mueninexhove zal met *relationes vestrae Hollandicae* op deze verslagen doelen.

Wie de broer van de geadresseerde is, durven wij niet met zekerheid te zeggen. Mogelijk zou dit Jacobus van Bijlevelt kunnen zijn, een Oratoriaan die eveneens in Leuven, misschien bij Christiaan Lupus OSA docent aldaar tussen 1660-1681, gestudeerd heeft [219]). Deze Jacobus was in 1724 pastoor te Maarssen waar hij in 1672 benoemd was en na een pastoraat van 65 jaar op 24 december 1737 overleed [220]). Hij was aanvankelijk Jansenist geweest maar had zich daarvan later bekeerd [221]).

Als deze hypothese juist is, zijn daarmee alle vraagtekens tot oplossing gebracht en blijft enkel de kwestie over : wat stond er in de bijgesloten brief? Hierop moeten wij het antwoord schuldig blijven.

AFKORTINGEN VAN MEERMALEN GECITEERDE BRONNEN EN WERKEN

AAU = *Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht* 1 (Utrecht 1875) vv.

Annales *Annales, seu Registrum, Ord. FF. Eremitarum S.P. Augustini Amstelodami* II (1679-1711); III (1712-1801) Ms. in Prov. Archief OSA Nederland, Utrecht.

BBH = *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem* (Haarlem 1873) vv.

BNB = *Biographie Nationale de Belgique* I (Bruxelles 1866). vv.

Ceyssens, *Diarium* = L. Ceyssens, OFM, *Diarium romanum van P. Bernardus Désirant OESA, anti-jansenistisch gedeputeerde van de belgische bisschoppen in Rome (1692-1696)* in *Bulletin de l'Institut historique belge de Rome* 21 (1940-41), 237-326.

Ceyssens, *Fourberie* = *P. Bernard Désirant en de « Fourberie » van Leuven (1707-1708)* in *Jansenistica. Studiën in verband met de geschiedenis van het Jansenisme*, II (Mechelen 1953), 233-304.

DHGE = *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques.*

DTC = *Dictionnaire de théologie catholique.*

Van Eeghen = I.H. Van Eeghen, *De eigendom van de katholieke kerken in Amsterdam ten tijde van de Republiek* in *BBH* 64 (1957), 217-277.

[218]) Cf. Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 451, aant. 1. Polman publiceerde er drie, *ibidem*, p. 451-57 (= n. 600); p. 480-90 (= n. 634); p. 721-31 (n. 872); de andere drie en enige *Memorialia* publiceerde A. van Lommel, SJ, in *AAU* 22 (1895), 115-225.

[219]) Cf. Polman, *Kath. Ned.* I, p. 27.

[220]) *AAU* 1 (1875), 316.

[221]) Brief van de Keulse nuntius aan de kard.-staatssecretaris d.d. 16 aug. 1717, Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 196 (= n. 251).

GOETHALS = F.V. GOETHALS, *Lectures relatives à l'histoire des sciences, etc. en Belgique* I (Bruxelles 1837), 200-218.

GROOTENS = P. GROOTENS, SJ, *Het professieboek van het klooster der Augustijnen te Brussel* in *Augustiniana* 3 (1953), 91-106.

KEELHOFF, *Bruges* = A. KEELHOFF, OESA, *Histoire de l'ancien couvent des Ermites de St. Augustin de Bruges*, Bruges 1869.

KEELHOFF, *Gent* = *Geschiedenis van het klooster der eerw. Paters Eremyten Augustynen te Gent*, Gent 1864.

NNBW = *Nieuw Nederlands Biographisch Woordenboek* I (Leiden 1911) vv.

OBC = *Archief van de Oud-Bisschoppelijke Cleresie*, gedeponeerd in het Rijksarchief te Utrecht.

POLMAN, *Batavia* = P. POLMAN, OFM, *De « Batavia vera » van B. Désirant en de « Historia » van C.P. Hoynck van Papendrecht (1723-1725)* in *Mededelingen der Kon. Nederl. Akad. van Wetenschappen, afd. Letterk.* nwe reeks 27 (Amsterdam 1964), 63-96, als overdruk verschenen Amsterdam 1964, 36p.

POLMAN, *Kath. Ned.* = *Katholiek Nederland in de achttiende eeuw*, 3 dln., Hilversum 1968.

POLMAN, *Rom. Bronnen* = *Romeinse bronnen voor de kerkelijke toestand der Nederlanden onder de Apostolische Vicarissen 1592-1727.*
III : 1686-1705, ed. P. Polman OFM (Rijks Gesch. Publ. grote serie 94) Den Haag 1952;
IV : 1706-1727 (item dl. 97) Den Haag 1955.

TEEUWEN, *Obituarium* = N. TEEUWEN, OSA, *Het obituarium van het Augustijnenklooster te Brussel* in *Augustiniana* 3 (1953), 260-282; 4 (1954), 70-97.

BIJLAGE 1

De werken van Bernardus Désirant

Uitgaande van de in noot 4 vermelde bibliografieën hebben wij getracht een zo volledig mogelijke lijst samen te stellen van Désirants geschriften. Door de studies van Ceyssens, Polman en Willaert konden daaraan enkelen worden toegevoegd. Voor zover wij konden, hebben wij de werken geverifiëerd of laten verifiëren [222]). Daardoor was het mogelijk titel en paginering vollediger weer te geven. Bovendien bleken enkele werken niet juist gedateerd te zijn.

De gedrukte werken zijn chronologisch gerangschikt; de niet gedrukte werken zijn apart gehouden, evenwel met doorlopende nummering.

222) Onze dank hiervoor gaat uit naar de medebroeders N. TEEUWEN, B. BRUNNG, P. V. DEELEN, M. SCHRAMA en F. ROJO; dr. MARTA FRIGGERI, direttore van de B. Angelica te Rome en haar staf; de bibliothecarissen van de Kon. Bibl., Den Haag en de Un. Bibl. Utrecht.

Bij elk werk verwijzen de letters naar de bibliografieën die het vermelden (zie hiervoor noot 4 en de afkortingenlijst der geciteerde werken): G = GOETHALS, Gs = GIJSEN, K = KEELHOFF, M = MERLIN, O = OSSINGER, V = VARENBERGH, W = L. WILLAERT, SJ, *Bibliotheca Janseniana Belgica*, 3 dln. Paris-Namur 1949-1951.

Van de bibliotheken waarin zich Désirants werken bevinden, hebben wij alleen de augustijnse bibliotheken van België, Nederland en Rome opgegeven als aanvulling op Willaert, die alleen de Bibl. Angelica vermeldt.

B.Ang. = Roma, Bibliotheca Angelica
B.Aug. = Roma, Bibliotheca Generalis OSA « Augustinianum »
B.Ehv. = Eindhoven, Centrale Bibliotheek OSA « Marienhage »
B.Gent = Gent, Bibliotheek Augustijnenklooster

Niet opgenomen zijn Désirants vele notities en losse aantekeningen voor de Romeinse Congregaties. Men kan hiervoor raadplegen POLMAN, *Rom. Bronnen* III en IV in de Index sub voce Désirant. Wel zijn opgenomen enkele brieven, uitgegeven door L. JADIN in *Relations des Pays-Bas, de Liège et de Franche-Comté avec le Saint-Siège d'après les « Lettere di particolari » conservées aux Archives Vaticanes (1525-1796)*, Bruxelles-Rome 1962 (Bibliothèque de l'Institut Historique Belge de Rome, XI).

In de 17e en 18e eeuw werden er in de studiekloosters en seminaries door de studenten talrijke theologische en filosofische theses verdedigd. De stellingen werden, met dag en uur van de plechtigheid en de namen van wie optraden erbij, gedrukt en als invitatie rondgestuurd. Zij worden geregistreerd op naam van de professor die de verdediging presideerde, want zijn opinie, zijn zienswijze, zijn interpretatie vormde de inzet van het dispuut (zie hierover POLMAN, *Kath. Ned.* III, p. 264-67 en o.a. D. VAN HEEL, OFM, *Theologische en philosophische theses gedurende de 17e en 18e eeuw verdedigd in verschillende kloosters van de Nederduitsche Minderbroedersprovincie*, Den Haag 1931; *Supplement*, Den Haag 1934. Voor zover die ons bekend waren, hebben wij de theses, onder voorzitterschap van Désirant verdedigd, in de lijst opgenomen.

GEDRUKTE WERKEN

1. (Twee satyren, Brugge 1679)

a) « contre le clergé irrégulier et particulièrement contre le curé

Moens, qui dans un de ses sermons avait déclamé contre l'usage des dots chez les religieux »;

b) « une comédie dans laquelle il était soupçonné d'avoir voulu ridiculiser le pouvoir du souverain ». G,V.

2. Philosophia universa. Praesidebit F. Bernardus Desirant, philosophiae professor Ord. S. Augustini, defendent F. Petrus van Daele, F. Philippus Cammelynck (Hora 9 ante meridiem) et F. Bonaventura Moors, F. Rolandus Albertus de Grass (Hora 3 post meridiem) eiusdem voti, Bruxellis in conventu eorumdem die 3 Septembris.

Bruxellis, typis P. vande Velde prope Monetam, sub signo typographiae novae, 1682, 12 p.

B.Ehv. K.1A-T15/3

3. Theologiae moralis quam praeside F. Bernardo Desirant Ordinis Eremitarum S.P. Augustini S. Theologiae Licentiato et Professore propugnabit Fr. Petrus Vermeersch ejusdem voti, Lovanii, in schola Augustiniana die 23 Octobris 1683, hora 9 ante et 2 post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1683, [10] p.

B.Ang. P. 12.48 Gs, W.4413

4. De Ecclesia et Pontifice

Lovanii 1684 G, Gs, K, M, O, V, W.4521

5. Theses theologicae de gratia Christi, quae sicut haeretica est in sensu Jansenii, sic est de fide in sensu Augustini, quam praeside F. Bernardo Desirant, S. Theologiae Licentiato et Professore Ordinis Eremitarum S.P. Augustini, defendet F. Bonaventura Moors, ejusdem voti, Lovanii in schola Augustiniana, die 14 Iunii, hora 9 ante et ad medium 3 post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde, 1684, [7] p.

P. Gorissen, *Bonaventura Moors O.E.S.A.* in *Verzamelde Opstellen* XV (Hasselt 1939) p. 180-81.

6. Theses theologicae de Ecclesia et ejus Capite Urbis et Orbis Pontifice, quas praeside F. Bernardo Desirant, S. Theologiae Licentiato et Professore Ordinis Eremitarum S.P. Augustini defendet Fr. Rolandus de Grass, ejusdem Ordinis religiosus, Lovanii, in schola Augustiniana die [19] Augusti, hora 9 ante et 3 post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1684, [40] p.

B.Ang. K.4.26

7. Theologia universa cum parenthesibus de peculio et simonia, quas praeside F. Bernardo Desirant, S. Theologiae Licentiato ac Professore Ordinis Eremitarum S.P. Augustini, defendet Fr. Rolandus de Grass, ejusdem voti, Hui in templo Augustiniano in comitiis provincialibus die 19 Septembris hora 2 post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1685, [18] p.
B.Ang. P.12.48 Gs, W.4643

8. Palinodia et Bullae Clementis VIII capitalis corruptio clarissimi D. Zegeri Bernardi van Espen Juris Utriusque Doctoris et Professoris detectae epistola familiari Ex.P.ac M. nostri Bernardi Desirant directa ad Ex.P.ac M. nostrum Petrum Clenaerts.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1686, [iv], 37, [3] p. Gs, W.4763

9. Clarissimi Domini Zegeri Bernardi van Espen Juris Utriusque Doctoris et Professoris Palinodia Palinodiae, Bullae Clementis VIII quintuplex capitalis corruptio, silentium multiplex et caetera peremptoria novitiae reformationis, quam privata sua authoritate indixit religiosis Ordinibus, viventibus secundum statuta a S. Sede probata, sive Confutatio Apologiae de verbo ad verbum per Fr. Bernardum Desirant O.E.S.A., S.T. Doctorem et Professorem.

Lovanii, typis Hieronymi de Gosin, 1686, [iv], 162, [2] p.
B.Ang. V.2.1. Gs, M, W.4762

10. Oratio de veritate SS. Cruoris Domini qui Brugis Flandrorum in S. Aede Basilica colitur, dicta in ecclesia cathedrali S. Donatiani in solemnitate nupera 5 Maii 1686 a P. Bernardo Desirant Brugensi, O.E.S.A. in alma universitate Lovaniensi S. Theol. Doctore et Professore.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1686, [x], 25, [1] p. G, K, M, O, V.

11. Theologia universa, quam praeside F. Bernardo Desirant Ordinis Eremitarum S. P. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctore et Professore, propugnabit F. Franciscus van Muenincxhove, ejusdem Ordinis, Lovanii in schola Augustiniana die [30] Augusti hora 9 ante et 3 post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1687, [14] p.
W.4835

12. Romani Pontificis infallibilitas in decernendis materiis fidei, asserta ex historia Coelestii et Pelagii, ac definita per Concilium Generale octavum, contra D. Ludovicum Ellies Dupin S. Theol. Doctorem Parisiensem. Praeside F. Bernardo Desirant O.E.S.P. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S. Theologiae Doctore ac Professore, defendet Fr. Jacobus du Prenne, eiusdem voti, Lovanii in schola Augustiniana die 2 Octobris hora 9 ante et 3 post meridiem. Ad Ex. Virum D. ac Magistrum nostrum Martinum Steyaert in eadem Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctorem et Professorem Ordinarium.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1687, [24] p.
G, Gs, K, M, O, V, W.4834

B.Ang. P.12.48

13. Theses historico-theologicae de auxiliis divinis quae sicut haeretica sunt in duabus extremitatibus Manichaeorum et Pelagianorum, ita sunt de fide in via media S. Augustini. Accedit epistola familiaris ad Ex. Virum D. ac Magistrum nostrum Martinum Steyaert in Alma Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctorem et Professorem Ordinarium, contra Ludovicum Ellies du Pin S. Facultatis Parisiensis Doctorem, de infallibilitate Pontificum in causa Pelagii. Praesidebit F. Bernardus Desirant O.E.S.P. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctor et Professor, propugnabit Fr. Jacobus du Prenne ejusdem Ordinis, Lovanii in schola Augustiniana die 15 Decembris hora 9 ante et ad medium tertiae post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1687, [48] p.
G, Gs, K, M, O, V, W.4833

B.Ang. P.12.48

14. Le François attrapé, id est Francus captus, sive epistola familiaris prima P.F. Bernardi Desirant O.E.S.A. ad Martinum Steyaert, in qua ostenditur anonymum Gallum nuperum propriis cassibus irretitum. [contra A. Arnauld]

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1687, 10 p.
Gs, W.4834a

15. Conclusiones ex theologia universa praesertim de methodo Romano-Catholica remittendi et retinendi peccata, ex SS. Patribus secundum canones poenitentiales historico-theologice deprompta. Praesidebit F. Bernardus Desirant O.E.S.P. Augustini in Alma Uni-

versitate Lovaniensi S. Theol. Doctor et Professor, defendet Fr. Jacobus du Prenne ejusdem Ordinis, Lovanii in schola Augustiniana die 29 Aprilis hora 9 ante et 3 post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1688, [26] p.
G, Gs, K, M, O, V, W.4947

16. Conclusions ex theologia universa praesertim de methodo Romano-Catholica remittendi et retinendi peccata, ex SS. Patribus secundum canones poenitentiales historico-theologice deprompta. Praesidebit F. Bernardus Desirant O.E.S.P. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctor et Professor, defendet Fr. Jacobus du Prenne ejusdem Ordinis, Gandavi in comitiis provincialibus die 12 Maii hora tertia [*met pen gecorrigeerd* : *2*] post meridiem.

Lovanii, typis Martini Hullegaerde ante Academiam, 1688, [24] p
B.Ang. P.12.48; *B.Gent* 48A17

17. Oratio in funere illustrissimi ac generosi Domini D. Joannis Baptistae Christyn, equitis aurati, baronis de Meerbeke, regi a consiliis, status Brabantiae cancellarii, etc, per F. Bernardum Desirant O.E.S.P. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S.T. Doctorem, Historiographum regium et Historiarum Professorem publicum, Bruxellis in templo PP. Augustinianorum die 20 Novembris 1690.

Bruxellis, typis Eugenii H. Fricx, typographi regii, 1690, 18p
G, K, V.

18. De praescriptionibus sacrosanctae Eucharistiae ad protestantes nostri temporis, authore Fr. Bernardo Desirant Brugensi O.E.S. Augustini in Alma Universitate Lovaniensi S. Theol. Doctore, Historiographo regio et Historiarum professore publico.

Lovanii, apud Henricum van Overbeke, typographum juratum, 1691, [viii], 191 p. G, Gs, K, M, O, V, W.5329
B.Ang. M.4.21; *B.Ehv.* K.28E-D35P; *B.Gent* 49V

19. Synopsis Praescriptionum sacrosanctae Eucharistiae ad protestantes nostri temporis. Praesidebit Fr. Bernardus Desirant O.E.S.P. Augustini, S. Theol. Doctor, Historiographus regius et Historiarum Professor publicus. Defendet Fr. Hieronymus Barcelo, ejusdem voti, Lovanii in schola Augustiniana die 5 Maii hora 8 ante et 3 post meridiem

Lovanii, typis Henrici van Overbeke, 1691, [16] p.
B.Ehv. K.28E-D35P; *B.Gent* 49V2 W.5330

20. Diarium Romanum 1692-1696

Uitgegeven, voor zover het is teruggevonden, door L. Ceyssens in *Bulletin de l'Institut Belge de Rome* 21 (1940-41),

a) 1693 : 13 mrt, 25 apr., 24 sept., 31 oct., 12 nov. : p. 247-254;

b) 1694 : 8-15 mei, 11 juli-14 aug., 23-26 sept., 3 oct.-6 nov. : p. 254-301;

c) 1695 : 21-25 febr., 6-26 mrt., 5 apr. : p. 301-318;

d) 1696 : 16-20 juli : p. 318-326.

21. Accusatio et querela populi belgici

z.p. 1697 Gs, M, V, W.6198

22. Strena pro strena, sive restitutio textuum S. Patris Nili pro supplemento nihili. Dono abbatis Ursini Ardentis... cum censura M. Steyaert... Accedit auctuarii loco sententia... G. Huygens de examine poenitentium in peccatis carnis.

Lovanii 1699, 36p. W.6461

23. Lettre de Bernard Désirant OESA au pape Clément XI

Louvain, le 17 décembre 1700 Jadin, p. 399 (= n.535)

24. Commonitorium ad orthodoxos de accusatis in Urbe doctrinis DD. Gummari Huygens S. Th. D., Joannis Liberti Hennebel S. Th. D., Zegeri Bernardi van Espen J. U. D., Joannis Opstraet S. Th. L. cum suis, sive imposturarum quae ipsorum nomine prodierunt confutatio dispunctoria per P. Bernardum Desirant O.E.S.P. Augustini, Lovanien. S. Theol. Doctorem et Facultatis Theologicae Professorem regentem, Historiographum regium ac Historiarum Professorem publicum, Belgii episcoporum nuper pro eadem causa ad S. Sedem Apostolicam ablegatum.

Lovanii, typis Henrici van Overbeke, 1701, vol. I : [xx], 632 p; vol. II : 88, [8] p. (Veroordeeld door het H. Officie 26 oct. 1707).

B.Gent 49E G, Gs, K, M, O, V, W.6718

25. Lettre de Bernard Désirant OESA au cardinal Fabrizio Paolucci

Louvain, le 12 mars 1701 Jadin, p. 403-4 (= n. 543)

26. Lettre de Bernard Désirant OESA au cardinal Fabrizio Paolucci

Louvain, le 4 juillet 1704 Jadin, p. 439-41 (= n. 586)

27. Lettre de Bernard Désirant OESA au cardinal Fabrizio Paolucci

Louvain, le 6 janvier 1707 JADIN, p. 470 (= n. 629)

28. Dialogi pacifici inter theologum et jurisconsultum contra libellum de quaestione facti Jansenii, variae quaestiones juris et responsa, aliosque anonymos cum designatione V famosarum propositionum in libro Jansenii, authore doctore catholico romano.

Bruxellis 1708, 188 p. W.7600

— *Idem*... authore P. Bernardo Desirant... Bruxellis cum approbatione et privilegio et venaeunt

Leodii, apud Joannem Franciscum de Milst, 1710, [vi], 188 p.

B.Ang. R.1.55 G, Gs, K, M, O, V, W.7817

29. Troostschrift voor de Roomsche Catholyken, door de Vereenigde Provintien verspreyd, tegen ses laster-schriften, uytgegeven door acht afgevalle Sendelingen van Utrecht, met noch acht andere van Amsterdam en diergelijcke negentien binnen Delft, enz. rakende den kerkelyken ban, eensdeels door den Pauselyken Nuntius tot Keulen uyt beduydelyk bevel van den alderheyligsten Vader des Christendoms Clemens den XI wettelyk uytgesprooken tegen Matthias Tork, ende anderdeels behaelt door eenige wederspannige kinderen der boosheyd.

z.p. 1709, [iv], 80, [3] p. G, Gs, K, M, O, V, W.7763

B.Ang. Q.4.19

— *Idem*

z.p. 1710 W.7875

Consolatorium pro Romano-Catholicis per unitas provincias dispersis contra sex calumniatoria edita per octo Ultrajectinos missionarios lapsos, cum octo aliis Amstelodamensibus et novemdecim similibus Delphis circa excommunicationem, partim a nuncio pont. Coloniensi, de expresso ss. christianitatis parentis mandato legitime per nuntiaturam pronuntiatam adversus Matthiam Tork, partim contractam per quosdam filios iniquitatis traductum de Flandrico in Latinum.

z.p. 1709, [iv], 81, [3] p. G, Gs, K, M, O, V, W.7699

B.Ang. Q.4.18

— *Idem*

z.p. 1710 W.7804

Ecrit consolatoire pour les catholiques romains qui sont dispersez dans les Provinces-Unies de Pays-Bas, contre six écrits calomnieux

imprimés par huit missionaires laps de la ville d'Utrecht... d'Amsterdam et de Delphes au sujet de l'excommunication en partie prononcée par le nonce du Pape de Cologne... par ordonnance... Clément XI contre Mathias Tork, traduit du Latin en François par le R.P. Théodose de la Mère de Dieu, dit Bouille, Carme de la Province de France.

z.p. 1709, [iv], 108 p. G, Gs, K, M, O, V, W.7715

— *Idem*

Liège 1710 W.7715

B.Ang. Q.4.20

30. Apologia pro P. Bernardo Desirant, S. Theologiae doctore, Historiographo regio, Historiarum professore publico et S. Facultatis Theologiae regenti, etc. in Alma Universitate Lovaniensi, contra impressam conclusionem finalem consultissimi Domini Henrici Malcorps cum suis.

Leodii, typis Josephi-Ludovici de Milst, 1709, [xiii], 357, [7] p.

B.Ehv. K.26D-D35 G, Gs, K, M, O, V, W.7712

31. Concordantia litterarum Z.B.V.(an) E(spen) Lovanii in Ianuario 1707 et litterarum Henrici Grasper ibidem in sequenti Februario detectarum, de variis consiliis adversus Romanum Pontificem pro Bernardo Desirant... contra impressam responsionem D. Henrici Malcorps J.U.L. cum suis. *Jam cum iidem illi, qui priora finxerunt, haec quoque comminiscantur, qui, quaeso, fieri posset, ut non ab iisdem eandem et isthic vanitatem exspectes?* S. Athanasius Apol. I. ad Imp., pag. 154.

Leodii, typis Josephi-Ludovici de Milst, 1709, [viii], 146 p.

B.Ang. Q.4.16 G, Gs, K, M, O, V, W.7698

32. De Nullitatibus aliisque defectibus schedulae quam D. Henricus Malcorps cum suis corruperunt, publicisque typis donarunt sub nomine sententiae latae contra P. Bernardum Desirant... *Utinam illi, qui veram persecutionem induxerunt, nihil tale contra eum* [*Athanasium*] *perpetrassent! nullus enim opera ejus, patria excidit: ipse autem ab istis in exilium actus est; quem nunc iterum, quia ab ea relegatione liber dimittitur, gravioribus criminibus repetentes, linguam suam ad omnia falsa et crudelia exacuunt.* Synodus Alexandrina in Apologia 2.

z.p. 1710, [iv], 47 p. G, Gs, K, M, O, V, W.7812

(Veroordeeld door het H. Officie 31 jan. 1713)

B.Ang. Q.4.16; Q.4. 21

33. Curiositas arithmetica, sive Paralellum inter 33 missionarios Hollandia lapsos et 33 Nestorianos Ephesi damnatos.
z.p. 1710 G, Gs, K, V, W.7810

34. De reformatione regulari contra R.D. Nicolai Heyendal libellum, cui titulus : Orthodoxia Fidei et Doctrinae Abbatis et Canonicorum Regularium S. Augustini monasterii Rodensis, per P.B.D.
z.p. 1710, [iv], 60 p. G, Gs, K, M, O, V, W.7811
(*bijgebonden*) : Appendix sive compendium causae Ex. P. Bernardi Desirant, doctoris Lovaniensis, Historiographi regii, Historiarum professoris publici et S. Facultatis Theologicae regentis, etc. ex tribus libris ejus *Apologia, Concordantia* et *De Nullitatibus.*
z.p. [1710], 8 p.
B.Ang. Q.4.22; V.15.7
— *Idem*
z.p. 1711 W.8003
De la réformation régulière contre le libelle du R.D. Nicolas Heyendal intitulé : Orthodoxie de la foi et de la doctrine de l'Abbé et des Chanoines Réguliers de St. Augustin de l'Abbaye de Rolduc par P.B.D., docteur en théologie, etc.
A Mastricht, chez Lambert Bertus, imprimeur, 1710, 60 p.
p. 60-68 : Appendice ou abregé de la cause du père Bernard Desirant tiré de ses trois livres latins *L'Apologie, la Concordance* et celui des *Nullités.*
p. 68-70 : Du dernier livre des adversaires, imprimé sur la fin de mai 1710 intitulé *La Justice et la Verité vengées*, etc.
privébibliotheek van de auteur M.

35. Christiana salvatio testium catholicorum reverendorum admodum patrum Silvani a S. Francisco prioris in Placet Lovanii et Leopoldi a S. Theresia procuratoris Bruxellensis S. Ordinis Patrum Carmelitarum Excalceatorum presbyterorum adversus schediasma Maximiliani Delbecque, cui titulus : Justitia et veritas vindicata adversus calumnias, errores et falsitates quibus scatet Apologia P. Desirant, per Desiderantium.
Trajecti [ad Mosam], apud Lambertum Bertus, civitatis Typographum, 1710, [viii], 60 p. G, Gs, K, M, O, V, W.7809
B.Ang. Q.4.21

36. Tweede troostschrift voor de Roomsche Catholicken door de Vereenigde Provincien verspreydt, tegen de nieuwe laster-schriften

van Mathias Tork en diergelijcke, raeckende de overjaerde slaep-sucht vande ellendige Scheur-Christenen, in hunnen verdienden kerckenban vervuylt. Met goedt-keuringe vanden Pauselycken Gesant.

Aken, Arnoldus Metternich, 1711, [xvi], 228 p.

G, Gs, K, M, O, V, W.7989

Consolatorium secundum ad Romano-Catholicos per unitas provincias dispersos, contra calumniatoria nova Matthiae Tork et similium circa Lethargiam anno majorem novorum protestantium in demerita sua excommunicatione insordescentium... Cum approbatione Legati Apostolici.

Aquisgrani, typis Arnoldi Metternich, 1711, [xvi], 182 p.

G, Gs, K, M, O, V, W.7805

B.Ang. Q.4.26; V.15.7 *idem gallice*

37. Antidotum doloris contra crudelia gaudia exultantium quod D. Petrus Codde (qui fuit) in finali erga Sedem Apostolicam inobedientia excesserit. Sive responsio ad libellum vernaculum cui titulus : Succinta relatio vitae et mortis Rev. mi et Ill. mi D. Petri Codde archiepiscopi Sebasteni et per unitas provincias Vicarii Pontificii, etc., qui Ultrajecti obiit die 18 Decembris 1710. *Justus perit, et non est qui recogitet in corde suo.* Isai. 75 v.1, Ultrajecti typis Theodori vanden Eynden typographi. Authore P.B.D., S.T.D. etc. *Fili mi Absalom, Absalom fili mi! quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te? Absalom fili mi, fili mi Absalom!* 2 Reg. c. 18, v. 33.

Aquisgrani, typis Arnoldi Metternich, 1711, 23 p.

G, Gs, K, M, O, V, W.7365

B.Ang. V. 15.7 *idem flandrice*

38. Honorius Papa vindicatus, salva integritate Concilii VI, sive Historia Monothelismi contra ultima Jansenistarum effugia, authore P. Bernardo Desirant, Theologo caesareo, Historiographo regio, S. Theol. Doctore et Professore, Historiarum Professore publico et strictae Facultatis Theologicae Lovaniensis Regente, O.E.S. Augustini, etc. cum approbatione Legati Apostolici. *Episcopatui Urbis Romae nihil addi, nihil minui passus sum.* Julius Papa ep. ad Imp. Constantem.

Aquisgrani, typis Arnoldi Metternich, 1711, [viii], 134, [2] p.

B.Ang. Q.4.24; V.15.7 G, Gs, K, M, O, V, W.7923

(*Op de laatste pag.* : Tractatus varii post annum 1708 editi ab Ex. P.B. Desirant, qui prostant Coloniae et Aquisgrani apud Arnoldum Metternich : Dialogi pacifici, Apologia, Tractatus sive Concordantia litterarum, Tractatus de Nullitatibus, Christiana salvatio, Curiositas

arithmetica, Consolatorium pro Romano-Catholicis — idem gallice et flandrice —, Consolatorium secundum — idem flandrice —, Antidotum doloris — idem flandrice —, De reformatione regulari).

— *Idem*, 2a ed. in Ms. (cf.n.72).

39. Saamen-spraake tusschen een oud vrouwken en haaren werkmeester, raakende de gangbare munte, soo van het geldt, als van het geloof, ofte Catholicke Stok-reegel, voor de gemeyne christene menschen, om te kennen de munters in het stuk van de egte Roomsche Catholicke godsdienstigheyd, door N.N. tegen het Janseniste boexken, Regel der voorsigtigheid, of antwoord op de vraage : hoe sig althans een eenvoudig Christen mensch onder de bestiering van sijnen Harder in deese bedrukte Kerke draagen moet, enz. t'Utrecht, by Theodorus vanden Eynde, boekverkooper, MDCCXI.

z.p. 1712, 31 p. POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 204, 206, 860.
W.7980, 8078

40. Dissertatio dogmatica de oratione Pharisaei et Publicani, sive de catholico sensu orationis dominicae Pater Noster q̃ui es in coelis, etc. contra R.D. Nicolai Heyendal prioris Rodensis Apologiam pro Abbate et Priore Monasterii Rodensis, etc. per Ex. P. Bernardum Desirant, Theologum caesareum, Historiographum regium, S.Th. Doctorem et Professorem, Historiarum Professorem publicum, et strictae Facultatis Theologicae Lovaniensis Regentem, etc. *Tempus tacendi et tempus loquendi.* Eccles. c. 3, v. 7.

Aquisgrani, typis Arnoldi Metternich, 1712, [iv], 56 p.
B.Ang. Q.4.22; Q.4.26 G, Gs, K, M, O, V, W. 7922

41. Actio epistolaris de gratia et libero arbitrio contra Jansenismum latentem in triginta tribus propositionibus, excerptis ex quibusdam R.D. Nicolai Heyendal Abbatiae Rodensis tunc prioris et lectoris, etc. dictatis, per authorem recognitis, et primo quidem sub spe correctionis per denuntiationem fraternam coram defuncto Abbate Rev.mo D. Joanne Bock, secreto facta, nunc vero post promissam satisfactionem denegatam in lucem edita per Ex. P. Bernardum Desirant, Theologum caesareum, Historiographum regium, S. Th. Doctorem et Professorem, Historiarum Professorem publicum et strictae Facultatis Theologicae Lovaniensis Regentem, etc. *Tempus plantandi, et tempus evellendi quod plantatum est.* Eccl. c. 3, v.2.

Aquisgrani, typis Arnoldi Metternich, 1712, [iv], 72 p.
B.Ang. Q.4.22; Q.4.26; *B.Ehv.* K.51B-D15
G, Gs, K, M, O, V, W.7921

42. Lettre de Bernard Désirant OESA au cardinal Fabrizio Paolucci

Aix-la-Chapelle, le 17 décembre 1712 JADIN, p. 519 (= n. 688)

43. Prosecutio Actionis epistolaris, in qua principaliter impenditur judicium cum censura S. Facultatis Theologicae Coloniensis super propositionibus sex ex libro cui titulus : Defensio scriptorum theologicorum de gratia Christi, dudum a R. D. Nicolao Heyendal, tunc Abbatiae Rodensis priore et S. Theologiae Professore dictatorum, et pro generali totius causae notitia, praemittitur brevis historia de vita, doctrina et moribus Paschasii Quesnel, Jansenistarum antesignani, cum succinta relatione eorum, quae in praesenti particulari Actione gesta fuerunt, necnon fusiori explicatione gratiae sufficientis et efficacis, ex Scriptura Sacra et DD. Augustino et Thoma. Libri tres per Ex. P. Bernardum Desirant, Theologum caesareum, etc. *Jam securis ad radicem arborum posita est.* Matth.3, v.10.

Coloniae Agrippinae, typis Arnoldi Metternich, 1713, [viii], 114 p.

G, Gs, K, M, O, V, W.8001

44. Quaestio factorum in Apologia pro Abbate et Priore Monasterii Rodensis cum primis reflexionibus ad ejusdem libellum : Defensio scriptorum theologicorum.

Confluentiae 1713 G, Gs, K, O, V, W.8002

45. Authoritas episcopalis vindicata, sive expostulatio contra R. Dominum A. van Ertborn, per dioecesim Antverpiensem librorum censorem, tamquam approbatorem scripti cui titulus : Sub- et Obreptio demonstrata in causa libri Rev. mi D. Abbatis Rodensis cui titulus : Defensio scriptorum theologicorum, per Ex. P. Bernardum Desirant, Theologum caesareum, etc. *Redde rationem.* Lucae 16, v.2.

Coloniae Agrippinae, typis Arnoldi Metternich prope Augustinianos, 1713, 16 p.

B.Ang. Q.4.26; *B.Ehv.* K.51B-D35A; *B.Gent* 52AA

G, K, M, O, V, W.7999

46. Petri Nicolai Tourteau Lovaniensis poenitentia christiana, dum die 17 Octobris 1713 in articulo mortis declarat, se falsitatis labe inussisse Eximium Patrem Bernardum Desirant O.E.S. Augustini, S. Theologiae Doctorem, etc. ab eoque veniam petit et in hac revocatione jurata pie, ut confiditur, quarto die post defungitur. Contra D. Henricum Malcorps tamquam evulgatorem famosae Conclusionis

finalis, a Paschasio Quesnello translata in libello La Fourberie de Louvain, pro Ex. P. Bernardo Desirant, Theologo caesareo, etc. Juxta copiam Coloniae Agrippinae, typis Arnoldi Metternich prope Augustinianos 1713

Hasseleti, typis Petri van Langenacker, 8 p.

B.Gent 48A18; G, K, M, O, V, W.8000

B.Ang. Q.4.21 (alleen : Copia epistolae a Rev. P. Hieronymo van Lokeren Capucino presbytero... ad Ex. P. Desirant, [2] p.)

47. Nullibista castigatus seu Defensio poenitentiae christianae contra anonymam satiram quinque paginarum cui titulus : Epistola familiaris ad jurisconsultum Aquisgranensem, eum exactius instruens de praetensa Petri Nicolai Tourteau defuncti revocatione in causa Patris Desirant et contra Jansenismi reliquias pro P. Bernardo Desirant.

Coloniae Agrippinae, typis Arnoldi Metternich, 1714, 76p.

B.Ang. Q.4.25 G, Gs, K, M, O, V, W.8217; 8290

48. Consilium pietatis de non sequendis errantibus, sed corrigentibus juxta retractationes : I. Philippi IV Galliarum regis, seu ministrorum ejus, circa gesta contra Papam Bonifacium VIII; II. Joannis Charlier Gersonii, circa suas novitates ad appellantes ad futurum Concilium Generale per P.B. Desirant

Dissertatio I et II, [vi], 160 p.

— Consilium pietatis... retractationes primae obedientiae Concilii Constantiensis ejusdemque Concilii historia restaurata per P.B. Desirant

Dissertatio III, [viii], 202 p.

— Consilium pietatis... retractationes Gallorum olim qui Concilio Basileensi adhaeserant ejusdemque Concilii historia restaurata per P.B. Desirant

Dissertatio IV, [viii], 192 p.

Romae, J.M. Salvioni, 1720, 3 vol. G, Gs, K, M, O, V, W.9036

B.Aug. AG D44 Cons. 1720

— *Idem...* Juxta exemplar Romanum reimpressum

Coloniae Agrippinae, sumptibus Joannis Wilhelmi Huisch, bibliop., 1725, 3 vol.

B.Ehv. K. 54B-D35; *B.Gent* 49F-H W.9462

— Consilium pietatis... juxta revocationes Parlamenti Aquensis per P.M.F. Bernardum Desirant O.E.S.P. Augustini, S.Th. Doctorem etc.

Dissertatio V, 192p.

— Consilium pietatis... juxta retractationes Petri de Marca archiepiscopi Parisiensis, aliorumque per P.M.F. Bernardum Desirant O.E.S.P. Augustini, S.Th. Doctorem etc.

Dissertatio VI, 187p.

Romae, apud Hieronymum Maynardi in Platea Montis Citatorii, 1725, 2 vol.

A. Blanco, OESA, *Biblioteca bibliografico-agustiniana del Colegio de Valladolid*, Valladolid 1909, p. 161.

49. Lettre de Bernard Désirant OESA au pape Clément XI
Marino, le 12 octobre 1720 Jadin, p. 588-89 (= n. 791)

50. Lettre de Bernard Désirant OESA au cardinal Fabrizio Paolucci
Marino, le 16 octobre 1720 Jadin, p. 589-93 (= n. 793)

51. S. Augustinus vindicatus contra centum et unam damnatas Paschasii Quesnelli propositiones et contra I.Joannis Frickii, lutherani Ulmensis, *In clementiam Clementis examinatam, etc.* 1714; 2. Joh. Wolfg. Jegeri, lutherani Tubingensis, *Bullam novitiam Pont. Max. Clementis XI... sub examen vocatam, etc.* 1714; 3. Gottlob Friderici Jenichen, lutherani Lipsiensis, *Historiam, etc. Examen bullae Clementis XI*, 1714; 4. Anonymi (seu Paschasii Quesnelli cum suis) *Hexaplas*, 1715, libri centum et unus, per P.M.F. Bernardum Desirant O.E.S.P. Augustini, S.Th. Doctorem etc.

Romae, ex typographia Komarek in Via Cursus, 1721-1723, 7 vol. I : [xvi], 324 p.; II : [iv], 375 p.; III : [iv], 353 p.; IV : [iv], 372 p.; V : [iv], 364 p.; VI : [iv], 353 p.; VII : [iv], 384 p.

B.Ang. R.5.26-30

B.Aug. AA 475, 1-7; *B.Ehv.* 26D-D35A, 1-3

G, Gs, K, M, O, V, W.9145;9231

— vol. VIII : Aloysii Audruzzi Clementina constitutio Unigenitus, Ecclesiae traditionem vindex.

Bologna 1723 G, Gs, V, W.9295

Niet gedateerde werken

52. Factum in causa Doctoris Desirant.

z.p., z.d., [8] p. [1701] Leuven, Un. Bibl. Th. CA.A.1/II

(Verweerschrift van Désirant tegen de beschuldigingen van politieke gesprekken tijdens zijn geschiedenislessen in het college Busleyden e Leuven ten nadele van Lodewijk XIV, koning van Frankrijk. Op

p. [7]-[8] : drie attestaties van zijn leerlingen, gedateerd 18 aug. en 1 sept. 1701, ten voordele van Désirant).

53. De Jansenistarum spiritu fanatico, contra Paschasii Quesnelli libellos : Gemissement d'une ame vivement touchée de la destruction du saint Monastere du Port Royal des Champs et Le Pere Desirant, ou Histoire de la Fourberie de Louvain.

z.p., z.d. CEYSSENS, *Fourberie*, p. 251

(Het boek Le Pere Desirant, ou Histoire de la Fourberie de Louvain, xxiv, 310 p. verschenen in 1710, wordt toegeschreven aan N. Petitpied ; de eerste van de vier « Gemissimens » verscheen in 1709 en wordt toegeschreven aan J.B. Le Sesne de Ménilles d'Etamare).

54. Compendium causae Eximii Patris Bernardi Desirant Doctoris Lovaniensis, Historiographi regii, Historiarum Professoris publici, S. Facultatis Theologicae Regentis (in Religione vero sua, Bruxellensis capituli anno 1697 Praesidis et anno 1703 in primum Provinciae definitorem, per secreta omnium capitularium plus quadraginta suffragia electi usque ad annum 1706) necnon Belgii episcoporum ad Innocentium Papam XII contra Jansenistas ablegati, et ideo anno 1707 contumelias passi. Ex quinque libris ejus : *Apologia*, *Concordantia*, *De Nullitatibus*, *Salvatio christiana* et *De Jansenistarum spiritu fanatico*, contra Paschasii Quesnelli libellos : Gemissement d'une ame vivement touchée de la destruction du saint Monastere du Port Royal des Champs et Le Pere Desirant, ou Histoire de la Fourberie de Louvain.

z.p., z.d. [8]p. [1710] CEYSSENS, *Fourberie*, p. 250
B.Ang. Q.4.26 ; V.15.7 cf.n.**34**

55. Epistolica responsio ad Ex. D. Valentinum Randour S. Facultatis Theologicae Duacenae pro tempore Decanum, et Ex. D. Theodorum van Couverden, eiusdem Facultatis S. Theol. Doctorem et Professorem.

z.p., z.d., 21 p. M.
B.Ang. Q.5.29

NIET GEDRUKTE WERKEN

56. Concordia textus hebraici cum graeco septuaginta interpretum circa tempus ab orbe condito usque ad dilivium.

B.Ang. Ms.854 (R.1.1), 0,353 × 0,250, nl. 1, f.1-11

H. NARDUCCI, *Catalogus codicum manuscriptorum praeter graecos et orientales in Bibl. Angelica olim coenobii S. Augustini de Urbe*, I (Romae 1893), 340.

57. Concordiae exemplum alterum.
ibidem, n. 2, f. 13-22

58. Concordia textus hebraici cum graeco septuaginta interpretum a diluvio usque ad patriarcham Iacob.
ibidem, n. 3, f. 24-37

59. Extracta ex Summa D. Thomae Aquinatis et ex Commentariis Francisci de Sylvestris
ibidem, n. 4, f. 39-72

60. Excerpta ex libro S. Augustini contra Academicos.
ibidem, n. 5, f. 75-78

61. Memoriale contra P. Henricum Noris, et de officio primi custodis Bibliothecae Vaticanae ei non conferendo.
ibidem, n. 6, f. 79-82

62. Denuntiatio libelli, cui titulus : Orthodoxia fidei et doctrinae Abbatis et Canonicorum Regularium S. Augustini monasterii Rodensis, etc. ad Illustrissimi ac Serenissimi Principis et Episcopi Leodiensis reverendissimos synodi assessores.
ibidem, n. 7, f. 83-85

63. Copia litterarum Imperatoris Sinarum ad Papam Ta principem Societatis Iesu in Indiis interpretatarum.
ibidem, n. 8, f. 87

64. Propositiones 101 patris Paschasii Quesnelli condemnatae a SS. mo D.N. Clemente PP. XI per bullam Unigenitus Dei Filius, prout inveniuntur in editione latina, cui titulus : Compendium moralis Evangelicae (Parisiis 1694) et alterius libelli, cui titulus : Compendium moralis Actuum Apostolorum (Parisiis 1698).
ibidem, n. 9, f. 92-101

65. Confutatio quarumdam Joannis Wolfgangi Jegeri assertionum.
ibidem, n. 10, f. 103-122

66. Desirant adversus Quesnellum.
ibidem, n. 11, f. 124-141

67. Quod Ecclesia ut catholica non sit nisi justorum, liber septuagesimus secundus in septuagesimam secundam propositionem damnatam.

ibidem, n. 12, f. 142-148

68. De doctrina Petri a Marca circa auctoritatem Romani Pontificis.

ibidem, n. 13, f. 150-249

(sequuntur usque ad f. 280 adversaria de eodem Petro et de Jansenistis, de baptizandis gentilibus et excerpta ex Alberti Magni in lib. I Sententiarum) NARDUCCI, p. 341

69. Revocatio Edmundi Richerii 7 dec. 1629.

ibidem., n.14, f. 281

70. Ioannis Papae IV ad Constantium Imperatorem fil. Heraclii, Apologia pro Honorio Papa propter unam in Christo voluntatem, cuius aiunt eum calumniatores mentionem fecisse.

ibidem, n. 15, f. 283-285

71. Adversaria bibliographica, ex benevolentia Francisci Herbe Brugensis.

ibidem, n. 16, f. 287

72. Honorius Papa vindicatus salva integritate Concilii VI, sive Historia Monothelismi contra ultima Jansenistarum effugia. Editio secunda emendatior et per latinae Honorii epistolae noviter detectae aliorumque scriptorum reproductionem auctior, per P.F. Bernardum Desirant O.E.S.P. Augustini, S. Th. Doctorem, etc.

B.Ang. Ms. 71 (A.7.10), 0,292 × 0,200, 243 p.

2a ed. van n. **38** NARDUCCI, p. 26

73. Brief van Bernardus Desirant OESA aan Nicolaus van den Reijdt OESA

Romae, 9 Decembris 1719 Gent, Archief Bisdom, fonds Aug.n.32

74. Batavia vera. De variis Ultraiectinae et Harlemiensis Ecclesiae casibus per tempora distinctis, quibus ostenditur qualiter ordinaria utriusque sedis et capituli iura expiraverint. Contra scriptum anonymum, cui titulus : *Mémoire pour l'Église et le clergé d'Utrecht... A Amsterdam, chez Nicolas Potgieter, 1722.* Auctore N.N.

Haarlem, Bissch. Archief, Hs-afd., n. 77, 49 + 21 ff.

G, Gs, K, V, POLMAN, *Batavia*, p. 10-14

APPENDIX

In de Biblioteca Angelica te Rome bevindt zich een manuscript met werken van Jean Libert Hennebel : Ms. 184 (B.7.13), 0,302 × 0,207, 288 ff. (NARDUCCI, p. 99-100), waarin de volgende scripta van en in verband met Desirant voorkomen :

a) Persistentia P. Bernardi Desirant, ordinariorum Brabantiae deputati, contra Jansenistas. Inc. : Ante omnia ego Fr. Bernardus Desirant.

Ms. 184 (B.7.13), n. 11, f. 44-47

b) Brevis expositio doctrinae quam in materia de gratia et libertate tuetur Ex. P. Desirant ex eius thesibus aliisque scriptis excerpta, per Johannem Libertum Hennebel, Academiae Lovaniensis deputatum.

ibidem, n. 12, f. 48-56a

c) Responsio ad scriptum quod P. Magister Desirant S. Congregationi obtulit atque ita suum fecit, cui titulus : Extractum ex libro... PP. Thyrsi Gonzalez de Santalla.

ibidem, n. 14, f. 58-59

d) Responsio Joannis Liberti Hennebel, Academiae Lovaniensis deputati, ad propositiones sexaginta et unam, quas variis Belgii theologis opponit P. Bernardus Desirant.

ibidem, n. 15, f. 60-86

e) Puncta seu capita controversiarum hactenus Romae decisarum inter P. Desirant ex una, et Dom. Hennebel ex altera partibus.

ibidem, n. 16, f. 87-89

f) Refutatio Memorialis, quod P. Desirant uni ex sexaginta propositionibus ab eo delatis praefixit per J.L. Hennebel.

ibidem, n. 17, f. 90-96

g) Disceptatio theologica inter P. Mag. Desirant et doctorem Hennebel, super scripto, cui titulus : Articuli theologorum Belgii.

ibidem, n. 18, f. 97-108

Bijlage 2

Petrus Codde aan Enrico kardinaal Noris [223])

Utrecht, 1697, december 12

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Anni instantis exordium toto pectore omnique reverentia precor Eminentiae Vestrae felicissimum, cui gratias de singulari erga Belgicam Missionem affectu me debere immensas, submisse eodem tempore profiteor. Liceat etiam sacro hoc et propitio tempore, Patrone optime, protectionis Tuae continuationem et mihi et Missioni isti efflagitare. Quod ut audeam, urget me Missionis istius incolumitas, quandoquidem nonnulli, ut certis argumentis constat, praecipuos sacerdotes nostros rursum de Jansenismo Romae deferre, adeoque hic sopitas turbas ciere decreverint. Contra interpolatas illas criminationes eo fidentius Eminentiae Vestrae patrocinium imploro, quod pro certo habeam, a praetense Jansenistis apud nos non aliam teneri doctrinam, quam quae in eruditissimis, quibus Ecclesiam Eminentia Vestra ditavit, lucubrationibus invictissime confirmatur. Fateor equidem inter praefatos criminatores numerari *patrem Desirant*, [224]) quem doctrinae istius oporteret esse tenacissimum, verum e contrario notum est quod in criminatione hac foedus junxerit cum domino Van Wijk aliisque, qui noscuntur doctrinae illi mordicus adversari. Veniam, Vir Eminentissime, pro eximia benignitate Vestra tribue, particularia haec hisce literis inscribenti, quod profecto non facerem, nisi Missionis Belgicae saluti conduceret, ut Eminentiae Vestrae negotium memoratum sincere aperiatur. Ego interim sum, et ero semper observantia profundissima, Eminentissime ac Reverendissime Domine, humillimus et obedientissimus famulus Vester Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 669.

[223]) in margine : E.mo D.no Card.li Noris, Romam; zie p. 12.

[224]) cursivering van mij.

BIJLAGE 3

Petrus Codde aan Louis du Vaucel [225])

Utrecht, 1697, december 12

Il me semble, Monsieur, qu'il seroit bon que la S. Congregation ordonnat à l'archevêque d'Ancira de poursuivre son voiage au lieu de demeurer si long têms dans la Mission, et d'y faire tant de figures. Voicy sa lettre pastorale. Vous pourriez, si vous le jugiez à propos, Monsieur, vous servir de son billet, que je vous envoiai la semaine passée. Vous ferez aussi tel usage de la lettre du seigneur Van Wijk, que vous trouverez bon. Les Augustins d'Amsterdam parlent beaucoup de la permission qu'ils attendent de jour à autre, pour avoir un second chez leur pere Stevins, qui est un grand antijanseniste. Cette faveur seroit d'une tres mauvaise consequence pour la Mission, et j'ai bien d'argumens à y opposer, si la S. Congregation voulut me faire la grace de m'entendre là dessus. Je suis votre tres humble serviteur P. de S.

OBC, Inv. n. 669

BIJLAGE 4

Petrus Codde aan Jacobus Willemart [226])

Amsterdam, 1693, maart 11

Admodum Reverende Pater,

Accessit me a paucis R.P. Munnikhoven tuis instructus literis, ut in supplentem, quemadmodum loqui solemus, missionariorum vestorum, atque in subsidiarium R.P. de Wolf admittatur. Quantum ad secundum illud munus, novit Reverentia Tua meae potestatis non esse subsidiarios constituere, remque hanc esse sequelae admodum momentosae. Quippe si stabilis [227]) R.P. de Wolf subsidiarius concedatur, mox patres Jesuitae et Dominicani, qui in hac urbe sunt, imo et qui in aliis locis degunt, eandem praerogativam sibi obtinere allaborabunt. Caeterum novit prudentia Tua quot quantaeque turbae, rixae,

225) in margine : à Mons. Waloni, Rome; zie p. 12.

226) in margine : P. Wilmart, provinciali Augustinorum, Brugas; zie p. 27.

227) *subsidiarius* doorgehaald.

dissentiones ex ejusmodi negotiis oriri natae sint. Porro ut verum fatear, ipse P. de Wolf humane et sincere mihi asseveravit mentem sibi non esse subsidiarium perpetuum assumere, multo minus secundam diebus dominicis aut festivis congregationem instituere. Proinde praefato P. Munnikhoven facultatem faciam, ut R.P. Wolf, qui impraesentiarum valetudine omnino prospera non gaudet in paschalibus laboribus auxilio sit, ut deinde R.P. de Bakker Groeningae, qui cum aegritudine aliquamdiu luctatus dicitur, operam suam in Paschate, quod septimanis quinque ibidem hoc anno serius celebratur, offerat, et ut postmodum R.P. de Wolf qui iter in provinciam meditatur, quo a pluribus annis profectus non fuit, vices gerat. Hisce peractis consultum existimo, ut ad Antwerpiense aliudve vicinum coenobium se recipiat. Poterit tamen, si vobis ita lubeat, supplentis titulum retinere. Ego autem paratus semper ero, ut ipsi, qui mihi ob indolem candidam pacificamque aliasque quas in eo dotes depredicas, charus est, facultatem reipsa supplentem agendi elargiar, curaboque ut provicarii, dum forte ego absens fuero, id ipsum nomine meo praestent, quotiescumque vestrorum quempiam iter diuturnum suscipere aut morbo graviori detineri, aut etiam mori contigerit. Haec, et nihil amplius, uti optime memini, R.P. de Wolf pridem promisi. Rogo itaque ut his stetur, et sic omnia praedicta incommoda utcumque evitabuntur. Super negotio P. Dekker [228]), de quo, vir venerande, Tibi placuit mihi nonnulla nuntiare, ego dudum nihil singulare audiveram. Porro Deum rogo, ut illud ad suam gloriam, et ad animarum salutem dignetur dirigere. Tuis tuorumque precibus me enixe commendo, ac praegrandi affectu me profiteor Ordinis vestri, et speciatim Reverendae admodum Paternitatis Tuae, humillimum famulum Petrum archiepiscopum Sebastenum.

OBC, Inv. n. 673

Bijlage 5

Amsterdam, 1693, maart 12

Petrus Dei et Apostolicae Sedis gratia archiepiscopus Sebastenus et per foederatum Belgium Vicarius Apostolicus R.P. Francisco Meunikhove Ord. Erem. S. Augustini salutem in Domino. [229])

Quandoquidem unus aut alter Ordinis vestri missionarius minus prospera valetudine impraesentiarum gaudeat, et R.P. de Wolf iter

228) zie noot 142.

229) zie p. 27.

in Brabantiam vere proximo, Deo dante, sit suscepturus, Tibi vigore praesentium facultatem verbum Dei praedicandi ac Sacramenta, etiam pastoralia, in ipsorum subsidium administrandi concedimus usque ad diem primam mensis Iulii currentis anni.

In quorum fidem hasce dedimus Amstelodami 12 Martii 1693.

L.S. (signatum erat) Petrus archiepiscopus Sebastenus, Vic. Apost.

(et infra) de mandato Ill. mi ac Rev. mi Domini praefati

Theodorus Doncker, secretarius.

OBC, Inv. n. 673

Bijlage 6

Petrus Le Drou aan Petrus Codde [230])

Rome, 1693, april 11

Illustrissime et Reverendissime Domine,

Quod tuis postremis, certe humanissimis, hactenus respondere distulerim, animo in te inofficioso, tuive minus observanti haud imputes velim, sed aliis causis, quas tua prudentia mox suspicari, ac etiam suo calculo approbare potuit, quasque vel ab earum latore, vel ab alio tui non parum studioso facile arbitror indicatas. Atque illae ipsae etiam exigunt, ut pro nunc aliud non rescribam, quam me pro officiosissima tua gratulatione fusissime regratiari, et in negotio, de quo scribis, veritati, ac justitiae (cum aliud haud exigas) pro modulo suffragaturum. Deinde, ubi potuero, magna semper lubentia tibi obsecuturum. Est etiam quod a tua aequitate, et inprimis a tuo in meum Ordinem affectu suppliciter flagitem. Concessisti precibus nostri patris Cornelii Wolffii patrem Franciscum van Mueninxhoven in socium et coadjutorem, aliis etiam missionariis nostris communem, sed ad trimestre. Ut meis illum concedas absque limitatione temporis, enixe rogo, attentis praesertim urgentibus causis, iisdemque et aequissimis, et publico commodo apprime consentaneis, quae a praefato patre Cornelio proferuntur. Res haec tui est arbitrii, nec opus est ad S. Congregationem de Propaganda Fide idcirco recurrere. Si tamen opus foret, mihi id facere promptum esset, sed dum a te solo pendet gratia,

230) Zie p. 28.

malim tibi soli eam debere. Rependam vero obsequia perlibenter, dum tua commoda postulabunt, et vel eo nomine semper ero Illustrissime et Reverendissime Domine,

Illustrissimae Gratiae Tuae
humillimus et devotissimus servus,
F. Petrus Lambertus, episcopus
Porphyrien. SS.mi D.N. Sacrista.

Romae, XI Aprilis 1693.

OBC, Inv. n. 647, f. 1872 bis.

BIJLAGE 7

Petrus Codde aan Petrus Lambertus Le Drou [231])

Amsterdam, 1693, juni 16

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Etiamsi nullum ad ultimas meas abs Te responsum accepissem, de tuo tamen erga me affectu non dubitassem, illudque silentium talibus attribuissem rationibus, quales mihi humanissime intimare dignatus es. Quantum ad negotium super quo mihi scribere Tibi placuit, socii communis facultatem nullo limitatum tempore, pro P. Munikhoven expediam, licet vestri tam parvo apud nos sint numero, ut aliquando integro quinquennio ne vel semel necessitas eo utendi occurrat. Praeterea dicto patri indulgebo, quod aliorum Ordinum sociis communibus non conceditur, ut R.P. de Wolf, licet nec aeger nec absens sit, libere subsidiariam operam praestet. Porro si Sacra Congregatio aliquando haec resciat aegreque ferat, Te, Praesul Illustrissime, ut me defendas, patronum implorabo. Interim Deum precor ut Te Ecclesiae suae, ac speciatim veritati tuendae et innocentiae protegendae diu sospitet, atque magna semper ero observantia Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Tuae humillimus et devotissimus famulus Petrus archiepiscopus Sebastenus, Vic. Apost.

OBC, Inv. n. 668

231) zie p. 28.

Bijlage 8

Petrus Codde aan Louis du Vaucel [232])

Amsterdam, 1693, juni 19

Voicy, Monsieur, une lettre pour Mons. Godron [233]). Vous pourrez apprendre par les pieces que j'y ai joints ce qu'il y a de l'affaire, dont il m'a ecrit. J'espere qu'il sera contant, mais je m'imagine que le but des ses confreres d'icy est, d'etablir un compagnon pour jamais auprès de ce pere de Wolf, qui demeure vis à vis de l'eglise de Mons. Moedersom [234]). Il me semble que ce Mons. Godron ne se devoit pas tant menager, comme il fait... [235]).

OBC, Inv. n. 668

Bijlage 9a

Amsterdam, 1693, juni 18

Petrus Dei et Apostolicae Sedis gratia archiepiscopus Sebastenus et per foederatum Belgium Vicarius Apostolicus R.P. Francisco van Munickhoven Ord. Erem. S. Augustini presbytero salutem in Domino [236]).

Ob rationes speciales tibi vigore praesentium conceditur facultas ut R.P. Cornelio de Wolf, missionario Amstelodamensi operam tuam, ubi ea nullum alium missionarium <*p. 6*> Ordinis vestri indigere continget, qua concionando, qua Sacramenta administrando praestes, etiamsi ipse neque aeger, neque absens sit, ita tamen ut secundam matutinam congregationem non instituas. In quorum fidem hasce litteras manu nostra signavimus, sigilloque nostro muniri fecimus. Actum Amstelodami, die 18 Iunii 1693

[232]) in margine : à Mons. Waloni, Romae; zie p. 28.

[233]) = Le Drou

[234]) Justus Modersohn, pastoor van de jansenistische statie St. Jan en St. Willibrord te Amsterdam, † 1693 ; cf. p. 43.

[235]) rest van de brief gaat over andere zaken.

[236]) zie p. 28.

(signatum erat) Petrus archiepiscopus Sebastenus, Vicarius Apostoli-
[cus
(et infra) de mandato Ill.mi Domini praefati, Theodorus
[Doncker, secret.
Utrecht, Arch. Ned. Prov. OSA, *Statieboek De Posthoorn*, p. 5-6.
ook in OBC, Inv. n. 677, f. 86

BIJLAGE 9b

Amsterdam, 1693, juni 18

Petrus Dei et Apostolicae Sedis gratia archiepiscopus Sebastenus et per foederatum Belgium Vicarius Apostolicus R.P. Francisco van Munickhoven Ord. Erem. S. Augustini presbytero salutem in Domino [237]).

Verbum Dei praedicandi, confessiones excipiendi, aliaque Sacramenta etiam pastoralia administrandi facultatem in auxilium missionariorum Ordinis tui aegrotorum vel absentium, atque in stationibus defunctorum, quae nempe Ordini vestro per Apostolicae Sedis decreta concessa sunt, tibi vigore praesentium elargimur. Caeterum monemus te serio, ut concordatis aliisque decretis apostolicis necnon constitutionibus Ill.mi Domini Castoriensis episcopi praedecessoris nostri [238]) te per omnia conformes. In quorum fidem hasce litteras manu nostra signavimus, sigilloque nostro muniri fecimus, die 18 Iunii 1693.

(signatum erat) Petrus archiepiscopus Sebastenus, Vicarius Apostoli-
[cus
(inferius) de mandato Ill.mi Domini praefati, Theodorus Donck-
[er, secret.
Utrecht, Arch. Ned. Prov. OSA, *Statieboek De Posthoorn*, p. 6

[237]) zie p. 28.

[238]) Johannes van Neercassel, Vic. Apost. 1663-1686.

BIJLAGE 10

Petrus Codde aan Cornelius de Wolf [239])

Amsterdam, 1693, juni 18

Admodum Reverende Pater,

Habet hisce acclusas Reverentia Tua binas patentes literas pro R.P. Munnikhoven. Aveo scire an desiderio vestro factum sit satis, an vero aliquid amplius a me requirat, qui me tuis commendo precibus, et qui semper ero, adm. R. Pater, officiosissimus famulus tuus Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 673

BIJLAGE 11

Cornelius de Wolf aan Petrus Codde [240])

Amsterdam, 1693, juni 18

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Praemisso manuum vestrarum sacrarum osculo. Per R.Adm.D. secretarium litteras vestras gratissimas recepimus, quibus non potuimus non respondere, gratiasque infinitas agere, pro affectu, et effectu erga nostrum Ordinem, et hoc non in minimo monstratis per admissionem R.P. Muennicxhoven in socium communem, et maxime quidem ob favorem in hac concessione elargitum. Nunquam Ill.ma Sua Dominatio videbit nos istarum praevaricatores, sed maxime observatores. Interim pro eadem gratia nunquam non immemores in sacrificiis vivemus, rogaturi Deum ter Optimum Maximum, ut Ill.mam Vestram Dominationem diu nobis incolumen servet.

Ill.mae Vestrae Gratiae
minimus famulus
Fr. Cornelius de Wolff
missionarius vicarius.

Amstelodami, 18 Iunii 1693

OBC, Inv. n. 647, f. 1932 bis

[239]) in margine : P. de Wolf, Ord. S. Aug. Amstelodami; zie noot 81.

[240]) zie p. 28.

Bijlage 12

Petrus Codde aan Jacobus Willemart [241])

Amsterdam, 1693, juli 1

Admodum Venerande Pater,

Ea, quae nuper a me in negotio R.P. Munnikhoven gesta sunt, Reverentiae Tuae placere perlubenter intelligo. Patrem Dekkers Romam appulisse [242]), haud dubie modo perceperis. Nuntiatur mihi ancilla ex urbe, quod homo iste, qui tot tamque gravibus titulis reus est, non solum meditetur defensionem, sed insuper acres contra me accusationes minetur, inimicorum meorum opera consilioque suffultus. Verum spero atque confido quod salutari implendus sit confusione, multumque ab Ill.mo D.Porphiriensi [243]) aliisque Ordinis vestri viris primariis in re hac mihi polliceor. Interim tuis tuorumque precibus me commendo, ac maneo Adm. Venerande Pater, humillimus ac obsequiosissimus famulus tuus Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 673

Bijlage 13

Petrus Codde aan Cornelius de Wolf [244])

Utrecht, 1694, mei 3

Admodum Reverende Pater,

Supplentem vobis indulsi, ut re ipsa vos convincerem, quod supplente non egeatis. Profecto hoc impraesentiarum satis patet, toto enim tempore, quo eum habuistis, nullus opera ipsius indiguit. Indulsi praeterea Reverentiae Tuae, ut supplens ille ei subsidio foret, adjunxique privilegia quae aliis supplentibus negantur. Hanc tamen pactus sum conditionem, quod secundam congregationem non institueres, esque pollicitus, Pater Reverende, Te conditionem illam sanctissime

241) in margine : P. Willemart, provinciali Ord. S. Aug., Brugas; zie noot 82.
242) zie noot 142.
243) Petrus Lambertus Le Drou.
244) in margine : P. de Wolf, Augustinensi, Amstelodamum; zie p. 29.

observaturum, addens quoque secundam congregationem Te minime desiderare. Interim intelligo, quod videaris secundam illam congregationem velle paulatim introducere. Cum autem res ista mihi plurima obloquia gravesque molestias creare nata sit, et cum meae non sit facultatis missionariis regularibus socios concedere, Reverentiam Tuam monendam duxi, ut a secundae istius congregationis introductione omnino abstineat, atque rogandam ut reminiscatur patri Munikhuijsen omnem, quam in tuum favorem ei concessi, facultatem adimi, hoc ipso quo istam congregationem incipis erigere, quemadmodum in patentibus, quae a me habet, dilucide expressum est, incipis autem secundam congregationem erigere, dum populum, qui secundo Sacro adsistat, incipis intromittere. Precor Tibi omnia a Deo felicia, et maneo, Adm. Reverende Pater, officiosissimus famulus tuus Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 673

Bijlage 14

Petrus Codde aan Jacobus Willemart [245])

Amsterdam, 1695, october 25

Admodum Reverende Pater,

Itinerationes aliaque impedimenta, quae me septimanas aliquot plus solito distinuerunt, nunc tandem permittunt ut literis, quibus me honorasti, respondeam. Obitus P. de Wolf indubie et stationi quam administravit, et toti vestrae provinciae damnosus est. Nullum R.P. Wijnants successorem mihi hactenus proposuit. Patri Munnikhoven, quantum potero, lubens favebo. Saltem secura sit Reverentia Vestra, quod P. Dekkers nunquam me consentiente in praefatam stationem introibit, sed et ipse intra breve tempus, ni fallar, tam Sylvaeducensi, quam nostrae Missioni debebit omnino valedicere. Porro maneo ego affectu peculiari, Adm. Reverende ac Eruditissime Pater, officiosissimus famulus Vester Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 673

[245]) in margine : P. Willemart, Ord. S. Aug., Brugas; zie p. 29.

Bijlage 15

Petrus Codde aan Willem Wijnants [246])

Amsterdam, 1695, december 1

Admodum Reverende ac Eruditissime Pater,

Ea est Reverentiae Vestrae erga me humanitas, ut non possim non illi mea offerre et praestare obsequia. R.P. Stevins, utpote a Reverentia Vestra missum, comiter suscepi, statimque consuetas ipsi facultates sum largitus, quibus modo publice usus est. Optaveram, Vir Venerande, eodem tempore Vestram de P. Munnikhoven mentem intelligere. Illi solum idque singulari ac extraordinario favore indulseram, ut P. de Wolf, cuius valetudo fere continuo afflicta erat, aliquamdiu subsidium praestaret. Proinde eum merito, novo P. de Wolf successore admisso, potuissem, imo et debuissem, omni facultate exuere. Verum malo, quo omnia modestius et honestius disponantur, Reverentiam Vestram hisce rogare, ut memoratum patrem alio mittere aut ad provinciam revocare non gravetur. Omnia Reverentiae Vestrae a Domino precor prospera, atque maneo, Adm. Reverende Eruditissimeque Pater, obsequiosissimus famulus Vester Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 673

Bijlage 16

Petrus Codde aan Willem Wijnants [247])

Amsterdam, 1695, december 12

Admodum Reverende Pater,

Omnia, quae patrem Stevins concernunt, hactenus satis prospere procedunt. Quod autem patrem Munnikhoven attinet, facultatem, quae occasione afflictae valetudinis patris De Wolf ei indulta fuit, posthac ei elargiri nequeo. Iterato proinde rogo, ut Reverentiae Vestrae placeat eum Amstelodamo evocare. Puto etiam ipsum, quo discedat

[246]) in margine : P. Weynants, provinciali Augustinensium, Bruxellas; zie p. 30.

[247]) in margine : P. Wijnants, provinciali Augustinensium, Antwerpiam; zie p. 30.

citius, eo minori tum sui ipsius, tum gregis patris Stevins, tum ipsiusmet patris Stevins incommodo discessurum. Maneo Adm. Reverende Pater officiosissimus famulus Vester Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 673

Bijlage 17

Guilielmus Wijnants aan Petrus Codde [248])

z.p., na 1695, december 16

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Cum omni reverentia accepi vestras de 12 currentis datas, et die 16 eiusdem mihi redditas. Gavisus fui ex eisdem intelligere reverendum patrem Fulgentium Stevins placere oculis vestris, neque poterat alia mihi esse idea, et sperem ut deinceps magis magisque placebit ad publicum missionis beneficium. Reverendum patrem Franciscum Meunixhoven per praesentem cursorem ad me devoco, sicut cupit Illustrissima Vestra Prudentia. Optassem dictum patrem potuisse manere in servitio illo, ad quod aliquando fuit assumptus, et ab Illustrissima Vestra Gratia approbatus. Cum vero aliter iudicetis, me penitus submitto. Cupio tamen ut ante suum ad nos recessum, omnium rerum et negotiorum, quae ad domum mortuariam reverendi patris Cornelii de Wolf spectant, quorum ipse authoritate privata assumpsit administrationem, det liquidum perfectumque computum et statum, sicut expedit et fieri debet in rebus adeo momentosis, conformiter ad S. Congregationis praescripta.

Confido ut pater Meunixhoven hac in parte se non exhibebit difficilem, adimplebitque officium obedientis religiosi. Et ut iste status et computus administratos per praefatum patrem functionis sit firmus et validus, expedire iudico ut ipsos reddat coram adm. RR. Patribus Thoma Debbaut, vicario nostro, Ferdinando de Post, Fulgentio Stevins et deputato altero ex parte Illustrissimae Vestrae Gratiae. Mihi nihil aliud in votis est, quam cum Illustrissima Gratia Vestra in rebus

[248]) zie p. 30.

missionis per omnia regulariter correspondere, et ostendere quod ex tota anima sim,

Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis
Vestrae humillimus et obligatissimus famulus,
Fr. Guilielmus Wijnants, rector provincialis
indignus et Missionum administrator.

OBC, Inv. n. 648, f. 2260 ter

Bijlage 18

Thomas Debbaut aan Petrus Codde [249])

Amsterdam, 1695, december 30

Illustrissime Domine,

Intelligo quid R.P. Meunixhoven etiamnum heic machinetur per aliquos suos correspondentes se manutenere nequidquam reluctantibus superioribus suis. Proinde resolutum est Illustrissimae Vestrae Gratiae supplicare ut dictum patrem omni iurisdictione exuat per litteras ei sub meis dirigendas. Illas expectabo cum proximo cursore. Maneo interim

Amstelodami, 30 decembris 1695. Illustrissimae ac Reverendissimae Vestrae Gratiae humilis famulus Fr. Thomas Debbaut

OBC, Inv. n. 648, f. 2260 bis

Bijlage 19

Petrus Codde aan Willem Wijnants [250])

In Goilandia, 1696, januari 3

Admodum Reverende ac Eruditissime Pater,

Literae, quas nuperrime ad me dedisti perhumanas, me Reverentiae Vestrae habent obstrictum. Patrem Munnikhoven, ut mandato Vestro, quod ei injunctum illae commemorabant, religiosa probitate morem gerat, hortatus fuissem, nisi Groeningam, uti tunc spargebatur,

[249]) zie p. 30-31.

[250]) in margine : P. Wijnants, Ord. Aug. provinciali, Bruxellas; zie p. 31.

discessisset me insalutato. Quod itaque verbis non licuit, id per epistolam praesto, cujus exemplar hisce acclusum est. Eo autem id facio diligentius, quod aperte tergiversari videatur, imo forte, quemadmodum mihi indicatur, turbas meditetur. Inanis haud dubie erit conatus. Porro paternam Vestram solicitudinem rogo, ut juvenili molimini clementer ignoscat, ea nempe lege, ut absque ulteriori mora se Vestro intra septa monastica regimini subiaceat. Caeterum Reverentiae Vestrae, anni recurrentis occasione omnia a Deo precor felicia, meque profiteor, Eruditissime Pater, obsequiosissimum famulum Vestrum Petrum archiepiscopum Sebastenum.

OBC, Inv. n. 674

BIJLAGE 20

Petrus Codde aan Franciscus van Muenincxhove [251])

In Goilandia, 1696, januari 3

Admodum Reverende Pater,

Si Reverentia Vestra, quam una alterave vice accersiri frustra curavi, me ante suum Amstelodamo discessum invisisset, verbis ei indicassem, quod modo literis significare constringor, nempe me omnem ei in Missione nostra aliquando indultam facultatem revocare, meque serio eam hortari, ut Superioribus suis, reditum ad provinciam praescribentibus reverenter auscultet. Si opera mea Vobis in rebus aliis unquam queat esse utilis, eam ut libere exigas rogo, etenim maneo Reverentiae Vestrae ad obsequia paratissimus Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 674

BIJLAGE 21

Petrus Codde aan Thomas Debbaut [252])

In Goilandia, 1696, januari 4

Admodum Reverende Pater,

Responsum, quod Venerabilis P. Rectoris epistolae nuperae debebam, hunc usque in diem, ob continuo ingruentia impedimenta,

[251]) in margine : P. Munnikhoven, Augustinensi, Groeningam ; zie p. 31.

[252]) in margine : P. Debbaut, vice Superiori Augustinensium, Amstelodamum ; zie p. 32.

Vobis mittere distuli. Addo literas, e quibus R.P. Munnikhoven se omni in Missione hac exutum facultate intelliget. Spero eum Superioribus obedientem propediem ad provinciam reversurum. Precor Vobis felix renascentis anni auspicium, atque maneo ad obsequia paratissimus Petrus archiepiscopus Sebastenus.

OBC, Inv. n. 674

Bijlage 22

Petrus Codde aan Louis du Vaucel [253])

Utrecht, 1698, januari 8

Les Augustins, Monsieur, firent des efforts l'an 1693 pour avoir un *supplens* [254]) comme ont les autres religieux. Je leur remontrai alors qu'il n'en avoient nullement besoin, mais ce n'estoit pas aussi là proprement leur dessein. Ils avoient seulement envie de procurer un compagnon pour le P. de Wolf, qui etoit valetudinaire. Le P. Le Drou, ami de ce P. de Wolf, et du parti qui avoit alors le dessus dans cet Ordre, s'y interessa, et ce fut un puissant motif, particulierement vu l'etat au quel alors la Mission se trouvait reduite par les accusations portées au Pape contre moy et le Clergé, pour me resoudre à leur accorder pour ce têms là ce qu'ils demandoient. Cependant ce P. de Wolf vint a mourir vers la fin de l'an 1695 et ensuite le *supplens* s'en retourna à son convent. Maintenant ils commencent à demander un nouveau *supplens*, mais c'est uniquement dans l'intention de donner un compagnon au P. Stevins, qui est le successeur du P. de Wolf, mais qui est un brouillon, qui temoigne peu de zele pour servir les pauvres et qui est un antijanseniste declaré. Comme ce pere est tout à fait du parti, qui a presentement le dessus dans l'Ordre en Flandre et qui est nullement, à ce que je m'imagine, dans les bonnes graces du P. Le Drou, j'espere qu'il ne voudra pas se mesler derechef dans cette affaire. J'ai cru d'estre d'autant plus obligé à m'opposer à ce dessein des Augustins, parce que je sçai qu'il y a d'autres religieux à Amsterdam et ailleurs qui tacheroient de se servir de cet exemple pour s'obtenir aussi des compagnons, ce qui est fort contraire aux vrais interests de la Mission... [255]).

OBC, In. n. 669

[253]) in margine : à Mons. Waloni à 14 dec. Rome; zie noot 99 en 89.

[254]) het woord *supplens* in deze brief onderstreept.

[255]) de rest van de brief gaat over andere zaken.

BIJLAGE 23a

Aen hooghe ende moghende heeren mynheeren van den Rade in Vlaendren [256])

Supplierende verthoont reverentelyk d'eerwaarde paters Jacobus van Meunincxhove ende Franciscus van Meunincxhove, beeden augustynen tot Brugghe, dat aen hun met consent van hunne overste thaerlieder lyve ende gebruyck syn competerende twee lyfrenten tsamen jaerlicx bedragende XV £ gr. ten laste van Johanne de weduwe van Sr. Ferdinande van Meunincxhove ende de weduwe van Pieter van Meunincxhove met het eenigh achtergelaeten kyndt vanden selven Pieter ende alsoo sylieden beducht syn, dat de voornoemde lyfrenten metter tydt quaet ende caduyck souden commen te vallen, souden sy gheere tot betalynghe ende versekerynge deselve mitsgaders tot oplegh oft souffisant beset vande capitale penningen door deurwaerdere van den Hove doen beclaghen onder burghmeesters ende schepenen der parochie van Beernem eene hofstede met den nombre van LXIII ghemeten landts aldaer gelegen, bewoont by Jan van Haecken aen de voornoemde Johanne weduwe ende weese competerende daertoe sy speciael consent hebben becommen van den eerweerde pater prior van de voornoemde paters augustynen volgens het bescheet hiernevens ghevought oorsaecke de supplianten zich keeren tot den Hove.

Biddende tselve believe gedient te wesen ten effecte voorschreven tauthoriseren den 1^en^ deurwaerdere van den Hove daertoe t'aensoecken, twelck doende, etc.

ondertekent F. de Roo pr.

Copie appostille

Zy getoont partye om hierjegens te segghen binnen VIII dagen naer d'insinuatie niet jegenstaende de vacantien op pene dat op suppliants versoeck sal ghedisponeert worden. Actum den 8 ougst 1709.

ondertekent Helias.

256) zie p. 33. Wij danken Dr. C. DEKKER van het Rijksarchief te Utrecht die ons heeft geholpen bij het ontcijferen van dit document.

Onder correctie van den Hove

D'eerwaerde paters Jacobus van Meunincxhove ende Franciscus van Meunincxhove augustynen tot Brugge supplianten by de annexe requeste van den VIII augusty 1709 seggen dat sy achtervolgendes het appointement verleent op hunnen onder correctie vanden 27^{en} van den selve maent ougst ten desen oorkonde gevought op den 30^{en} daernaer heeft gedaen insinueren copie derselven daerby geoordonneert was aen partye te segghen jeghens het versoeck by requeste ghedaen binnen XIIII dagen op pene van voorder ordonnantie, ende dat op suppliants versoeck soude worden gedisponeert ende alsoo de partye daer jegens niet het alderminste en hebben weten te segghen, soo is de retroacte vande zaeke haer alsnu representerende om te disponeren op het voorseyde suppliants versoeck, om waertoe te geraecken sy hun andermael syn keerende tot den Hove. Biddende tselve believe gedient te wesen alsnu te accorderen de versochte authorisatie twelck doende, etc. ondertekent F. de Roo pr.

Copie appostille

Alghesien tHoff authoriseert den 1sten deurwaerdere van den Hove aensocht ten effecte alhier geroert.
Actum den XVII september 1709. ondertekent P. de Arande

Memorie omme ulieden burgmeesters ende schepenen (vande Waelschen) der parochie van Beernem.

Dat ick onderschrevene deurwaerdere van den Rade in Vlaendren wt crachte van authorisatie van den Hove per copie hiervooren staende, hedent van s'conincx weghe onder ulieder beclaghe eene hofstede groot LXIII ghemeten met de huysinghen, scheuren, stallyngen ende anderssints daerop staende ende medegaende de voornoemde weduwe ende weese Meunincxhove competerende, geleghen onder ulieder jurisdictie, jeghenwoordig bewoont by Jan van Haecken met interdictie van weghen alsvooren van te staen over eenige onterfvenissen, erfvenissen, veralienatien, opdracht, transport ofte anderssints in preiuditie deser op pene als naer rechte, versouckende hiervan acte in

forma omme te valideren als naer behooren. Mij toorconde desen 23e september 1709.

P. Tanghe
1709.

Geregistereert in het wettelick register van de erfvenissen ende onterfvenissen mitsgaders attestatien, veralienatien ende belastingen der heerlickhede van de Walschen ende kercke van Beernem, beginnende den 17e septembre 1703, f.32. Actum den XXIIIen septembre XVII C negen.
t'Oorconde als greffier J.B. Faulau 1709.
Ontfaen van den deurwaerder Tanghe over 't recht ic gependen ende registrature deser tsamen ses schellynghen ende acht grooten.
t'Oorconde als greffier J.B. Faulau 1709.

Gent, Prov. Archief OSA, *Fonds Brugge*, n. 370.

Bijlage 23b

Beernem, 1709, september 28

Den onderschreven greffier der heerelichede van den nieuwen in Beernem verclaert mits desen gheregistreert t'hebben de clachte onder handen van Burghmeesters ende schepenen derselver heerelichede gedaen door den deurwaerder P. Tanghe, op den 28en septembre 1709, ten versoucke van de eerweerde paters Jacobus ende Franciscus van Meunincxhove augustijnen tot Brugghe, tot laste van eene hofstede groot dryentsestigh gemeten met de huysynghen, scheuren, stallynghen ende anderssints daeroppe staende ende medegaende, bewoont by Jan van Haecke, competerende aen Johanne de weduwe van Sr. Ferdinande van Meunyncxhove ende de weduwe van Pieter van Meunincxhove met het eenigh achterghelaeten kyndt van den selven Pieter, mette woordere interdictien daerby begrepen, soo breeder te sien is te voornoemde registre f.18 et sequenti.
Toirconde 28en septembre 1709, als greffier

Guill. van Hecke
1709

solvit registrateure ende verschot
deser seghde IIII schellingen VIII grooten.

Gent, Prov. Archief OSA, *Fonds Brugge*, n. 370

Bijlage 24

Visitatiedecreten van provinciaal Petrus van Acker [257])

Amsterdam, 1714, juli 14

In nomine Domini Nostri Iesu Christi. Amen

Anno Eiusdem 1714 die 14 Iulii congregavit Adm.Rev ac Erud. P. Petrus van Acker S.T.L. Ord. Erem. S.P. Augustini, etc. in oratorio Amstelodamensi vulgo het Starretie Adm. RR. PP. Franciscum van Munixhove, dicti oratorii missionarium, Iacobum Baert, missionarium in oratorio Den Posthoornn, Arnoldum Antoni, missionarium in Nieuwendam, Michaelem de Witte, missionarium Groeningensem, Philippum Le Ducq, socium R.P. van Munixhove, assistente sibi R.P. Andrea vander Veken, socio Provincialis et secretario, aliis missionariis legitime impeditis, et communi consilio ac suffragio pro meliori Missionum nostrarum bono et directione statuta sunt sequentia :

1. Cum decreta pro Missionibus nostris condita a tempore P. Mag. Wijnants apud aliquos missionarios non extent, vel reperiantur, ut ea omnia pro notitia sua quamprimum libro Missionis suae inserant, in quem finem Adm. R.P. Missionum Praefectus ea ad omnes missionarios diriget.

2. Ne aliquis missionarius imposterum filiam aliquam ad habitum filiarum devotarum admittat sine praevia notitia et consensu P. Praefecti Missionum et commendatur omnibus PP. Missionariis ne admittant et praesentent, nisi quarum vocationem debite experti fuerint, quasque Missionibus nostris officiosas futuras iudicaverint.

3. Nullus missionarius imposterum pecunias Missionis ad obligationem vel censum exponet sine praevia notitia P. Praefecti eiusdemque consensu. Item nullus sine eiusdem notitia et consensu in Missione sua faciet notabilem aliquam mutationem.

4. Conventum est, ut conformiter ad decreta P.Mag. Wijnants die 11 Augusti 1699 restauretur aerarium commune Missionum, et quilibet suam quotam indispensabiliter solvat ante proximum mensem Novembris, quam mittent ad R.P. Franciscum van Munixhove, missionarium Amstelodamensem, ut illam deposito imponat. Ita conclusum hac 14

[257]) zie p. 35.

Iulii 1714 et signatum erat Fr. Petrus van Acker, Provincialis ac Missionum Praefectus; Fr. Franciscus Munixhoven, miss.; Fr. Iacobus Baert, miss.; Fr. Michael de Witte, miss.; Fr. Arnoldus Antoni, miss.; Fr. Philippus Le Ducq, miss.; Guilielmus Lonchin, miss. [in Nijmegen]; Fr. Michael Deckers, miss. [in Nijmegen]; Fr. Ioannes Matthie, miss. [in Utrecht]; Fr. Hieronymus van Damme, miss. [in Bodegraven].

Cum vero hactenus non licuerit ob quaedam impedimenta decreta haec ad vos mittere, tempusque elapsum sit, quo quilibet quotam suam communi Missionis aerario inferre debuisset iuxta decretum numerum quartum, hinc impense vobis omnibus commendamus, ut eandem ante proximum mensem Maii illi inferatis [258]). Et Deum Optimum Maximum precamur ut paternitates vestras pro utroque homine confortet, ut ministerium vestrum apostolicum pro maiori Ecclesiae suae sanctae incremento digne et diu adimpleatis.

Dabamus Gandae 20 Martii 1715.

Paternitatum vestrarum Adm. Reverendarum famulus addictissimus,

Fr. Petrus van Acker
Provincialis et Missionum Praefectus

Annales III, p. 8

BIJLAGE 25 [259])

ROOS
VAN LIEFFELYKE GEUR,
verbeeldt
In de Wereldtvliedende, en Godtzoekende JUFFROUW,
JUFFROUW
ANNA GLAUDINA ROOS,
Eenen zoeten deugden-geur uytwasemende,
In het aanvaarden van het Geestelyk Gewaadt, in de
Kerk van den Grooten Vader
AUGUSTINUS,
Genaamt 't STARRETJE, t'Amsterdam
den 21 January 1717.
Wy zijn Gode eenen goeden reuk Christi. 2 Cor.2:v.15.

Eer zal de gulde Zon den swerten nagt bestralen,
En, daar ze 's morgens ryst, ten Oosten onderdalen,
Den Zomer haren vorst, den Winter jeugdig kruyt,

[258]) Ms : *inferant.*

[259]) zie p. 35.

En d'aarde blixem-vier, en braken donders uyt;
Eer zal, al wat dat'er is, zijn eerste wezen laten,
Als wereldt, duyvel, vleesch haar minnaars zullen baten.
Het is van outs gewis, die met deês dry verzeldt,
Wordt op den zelven stondt den vyandt Godts gestelt.
Het eenig-eeuwig Woordt, Godt van Godt voort-gerezen,
Als hy, nu ingevleest, een mensch heeft willen wezen,
Voor't menschelijk geslagt, geeft daar getuygen van,
Dat niemandt, zoo't betaamt, twee Meesters dienen kan :
Twee Meesters, die den mensch verscheyde wetten geven;
Den eenen schrijft hem voor de deugden aan te kleven,
Den anderen de lust; den eenen naar de aardt,
Den anderen van d'aardt trekt hem ten hemelwaart.
Hier heeft GLAUDINA ROOS haar oogmerk op geslagen,
En met een ryp verstandt de goddelooze lagen
Des vyandts overdagt, waar door zeer wel bereydt,
Zy zig van daag toewydt aan d'Opper-Majesteyt.
De wereldt opgehitst van d'hel, door booze treken,
Schoon ver van zuyver deugdt en ware vreugdt geweken,
Wordt door den goeden geur van deze ROOS getreft,
Waarom zy dus tot haar haar looze stem opheft.
Wel! ANNA, wat is dat? wilt gy het stuk dan meynen?
Haat gy mijn liefde dan, om u zoo te verkleynen
In een verworpen kleedt? gaat gy den dageraadt
Verduyst'ren van uw Jeugdt zoo vroeg in swert gewaadt?
Zoo vroeg? want naulijx telt gy ses en twintig jaren :
Meyndy, dat dit begin u wel zal wedervaren?
Gy doet, wat u belieft, gy zijt een eenig kindt,
Aan ider liefgetal, van veele sterk bemint.
Zuldy dan, dwaze Maagdt, den Lenten van u leven
En vreugdt- en vrugte-loos zoo laten heen sweven?
Speurt wel, wat gy aanvangt. Ziet *Augustinus* zelf
Hadd', eer hy zulkx begon, wel jaren drymaal elf :
En gy wel ruym agt min. Dit stuk schrikt noch te wagen
Zoo vroom, zoo sterken heldt : en zuldy konnen dragen,
Noch swak, zoo swaren last? ziet, dat g'uw teerheydt spaart :
Of trouwt, of wagt tot dat gy meerder zijt bejaart.
Zoo poogt die looze tong die ROOS om ver te rukken;
Zoo is de wereldt uyt, die teere ROOS te drukken,

En rooven van den Reuk, die haar maakt aangenaam
Aan haren Bruydegom, die haar gaf deze naam.
De Goddelijke liefd', die heyligt al de scharen
Der uytverkoren, wilt van quaadt dees ROOS bewaren :
Hoe, sprakze, zal dees ROOS, van zoo verheven aardt,
En van zoo zoeten *Reuk*, nog langer zijn gespaart
Van mijne schigten, die zelf dwongen neêr te dalen
Het Al-vermogendt WOORDT ? zou dan de wereldt pralen
Met deze frissche ROOS ? Zou deês *Bloem* tot haar lot
Verkiezen 's wereldts stank, en laten haren Godt ?
Neen, zegtze, dat zal ik, nog haren Godt gedoogen :
Zy moet, door Godts genâ, verand'ren en boogen
Zig aan myn heerschappy : Zij moet zijn *Jesus* Bruydt,
Daarom, ten spyt van d'hel, de wereldt moet er uyt.
Zoo sprak de Liefd', en flux heeft z'eenen schigt gezonden,
Eerst in het bloedt gedoopt van *Jesus* dierbaar wonden,
In 't hert van deze ROOS : GLAUDINA, dus gewondt,
Voert dus de wereldt in flux op den zelven stondt :
Wie schijnt my (riep zy dan) mijn jeugt tot deugt te trekken,
Dog onder schijn van deugdt poogt my tot quaadt te trekken,
En zamen zoo van Godt ? Wel, is 't dan wel geraân,
Eer men de deugdt omhelst, naar d'ydelheydt te staan ?
Weg, dat is ongerymt, en goddeloos gesproken.
Dient om mijn jeugdt den trek van mijnen roep gebroken ?
De jonge jaren zijn bequamer als de ou
Ten dienst van onze Godt : want traag zijn, baart berou ;
Berou, hier en hier naar, voor die niet zijn gedreven,
Om Godt de bloeme op te dragen van hun leven,
Den Lenten-tijdt der jeugdt. Wat is'er slegter daat,
Dan maar goedt willen zijn, als u de wereldt laat ?
Godt heeft in 't Oudt Verbondt het beste uyt doen rapen,
Het vetste van het Vee, het gaafste van de Schapen :
Het nieuwste Veldtgewas, de allereerste vrugt
Moest hem geoffert zijn : daar in schiep hy genugt.
Hier door wordt ik vermaant hem op te dragen 't beste,
En niet te wagten tot het grondt-zop van het leste.
Ben ik een eenig kindt, my dient een goede wagt :
Daar voor dient boven al van my den Heer geagt.
Wat hoor ik zonder slot van *Augustinus* zeggen ?

Want die zyn leven wilt met aandagt overleggen,
Bevindt, dat hy beweent, dat hy, zoo dwaas gezindt,
Godt heeft te laat gekent, Godt heeft te laat bemint.
Dog God heeft hem, zoo traag, beschaamt zelfs willen maken
Door kleyne kinderkens, die, met al te verzaken,
Van jonkx af tot den dienst des *Heylands* zijn geweest,
Gelyk men klaar in zijn Belijdenissen leest.
Zelfs *Agnes*, welker Feest heên d'Heyl'ge Kerk doet vieren,
Kond'hem beschamen, en tot beter leven stieren,
Mits dat dit Maagdeken maar out was dertien jaar :
En zou ik langer nog my stellen in gevaar ?
Neen, wereldt, weg van my met allen uw'geschenken :
Uw winst is maar verlies, en geeft groot agterdenken,
En prangen aan 't gemoedt. Ik steek de braak van u :
Ik ken uw vleyery, ik ben u dwaasheydt m'u.
O *Jesu* ! mijnen Godt, fonteyn van alle goed'ren !
Die kont alleen genoeg verzaden ons gemoed'ren :
O Bruygom van mijn ziel, ik kies in u geheel
Te rusten met mijn hert : dat is mijn beste deel.
Al wat ik heb misdaan voor dezen, wil ik boeten ;
'k Aanhoor uw'zoete stem, en ligge voor uw'voeten,
En loope in den *geur* van uwe zalven, Heer,
Op dat ik dag op dag in deugdt groey meer en meer.
Zoo lieffelijken *geur* heeft deze ROOS gegeven,
Waar toe zy door den schigt der liefde is gedreven.
O ROOS ! ô schoone bloem ! met regt hebt gy diên naam :
Mits gy meer als een ROOS in *geur* zijt aangenaam.
De wereldt zelf, van u veragt, behoort te pryzen
De Christelijke pligt, die gy komt aan te wijzen,
O geestelijke ROOS ! door uwen zoeten *geur*.
O zegenryke kragt ! waar uyt een ieder speur,
Dat gy een voorbeeldt zyt aan alle, die u kennen,
Om loffelijk, als gy, zig zelven te gewennen
In zaal'ge oeffening van al dat Godt belieft :
Zoo wordt elk, die u ziet, van uwen *reuk* gerieft !
O edel ROOS ! die noyt hier wilt verwareloozen
De zorg van uwe bloem : gy zult voor altydt blozen :
Den lieffelyken *geur* (ga voort) zal noyt vergaan :
Gy zult (meer als een ROOS) ROOS, op den Altaar staan.

Men ziet de *Roozen* op d'Altaren van de Kerken,
Dog zy verwelken haast : geen zorge, geene werken
Behouden hunnen glans; ja zelfs een *Roozelaar*,
Hoe zeer men water giet, is altydt in gevaar.
Als gy door Godts genâ u heên hebt opgedragen,
Aan uwen Bruygom, ROOS, en aan zijn welbehagen;
Dan zyt gy voor altydt als op 't Altaar gestelt,
Daar gy meer wassen kont als bloemen op het velt,
Of eenen hof geplant, die niet altydt en groeyen,
Schoon de Bloemisten dik met water die besproeyen.
Het water, daar gy mê u ROOS besproeyen zult,
Is *Jesus* dierbaar bloedt, vergoten voor ons schuldt.
Aanmerkt, GLAUDINA ROOS, aanmerkt staag *Jesus* wonden,
Die root als *Roozen* zyn; die wonden, die de zonden
Gezuyvert hebben van het menschelyk geslagt :
Zoo zullen vrugten van u worden voortgebragt.
Gaat met uw hert dan, Bruydt, in uwen Bruygoms herte,
En overweegt tog wel die overfelle smerte,
Als hy dit al verdroeg, hy had geen and'ren t'huys,
Als hier, ô ziel, uw hert, en daar dat schandig kruys.
Tragt uyt dees liefde dan voorts dag op dag te leeren,
Dat gy moet met uw hert staag uwen Bruygom eeren.
Ziet dat gy staag uw hert aan 't hert van *Jesus* jont.
Tot aangroey van uw' ROOS dient zulken herten-grondt.
Geluk daar mê, ô ROOS ! Godt geef u (dat wy wenssen,
Die hier vergadert zyn) dat gy noyt zoudt verslenssen,
Maar groeyen altijdt aan, door hulpe van zyn handt,
Tot dat g'in 't Hemels Hof, hier boven, wordt verplant.

JAARSCHRIFT

GLaVDIna roos stICht eLk, geVenDe goeDen geVr.

BIJLAGE 26 [260])

LIEDEKEN

Stemme : *'t Is goet Kapucien te zyn.*

1.

Adieu wereldt, ik verzaak
Al u ydel pomperyen,
Die de zielen zyn tot lyen,
En berooven van vermaak.
Ik wil u geheel verlaten,
All' uw' goedt heeft quaden
[*geur.*
Godt aankleven zal my baten,
Dat ik hier en eeuwig keur.

2.

Daarom, *Jesu*, als een *Roos*,
Tragt ik goeden *geur* te geven;
Gun, dat ik in u mag leven
En dit noyt verwareloos
Hierom wou ik uw Bruyt werden,
Waarom ik roep overluyt:
'k Wil getrouw in *geur* volherden
Om te blyven uwe Bruyt.

3.

Dog, o Jesu, zoeten Heer,
Wilt tog my genade geven,
Om in goeden *geur* te leven,
En elke pligten tot uw eer.
Geeft, dat ik stantvastig blyve
In het opzet, dat ik maak,
En u altyd zoo aanklyve,
Dat ik als een *Rooze* blaak.

4.

Dat bidd'ik door 't dierbaar
[bloedt,
Dat gy voor my wout vergieten,
Om dat my noyt zou verdrieten,
Dat te peyzen met 't ge-
[moedt.
Want geen *Roos* nog bloem kan
leven,
Die niet dikwils wordt
[besproeyt.
Wilt dan Jesu, aan my geven
Waar van myne *Rooze* groeyt.

5.

G'hebt my (ô Begin en
[Endt!)
Willen die genade jonnen,
Dat ik hebbe wel begonnen,
Jon my dat ik wel volendt.
Wilt myn *Roos* hier staag be-
[sproeyen:
Want myn ziel is, als *dor*
[*Landt*:
Zoo zal mynen *geur* staag groeyen,
Tot ik eeuwig wordt
[verplant.

260) zie p. 35.

JAARSCHRIFT

A.GLaVDIna VVorDt CLoppIen op agnes feest-Dag.
Opgedragen door
F(rater) F(ranciscus) V(an) M(uenincxhove).
[Amsterdam 1717] (8) p.
Utrecht, Archief Ned. Prov. OSA, dossier v. Muenincxhove

BIJLAGE 27

Provinciaal Tax aan Van Muenincxhove en Le Ducq [261])

Brussel, 1718, september 5

Fr. Philippus Iacobus Tax, Ord. FF. Erem. S.P. Augustini, S.T. Licentiatus, provinciae Flandro-Belgicae Prior Provincialis, Missionum Praefectus Apostolicus, etc.

Reverendis admodum patribus Francisco Meuninxhove et Philippo Le Ducq in statione nostra Amstelodamensi vulgo Stellana missionariis spiritum charitatis et humilitatis.

Mater illa, quae coram Salomone siccis oculis spectare potuit infantis, carnificis manibus traditi, divisionem, vera mater non erat [262]). Quis igitur meus erit amor, si filiorum animos funesta lesione divisos aspiciam, et quorumcumque remediorum impendio non succurram? Proinde ne lites deinceps habeatis, aut quam celerrime finiatis, iuxta sacro-sanctam, quam professi estis regulam [263]), auditis et mature perpensis hinc et inde querimoniis, et gravaminibus, visum fuit praescribere et mandare sequentia :

1. Cum vobis Reverendo Patri Francisco Meunixhove primario, et Reverendo Patri Philippo Le Ducq secundario haec statio commissa sit, volumus, ut quamvis oeconomia per P. Seniorem principaliter administretur, id tamen non fiat absque notitia et consilio P. Missionarii secundarii.

2. Ne sit quaestio de nomine, praeferentia, et honor detur Patri Seniori sic tamen, ut memores sitis vos confratres esse, constitutos

261) zie p. 35-6.

262) cf. 3 Reg. 3:26-27.

263) cf. *Regula S. Augustini*, VI, 1, ed. critica L. VERHEIJEN OSA, *La Règle de St. Augustin* I (Paris 1967), p. 433.

pariter missionarios, et iuxta Ill. mi Domini Internuntii Vincentii Santini assertum, compastores, adeoque in omnibus, commonente Apostolo, *vos mutuo honore praevenientes* [264]) nullatenus de frivolis appellationibus seu titulis disceptantes.

3. Quandoquidem per praefatum Ill. mum Internuntium Apostolicum per patentales vobis consignatas interdictum sit pastoralia exercere *sine localium pastorum opportuna praecedente licentia et assensu*, declaramus eadem per P. Socium communem administrari non posse sine vestro utriusque consensu, utpote compastorum, quibus solis duobus missio concredita est.

4. Cum R.P. van Putthem socius communis ad tempus et ad placitum <*p. 14*> nostrum in statione Stellana commoretur, ad honestam sustentationem iuxta praedecessorum nostrorum decreta de necessario stipendio illi provideatur, et reliqua in massam communem redigantur.

5. Singulo trimestri inter vos duos patres missionarios fiat exactus computus omnium receptorum et expositorum, eiusdemque nobis singulo trimestri mittatur sincera et integra notitia.

6. Sicut per SS. Constitutiones prohibetur patribus et deputatis conventuum levare pecunias etc., ita authoritate nobis commissa inhibemus patribus missionariis quibuscumque levare nummos sine expressa nostra facultate in scriptis habita. Si autem contingat reditus alicuius summam capitalem vobis refundi, volumus eamdem, prima data occasione, ad censum iterum applicari pro eiusdem missionis emolumento, etiam de scitu et venia nostra.

7. Quemadmodum Ordinis nostri statuta, parte 3, cap. 17 [265]) iniungunt patribus prioribus, ut amicos Ordinis conservant et multiplicent, illos interdum visitando et honorifice, quando ad nos veniunt, recipiendo, idem etiam patribus nostris missionariis mandatum sit.

8. Cum ancilla nostra senior Maria Cuijpers de statione nostra Stellana benemerita sit, et fideliter semper inserviverit, nolumus illam inde dimitti sine expressa nostra venia, nedum molestari aut vexari.

[264]) cf. Rom. 12:10; de gecursiveerde gedeelten in het Ms. onderstreept.

[265]) Dit moet volgens de toen vigerende Constituties, die van Thaddaeus Perusinus (eerste uitgave : Rome 1580), *cap. 13* zijn, het hoofdstuk over de prior localis, waar we lezen : « Laborare quoque debet Prior ad amicos ac devotos Ordinis conservandos et multiplicandos... illos interdum per se vel per fratres eis magis notos et gratos visitando et honorifice quando ad nos veniunt, recipiendo ».

9. Si quis PP. Missionariorum indigeat subsidio R.P. Socii communis, scribat ad R.Adm. P. Vicarium nostrum, qui illico ipsum in auxilium eo dimittat, iuxta missionum decreta.

Itaque obsecro vos cum Apostolo ad Ephes. 4, *ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.... donantes invicem sicut Deus in Christo donavit vobis* [266]).

Dabamus Bruxellis ad S. Apoloniam, die 5 septembris 1718.

Signatum erat : F. Philippus Tax, Provincialis Missionum Praefectus Apostolicus.

Annales III, p. 13-14.

Bijlage 28

Provinciaal Tax aan Van Muenincxhove en Le Ducq [267])

Amsterdam, 1719, september 26

Fr. Philippus Tax, Ord. FF. Erem. S.P. Augustini, S.T.L., provinciae Flandro-Belgicae Prior Provincialis, Missionum Praefectus Apostolicus, etc.

Reverendis admodum patribus Francisco Meunixhove et Philippo Le Ducq in statione nostra Amstelodamensi, vulgo Stellana, missionariis, spiritum charitatis et pacis.

Quandoquidem missio haec pariter concredita sit reverendis admodum patribus Francisco Meunixhove et Philippo Le Ducq, ad maiorem Dei gloriam et missionis incrementum

1. mandamus et volumus, ut pari brachio, sese mutuo complexi, in eiusdem etiam missionis promotionem unanimiter intendant.

2. Memores discipulorum de primatu contendentium, Christi monitis acquiescant, *qui maior est inter vos*, etc. [268]) et senior alteri in honore, alter seniori in amore sit.

3. Si quid occurat in quo non conveniunt, per P. Magistrum Praefectum decidatur.

266) cf. Ephes. 4:1-3; 32.

267) zie p. 36-7.

268) cf. Luc. 22:26; onderstreept.

4. Renovamus decretum quintum de computu singulo trimestri, sed solito exactius instituendo, et ad nos accuratius, cum expensorum et receptorum plenaria ratione, transmittendo, superflua autem ornamentis templi, candelabris argenteis, etc. desideramus impendi.

5. Elocationes domorum non fiant nisi de utriusque consensu, quemadmodum et dispositiones redituum et fundationum.

6. Singulis patribus missionariis sit propria sua sedes confessionalis, ac proinde fiat nova alteri similis loco a nobis iam designato. Solemnioribus autem diebus ob concursum populi, aut diebus aliis particularibus personis pro more suo id exigentibus, in cubiculis inferioribus licebit etiam confessiones excipere.

7. In exequiis, trigesimis et anniversariis celebretur primum sacrum per illum patrem missionarium, pro cuius poenitente defuncto vel defunctae celebrandum est.

8. Ut cantus chori ad Dei gloriam et fidelium aedificationem melius fiat, et inde eliminentur omnes aemulationes et altercationes, ordinamus, ut deinceps domina Maria Fulp pulset organum omnibus diebus Lunae feralibus et festis omnibus, sacrum celebrante R. Adm. P. Meunixhove. <*p. 16*> Omnibus autem diebus dominicis in utroque sacro semper et in Vesperis et Laudibus, quemadmodum diebus festivis in Vesperis et Laudibus pulsetur organum per domicellas Spijkermans. Commendamus autem, ut R. Adm. P. Meunixhove directionem chori, ut antea adhuc factum fuit, relinquat R. Adm. P. Le Ducq.

9. Cum Maria Cuypers multos iam annos fideliter et laudabiliter missioni huic ministraverit, permittitur illi commodius sibi cubiculum supra culinam construere, sed suis propriis expensis. Cumque ratione senii operibus domesticis vix amplius sufficiat, in solatium et subsidium tam ipsius quam missionis associetur ei sua neptis, absque onere tamen alicuius stipendii, neque ulla ancillarum absque unanimi utriusque patris missionarii assensu poterit dimitti.

10. Denique mandamus iterum exactam decretorum nostrorum de die quinta Septembris 1718 observationem, et praesertim ut uterque pater missionarius mutuos poenitentes, maxime benefactores et benefactrices omni urbanitate et benevolentia excipiant, atque ita sit unus grex et animorum unitate unus pastor. Dabamus in visitatione nostra missionis Stellanae die 26 Septembris 1719.

Fr. Philippus Tax, Provincialis
Missionis Praefectus.

Annales III, p. 15-16.

BIJLAGE 29

Rome, 1720, september 17

Decretum S. Congregationis particularis de Propaganda Fide habitae super rebus Hollandiae die 17 Septembris 1720 [269]).

Referente R.P. Petro Aloysio Carafa archiepiscopo Larissae, secretario S. Congregationis, Praefectum Missionum PP. Ord. Eremitarum S. Augustini in provinciis Belgii foederatis in locum patris Philippi Tax ad beneplacitum declaravit P. Gerardum d'Herbe, eiusdem Ordinis, cum authoritate ea, quae ad missionis regimen pertinent ad praescriptum decretorum S. Congregationis et facultatum eidem concessarum exercendi, quibus tamen nullo modo uti possit, nisi postquam D. Vicario Apostolico Hollandiae se praesentaverit, et ab eo licentiam in scriptis, et in calce earundem facultatum pro suo arbitrio obtinuerit eas exercendi, et sub omnimoda deinceps eiusdem Vicarii iurisdictione subiaceat, et non alias.

Datum Romae die et anno quibus supra.

signatum : Joseph cardinalis Sacripantes Praefectus.

et in calce : P.A. archiepiscopus Larissae, secretarius.

Concordantiam cum originali testamur : F.J[acobus] van Muenincxhove, sup[prior] et vic[arius];

F. Franciscus Vervenne, proc[urator] Aug[ustinenses] Brug[enses].

Annales III, p. 17

BIJLAGE 30

Visitatiebesluiten van Gerardus d'Herbe [270])

Amsterdam, 1721, augustus 14

In nomine Domini nostri Iesu Christi benedicti. Amen.

Fr. Gerardus d'Herbe S.T.L. Missionum Ord. FF. Erem. S.P. Augustini unitarum Belgii provinciarum Praefectus Apostolicus et capituli provincialis praesidens.

[269]) zie p. 40.

[270]) zie p. 42-3.; gecursiveerde gedeelten in Ms. onderstreept.

Adm. RR. Patribus Fratribus Francisco van Mueninxhove, stationis huius Stellanae missionario seniori ac principali, et Petro van Puthem, eiusdem assistenti socio tolerato, eorumdemque successoribus prout tempora futura patientur, salutem et spiritualem cum religionis catholicae in hisce locis profectu benedictionem.

Nos expensis iis, quae nuper in hac missione experientia didicimus contigisse, malis ex praetensa socii, seu assistentis, cum primario missionario per omnia aequalitate in regenda *missione*, *familia* et *ecclesia*, et obtentis per malas informationes, quibus quandoque superiores circumveniuntur, a praedecessore nostro de valentibus decretis 5 Septembris 1718 ac 26 Septembris 1719 signatis F. Philippus Tax, Provincialis Missionis Praefectus, <*p. 18*> attento insuper quod socius, qui huic stationi in assistentiam missionarii primarii datur, per meram conniventiam, et ordinarie cum clausula *sine consequentia*, admittatur, seu potius toleratur, rationabile esse iudicamus, ut praefata, decreta quatenus hanc aequalitatem in dictarum *missionis, familiae et ecclesiae* regimine decernunt, vel firmare conantur, revocentur atque omnino resecentur, prout praesente decreto revocamus et resecamus eadem quoad omnes et singulas partes, easque solas, quae quovis modo hanc aequalitatem afficere, concedere, vel firmare videri seu intelligi possint, caeteris eorumdem decretorum partibus, una cum decretis aliorum Praefectorum nostrorum prae[de]cessorum in suo vigore permanentibus; et praedictae stationis huius regimen specialiter reducimus ad laudabiles Rev. mi ac Ill. mi ac eximii, felicis recordationis, viri Petri Lamberti Ledrou leges anno 1684, 25 Octobris, tunc missionum harum Praefecti Apostolici latas Lovanii in capitulo privato assistentibus eidem duobus diffinitoribus, quartam scilicet et quintam, quarum tenor est ut sequitur :

4. *Penes solum principalem erit authoritas regendi missionem, familiam et ecclesiam, unde sacristanas et ancillas, seu adiutrices solus admittere et mutare poterit. Commendatur tamen, ut subinde pro sua discretione socii sui iudicium exquirat.*

5. *Pariter ad solum principalem pertinebit filias spirituales investire, advenientes recipere. Unde socio id non licebit, nisi de consensu principalis, sine quo socius confessiones filiarum spiritualium eiusdem principalis etiam recipere non valebit.*

Nihilominus commendamus, ut principalis assistentem omni charitate, benevolentia et humanitate prosequatur; assistens vero principalem ut talem habeat, et veneretur, mutuoque in munere sibi concre-

dito sic intelligant, ut nihil ab alterutro fiat, quod profectum huius missionis spiritualem vel temporalem impediat, aut minuat, quae quidem in praesentiarum ita fieri vidimus, et plurimum in Domino gavisi sumus. Benedictus Deus, qui unanimes constituit in domo sua. Dabamus post peractas visitationes missionum omnium Amstelodami in statione hac Stellana 14 Augusti 1721.

Fr. Gerardus d'Herbe S.T.L.
Missionum Praefectus Apostolicus.

Annales III, p. 17-18

Bijlage 31

Verzoekschrift door de Katholieken bij de Amsterdamse magistraat ingediend tegen de verplichting Steenoven te erkennen [271])

Amsterdam, 1722 juli?

Schedulae magistratui Amstelodamensi exhibitae copia translata. — Quilibet Romano-catholicus iuxta professionem fidei iuravit obedire Papae. Certum est, quod rex Hispaniarum omni suo iure cesserit supremis DD. Statibus. Post hanc cessionem nullus amodo archiepiscopus aut episcopus a rege fuit praesentatus, qui antea proponebantur. Ipse Papa ad fidei conservationem in easdem provincias misit vicarios, et ultimus fuit D. Potcamp a DD. Statibus admissus: hic quatuor provicarios constituit, quorum ultimus fuit D. van Heussen, Leidae commoratus. Quis autem D. Steenhoven tanquam vicarium constituit ad directionem spiritualem, ad dandam potestatem excipiendi confessiones et administrandi alia sacramenta? Non Papa. An forsan illius confratres? Quanam potestate? Qui nihil habet, nihil potest dare. D. Steenhoven non est constitutus a Papa, cui tamen obedire tenetur, et consequenter nec potest, nec debet in conscientia agnosci tanquam vicarius, qui det potestatem excipiendi confessiones, etc., quam ipsemet accepit ab alio.

Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 542-3 (= n. 698)

[271]) Latijnse vertaling van het stuk dat Van Muenincxhove op 24 juli 1722 aan Désirant te Rome toestuurde; zie p. 47-8.

Bijlage 32

Franciscus van Muenincxhove aan Bernardus Désirant [272])

Amsterdam, 1723, augustus 20

Vestras ultimas de 31 praeteriti rite accepi, quibus respondeo : an de consensu DD. Statuum Steenhovius sit electus, examinatur, quod proximis scribam. Non oportet mirari, quod hoc non scripserim, quia infirmus. Hoc tamen scio, quod miserim illud queritur : *Utrum Pontifex Ecclesiam Hollandicam per tot annos viduatam, possit relinquere, etc., etc.*, [273]), ex quo colligere licebat illorum intentionem. Colligo ex editis, quod nomen episcopi Traiectini displiceat DD. Statibus; hinc Memoriale adiunctum. Scio etiam quod ampl. D. Gerardus [274]) scripserit electionem Ill. mo internuntio. Tentavit D. van Schaick [275]) missionem suam resignare, utpote senex; consules respondebant, quod deliberassent; at modo nolunt nisi post mortem. Ex quo coniiciunt multi, quod aliquo moriente ipsi aliquem ex suis amicis imponent. Si monachi moriantur, Ill. mus D. internuntius deberet patentales negare secularibus [276]) desuperque agi per S. Congregationem, alioqui brevi Cappadocia [277]) extincta. Legatus regis Hispaniae [278]) multum valet apud nostros praepotentes.
20 Augusti 1723

Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 607-8 (= n. 760)

Bijlage 33

Franciscus van Muenincxhove aan Bernardus Désirant [279])

Amsterdam, 1724, september 29

Occasione hac utor, ut quid modernum missionis nostrae statum concernens adiungam. Ab una alterave septimana refractarii iterato

[272]) zie p. 49.

[273]) zie noot 173.

[274]) Gerard van Wijckersloot

[275]) Laurentius van Schaick, pastoor van de statie Het Hert te Amsterdam.

[276]) Het recente geval van De Posthoorn, cf. noot 163.

[277]) Cappadocia in Pontus, door de Romeinen veroverd en onder Antonius Verus door de Parthen verwoest, cf. A. Forcellini, *Lexicon totius Latinitatis* V, *Onomasticon* I (Padua 1940), 330.

[278]) cf. noot 179, 185.

[279]) zie p. 50.

praepotentibus Hollandiae Statibus libellum supplicem obtulere, quibus[?]eorum in consecrationem Steenovii consensum efflagitarunt, sed undique reddimur certiores Status ipsis petitionem prorsus abnuisse, idque interveniente gloriose memoriae Hispaniarum rege Ludovico, qui per ministrum suum marchionem de Lede, D. vander Neer [280]), insinuari fecit, displiciturum sibi non modicum, si Status Hollandiae, repudiato non ita pridem D. Vander Steen [281]), sacerdote catholico, Jansenistam Steenovium in vicarium assumerent, aut in eius consecrationem in episcopum consentirent; iniunctumque insuper est legato, ut de mente regis Status erudiret [282]).

Non formidamus iam obtrudendum nobis Steenovium videturque Hispanicus ille sonus tempestatem ante capiti nostro imminentem dissipasse. Rev. mus Byleveltius unice paci studet et, ne Jansenistis scribendi materiam aut turbis occasionem praebuisse diceremur, vetuit ullos contra refactarios, — licet illi pergant indies scriptis nos impetere et provocare, — libellos scribere aut evulgare. Mechliniae interim proelo paratur opus ingens, cuius epitome [283]) modo lucem videt, quo suffodientur fundamenta omnia, quibus superaedificant adversarii, ut, everso semel fundamento, sponte sua corruant super extructa aut imposterum super extruenda eorum aedificia.

Animum iam licet resumamus, audaces esse non expedit. Hinc improbamus merito eorum consilium, qui hoc favore dignati a Statibus, statim novis eos sollicitationibus exagitare si non exacerbare proposuerunt; videntur enim hanc sibi regulam : « Divide et impera » praescripsisse. Optandum e contra est, ut Ill. mus internuntius vicario nostro consilio et auxilio pergat assistere iubeanturque archipresbyteri manus iungere et communicare consilia. Nec dubitamus, quin tum brevi reviviscet non ita pridem fere agonizans missio nostra, quae modo pacis tranquillitate beari incipit; perficiat eam Deus efficiatque diuturnam.

Enixe rogo, ut non vitio mihi vertat Rev. ma Gratia Vestra quod haec mea sed plurium presbyterorum sensa tam candide edicere ausus fuerim. Nil mihi aeque in votis est, ac ut missioni utilis esse valeam; si que...

POLMAN, *Rom. Bronnen* IV, p. 672-3 (= n. 821)

[280]) Frans van der Meer, ambassadeur te Madrid 1723-43.

[281]) zie noot 179.

[282]) Hier volgt : *Copia scripti 22 Iulii a marchione de Lede subsignati et legato traditi...*

[283]) Hoynck van Papendrechts *Historia*; met *epitome* is bedoeld zijn *Monitum de « Historia Ecclesiae Ultraiectinae »*, gedr. 8 p. approb. 16 sept. 1724.

Bijlage 34

Franciscus van Mueninckxhove aan Bernardus Désirant [284])

Amsterdam, 1724, october 20

Quod semper timuimus, evenit die 15 Oct.; Dominica scilicet, ad medium sextae, in oratorio D. Donckers [285]), consecratus est D. Steenoven ab episcopo Babyloniae, assistentibus D. Erkelio, Delf. pastore, et D. Dalenoort, pastore Hagae-Com,; dicitur consentientibus DD. Statibus. Quid nobis futurum, Deus scit, parati semper cum capite nostro. Videmus quid clerus hic Romanus sit facturus; timendum, multi adorabunt propter panem solem; omnes Catholici sunt in moerore; Deus nos conservet. Et hac septimana etiam prodiit Apologia [286]); in hac reperitur epistola, quae tangit personam vestram, etc.; die Dominica mittam eandem Bruxellas, uti et alia missa a me.

Polman, *Rom. Bronnen* IV, p. 679-80 (= n. 827)

[284]) zie p. 50-1.

[285]) volgens de acte der consecratie in de huiskapel van Dominique Varlet, bisschop van Babylon.

[286]) *Apologie de mons. l'évêque de Babilone*, Amsterdam 1724. In de bijgebonden *Plainte de mons. l'évêque de Babilone a l'Église catholique contre un libelle calomnieux repandu sous le nom de leurs Eminences Messieurs les Cardinaux assemblés en conclave en date du 8 avril 1724*, staat op p. 76 : « Lettre ecrite de Rome à un ami de M. l'Ev. de Babilone à Paris, le 24 Nov. 1722 », waarvan de aanvang luidt :

« Monsieur, — Vous saurez que le Pere Desirant Augustin flamand, lequel a écrit pour la Constitution, et qui est regardé ici comme un persecuteur du Jansenisme, m'a dit que l'affaire de Mr. de Varlet alloit bien mal, et qu'on avoit eu nouvelle à la Congregation, qu'il étoit uni avec le Jansenistes, et que l'on scavoit toutes ses demarches, qui ne sont pas d'un bon catholique ».

Varlet antwoordt daarop (*ibidem* p. 80) :

« ... Il est vrai, monsieur, que le Pere Desirant est comme vous l'appellez, un persecuteur, et qu'il a été declaré tel par un jugement legitime. On ne doit point craindre ses persecutions, tous les bons doivent s'y attendre, *omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patientur*. Mais je le trouve bien à plaindre, au lieu de faire la penitence qu'il devroit, de continuer toujours à rendre sa langue perçante comme celle du serpent, et de conserver toujours sur ses levres le venin de l'aspic. Quel secours pour la Constitution, qu'une plume si infame ! Ce seroit une chose aussi surprenante que deplorable, que la S. Congregation donnât sa confiance à un homme justement sententié, et chassé honteusement de son pais ».

BIJLAGE 35 [387])

Mechelen, 1728, januari 26

Provinciaal Nicolaus van den Reijdt deelt aan de missionarissen van de Hollandse Missie mede, dat hij door de Congr. der Propaganda benoemd is tot Praefectus Missionum en voegt daaraan toe :

Cum vero iuxta facultates a Sancto Officio concessas num. 24 nobis liberum sit fratribus nostris missionariis illas communicare tam pro omnibus locis in ea missione contentis, quam pro aliquibus eorum, et ad tempus nobis bene visum, prout magis in Domino expedire iudicaverimus, et conveniat, ut propter nostram absentiam aliquis statuatur, qui vices <*p. 25*> nostras suppleat, et missionum nostrarum negotiis intendat, hinc nos de probitate, capacitate, et rerum gerendarum experientia Reverendi Admodum Patris Francisci van Mueninxhove, missionarii Amstelodamensis ad Stellam confisi tenore praesentium, et muneris nostri authoritate dicto REVERENDO ADMODUM PATRI FRANCISCO VAN MUENINXHOVE vices nostras in absentia nostra committimus, et VICE-PRAEFECTUM missionum nostrarum statuimus, et declaramus, statutum et declaratum esse volumus, et mandamus, dantes illi omnem potestatem, et authoritatem, quam caeteri vice-praefecti missionum nostrarum habere consueverunt, idque conformiter ad facultates S. Officii nobis concessas, et non aliter.

De caetero reverendi admodum patres ac fratres in Christo dilectissimi, rectum corde mundo innovantes apostolicae vitae spiritum, induite vos sicut electi Dei, sancti et dilecti viscera misericordiae benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis [388]). Vigilate, idem sapite, pacem habete [389]), state in fide, viriliter agite, et confortamini [390]). Verbum Christi habitet in vobis, in omni sapientia docentes, et commonentes [391]), abundantes in opere Domini semper,

[387]) zie p. 53.
[388]) cf. Col. 3:12-14
[389]) 2 Cor. 13:11
[390]) 1 Cor. 16:13
[391]) cf. Col. 3:16

scientes quod labor vester non est inanis in Domino [292]), et quod gratia Domini nostris Iesu Christi erit cum omnibus vobis. Amen [293]).

Dabamus Mechelini in conventu nostro S. Mariae Magdalenae, hac die 26 Ianuarii 1728.

Signatum erat
Fr. Nicolaus van den Reijdt,
Prior Provincialis et Missionum
Praefectus.

Communicentur cum omnibus reverendis admodum patribus nostris missionariis in foederato Belgio degentibus, et registrentur.

Annales III, p. 24-25

Bijlage 36 [294])

Gent, 1730, november 15

Provinciaal Petrus van Acker deelt aan de missionarissen van de Hollandse Missie mede, dat hij door de Congr. der Propaganda benoemd is tot Praefectus Missionum en voegt daaraan toe :

Hac occasione iterum, iterumque adhortamur vos omnes cum Apostolo [295]), ut debitam potestati saeculari sub cuius dominio vos vivitis reverentiam et obedientiam exhibeatis, et gregem vobis commissum qua verbo, qua exemplo, sanae doctrinae pabulo pascatis; et significamus, quod Adm. R.P. Franciscum van Meuninxhove seniorem missionarium in officio vicarii nostri continuemus. De caetero cum sacra nostra Regula [296]) nos doceat, quod *non solum tactu et affectu, sed et aspectu quoque appetatur et appetat feminarum concupiscentia*, hinc stricte observandum praecipimus, quod praescribunt SS. Statuta p. 2, c. 13 de conversatione et colloquutione cum mulieribus signanter domesticis, et in earum ad servitium selectu, super quibus conscientiam P. Vicarii nostri gravamus, ut iis sedulo intendat, moneat, et si opus, nos informet, ne pereunti populo actores mortis existatis... Volumus, ut patres missionarii nostri regulariter quotidie in suis

292) 1 Cor. 15:58

293) cf. 2 Cor. 13:13

294) zie p. 53.

295) cf. Tit. 3:1

296) cf. *Regula S. Augustini*, IV, 4, ed. critica L. Verheijen OSA, *La Règle de St. Augustin* I (Paris 1967), p. 424; citaat in Ms. onderstreept.

oratoriis celebrent, P. Vicario nostro iniungentes, ut desuper inquirat, et in casu negligentiae eos nobis denuntiet. Si sacra desint, subvenire poterunt conventibus suis.

Insuper omnes nobis concessas facultates communico patribus nostris missionariis, excepta facultate binandi, quam a nobis, aut in casu urgentissimae necessitatis a P. Vicario nostro requirent.

Dabamus Gandavi 15 Novembris 1730

(signatum erat) Adm. RR. Paternitatum Vestrarum
famulus humillimus
Fr. Petrus van Acker, Provincialis
ac Missionum Praefectus.

Annales III, p. 26

Bijlage 37

Provinciaal Gerardus Melijn aan de missionarissen in de Hollandse Zending via Van Muenincxhove [297]).

Antwerpen, 1731, october 22

Adm. RR. PP. Missionariis salutem in Domino et spiritum apostolicum.

Per praesentes significamus nos recepisse patentales praefecturae sub solitis, et requisita licentia, quorum interest, firmatas et munitas, ob rationes vobis notissimas non accludimus, sed paternitati tuae ut vicario nostro iniungimus, ud id et subnexa decreta nostra PP. Missionariis significet et communicet, et observari curet.

1. Ut muneris nostri partes impleamus christiane, adhortamur vos fratres cum Apostolo [298]) : omni potestati, sub cuius dominio vivitis, debitam exhibete fidelitatem, reverentiam, obedientiamque, quin et satagite, ut pari solicitudine ambulet grex vobis commissus, qua verbo, qua exemplo, sanae doctrinae pabulo pascentes eum in Christo.

2. Sed ne missionarii nostri obedientiae iugum excussisse omnino videantur, irreligiosum et frequentem ipsorum e missionibus excursum refraenare cupientes, omnibus et singulis stricte prohibemus, ne quis eorum in Provinciam nostram venire praesumat sine expressa nostra

[297]) zie noot 207.

[298]) cf. Tit. 3:1

in scriptis licentia, sed nec ullus e missione sua ad triduum abesse audeat inconsulto missionum nostrarum Vicario, quem per praesentes nostras continuamus, et usque ad revocationem confirmamus R. Adm. P. Franciscum van Meuninxhoven iubilarium.

3. *Fili*, inquit Sap. : *sine consilio nihil facias, et post factum non poenitebis* [299]). Hinc nil momentosum tentet, vel aggrediatur quispiam nobis non consultis sub poena indignationis nostrae.

4. Opiparae evitentur expensae in mensa, et crebrae amicorum advenientium invitationes, ne religiosae frugalitatis immemores ventri vivatis, non Deo [300]), vel consumentes Patrimonium Christi cum alienigenis. Vae illi, qui contraxerit debita. Non sic maiores vestri, qui viventes parce, vivebant apostolice, prae oculis habentes Christum pauperem in terra, ut thesauros et divitias sibi pararent in coelis [301]).

5. Facultates omnes nobis concessas communicamus sub solitis patribus missionariis nostris, sola binandi facultate excepta, quam a nobis, aut in casu urgentissimae necessitatis a Vicario nostro singulis vicibus requirere tenentur.

6. Denique sit vobis anima una et cor unum in Deo [302]). Pax sit in anima, in corde charitas, qua diligatis invicem charitate non ficta [303]) et glorificetur Dominus in laboribus vestris ad aeternam proximi salutem, maioremque coeli gloriam. In pace et charitate vivite, ut uniti maneatis in Deo, a quo sempiterna pendet felicitas. Neque enim frustra dixit Iesus : In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem, Ioannis 13 [304]). Proinde constans sit vobis tessera novum hoc Christi mandatum dicentis : *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos* [305]).

Antverpiae 22 Octobris 1731.

(signatum erat) Adm. RR. Paternitatum vestrarum
humilis in Christi servus
Fr. Gerardus Melijn,
Apostolicus Missionum Praefectus.

Annales III, p. 27.

299) Ecli. 32:24 ; gecursiveerde teksten in Ms. onderstreept.
300) cf. Rom. 16:18
301) cf. Mt. 6:20
302) *Regula S. Augustini*, I, 2, ed. critica p. 417.
303) cf. 2 Cor. 6:6
304) Jo. 13:35
305) *ibid.*, 13:34.

BIJLAGE 38 [306])

Gent, 1730, mei 20

Fr. Petrus van Acker S.T.L. Ord. FF. Erem. S.P. Augustini Provinciae Belgicae Prior Provincialis

Venerabili Patri Fr. Ludovico Mattheessens eiusdem Ordinis ac voti presbytero salutem et apostolicum spiritum.

Cum nobis exposueris, quod venerabilis P. Franciscus van Mueninxhove ob senium suum facultatem obtinuerit a nobilissimis et praepotentibus Dominis Magistratus Amstelodamensis, ut illi in ministerio suo apostolico subsidio sis in oratorio Romano-Catholico vulgo 't Staaritje, nos tantum favorem praedictorum Dominorum grato animo amplectentes, tenore praesentium nostrique muneris authoritate concedimus tibi facultatem, ut ad praefatum oratorium te conferas et laudato P. Mueninxhove assistas, mandantes, ne directe vel indirecte te rebus politicis immisceas, et unice ministerio tuo apostolico intendas, et qua verbo, qua exemplo auditores tuos strenue adhorteris, non tantum ad christianam vitae evangelicae normam, sed etiam ad obedientiam et fidelitatem nobilissimis et praepotentibus Dominis, ut legitimis suis superioribus praestandam.

Dabamus Gandavi ad S. Stephanum 20 Maii 1730.

Signatum erat Fr. Petrus van Acker, Prior Provincialis.

Annales III, p. 30

BIJLAGE 39 [307])

Mechelen, 1735, februari 24

Fr. Nicolaus van den Reijdt, Provinciae Belgicae Ordinis FF. Erem. S.P. Augustini Provincialis ac Missionum dicti Ordinis per foederatas Belgii provincias Praefectus, etc.

R.P. Ioanni Erkens natione et conventu praedicti Ordinis Mosae-Traiectensi atque presbytero salutem et spiritum apostolicum.

Cum per mortem R.P. Ludovici Mattheessens ejusdem Ordinis presbyteri vacet locus Amstelodami in statione sub signo Stellae, qui

306) zie p. 53.

307) zie p. 54.

benigne erat concessus in sublevamen jam dictae valde laboriosae stationis et adjutorium R. Adm. P. Francisci van Meuninxhoven jubilarii, ac laboribus fracti, cum tibi tenore praesentium et muneris nostri authoritate conferimus, ut in ea statione de licentia, quorum interest, sedulo exerceas omnia munia quae solent missionarii exercere.

Commendamus autem tibi, imo et serio mandamus, ut populo tuae curae et instructioni concredito identidem inspires spiritum obedientiae et fidelitatis erga praepotentes Dominos Statuum, aliosque respective Superiores, quia non est potestas, nisi a Deo [308]). Ad haec tibi commissas in Domino hortaberis, ut nemini dantes ullam offensionem [309]), juste, pie et pacifice se gerant erga omnem proximum suum.

Dabam Mechliniae die 24 Februarii 1735.

Locus + sigilli signatum erat Fr. Nicolaus van den Reijdt
Provincialis, Missionum Praefectus

Annales III, p. 31

BIJLAGE 40 [310])

Mechelen, 1736, mei 28

Fr. Nicolaus van den Reijdt, Provinciae Belgicae Ordinis FF. Erem. S.P. Augustini Prior Provincialis et Missionum ejusdem Ordinis per foederatum Belgium Praefectus Apostolicus, etc.

R.P. Petro van Putthem dicti Ordinis et Provinciae presbytero salutem in Domino sempiternam.

Cum per mortem R. Adm. P. Francisci van Muniexhove presbyteri seu pastoris praedicti Ordinis in statione seu oratorio sub signo Stellae in civitate Amstelodamensi vacet locus primarii, cui tamquam secundarius per sedecim annos in eadem statione laudabiliter deservivisti, et intellexerimus, quod praenobiles ac amplissimi Domini Consules consenserint ac permiserint, ut in defuncti locum succedas et prosequaris ministerium tuum, ex pleno animi gaudio desuper Paternitati Tuae adgratulamur, cum jam administrationem tuam libere et secure exercere et continuare possis, ac valeas.

308) Rom. 13:1
309) 2 Cor. 6:3
310) zie noot 208

Ad haec Nos tenore praesentium et muneris nostri authoritate, quantum ad Nos attinet, de probitate et capacitate tua in Domino confisi et informati, servatis servandis, opus ministerii tui rite obeundi facultatem tibi et potestatem facimus.

In quorum finem commendamus tibi, et serio mandamus, ut populum tuae curae et instructioni commissum saepe praemoneas, et eidem erga praepotentes Dominos Statuum aliosque Superiores, Dominos Regentes, etc. non tantum ex civili aut humano respectu, sed ex christianae conscientiae obligatione, obedientiae ac fidelitatis spiritum, continuo inspires, quia non est potestas nisi a Domino, et qui potestati resistit, Dei resistit ordinationi [311]).

Insuper commissos ministerio tuo commonebis in Domino identidem, ut nemini dantes ullam offensionem [312]), juste, pie et pacifice se gerant erga proximum suum. Denique egenorum et pauperum gregis tui attentam semper gere curam, quae est christiani hominis et veri pastoris nota singularis.

Haec omnia, si sedulo observes, uti nostri antecessores tui in ipsa civitate Amstelodamensi per centum et viginti annos, id est, a mense Aprili 1616 [313]) usque modo in oratio sub signo Stellae observarunt, speramus fore, ut praenobiles et amplissimi Domini Consules civitatis Amstelodamensis tibi adjutorium ex Ordine nostro in difficilis, laboriosi, nec ab uno viro ferendi ministerii sublevamen benigne et clementer quamprimum permittant et concedant, quod dum avide speramus, etiam humillime rogamus.

Datum sub officii nostri sigillo Mechliniae 28 Mai 1736.

Locus + sigilli signatum erat Fr. Nicolaus van den Reijdt
Prior Provincialis et Missionum
Praefectus.

Annales III, p. 32

A. de Meijer, O.S.A.

311) cf. Rom. 13:1-2

312) 2 Cor. 6:3

313) Dit moet zijn 1636, zie boven noot 72.